

ฉากชีวิตในพุทธประวัติ

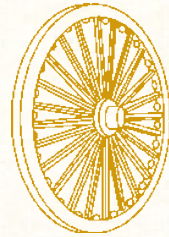
แปลและเรียบเรียงจาก *Glimpses of the Buddha's Life* ของท่านอาจารย์โกเอ็นก้า

จัดทำโดย มูลนิธิส่งเสริมวิปัสสนากรรมฐานในพระสังฆราชูปถัมภ์

ฉากชีวิตในพุทธประวัติ

แปลและเรียบเรียงจาก Glimpses of the Buddha's Life
ของท่านอาจารย์โกเอ็นก้า

จัดทำโดย มูลนิธิส่งเสริมวิปัสสนากรรมฐานในพระสังฆราชูปถัมภ์

ฉากชีวิตในพุทธประวัติ

แปลและเรียบเรียงจาก Glimpses of the Buddha's Life ของท่านอาจารย์โกเอ็นก้า

ISBN : 978-616-90317-3-4

มูลนิธิฯ อนุญาตให้นำหนังสือ (ไม่รวมภาพประกอบ) ไปใช้เผยแพร่เป็นธรรมทานในรูปแบบอื่นๆ ต่อไปได้ เช่น นำไปอ่าน
บันทึกเสียง ฯลฯ ภายใต้เงื่อนไขดังนี้

1. อ้างอิงแหล่งที่มา ได้แก่ ชื่อผู้เขียนและชื่อหนังสือ
 2. ห้ามนำข้อความจากหนังสือไปใช้เพื่อการค้า หรือเพื่อผลประโยชน์ตอบแทนด้วยการเผยแพร่ทุกรูปแบบ
 3. ห้ามเพิ่มเติม ตัดทอน ตัดแปลง หรือแก้ไขข้อความจากต้นฉบับ
- ทั้งนี้ขอให้แจ้งความประสงค์แก่มูลนิธิฯ ก่อนดำเนินการใดๆ เนื่องจากหนังสือส่วนใหญ่มีลิขสิทธิ์ของต่างประเทศ

รูปเล่ม : ทินดา สนจิตร์ / ภาพปกหลัง : คัมภีร์ ผาติเสนะ

จัดพิมพ์โดย

มูลนิธิส่งเสริมวิปัสสนากรรมฐานในพระสังฆราชูปถัมภ์

42/660 หมู่บ้านเค.ซี.การ์เด็นโฮม ถ.นิมิตใหม่

เขตคลองสามวา กทม. 10510

โทร.0-2993-2711 (ในเวลาราชการ)

อีเมล : dhamma.th@gmail.com

เว็บไซต์ : www.thai.dhamma.org

สารบัญ

	หน้า		
คำนำของท่านอาจารย์โกเอ็นก้า	(1)	ภูมิประเทศของอินเดีย	12
คำปรารภ	(13)	นิมิตประการที่สอง	13
1. เทวทูตทั้ง 4	1	นิมิตประการที่สาม	13
2. ทรงครองผ้ากาสาวพัสตร์	3	นิมิตประการที่สี่	14
3. การเดินทางไปสู่แคว้นมคธ	6	นิมิตประการที่ห้า	14
4. อุททกรรมบุตรดาบส	8	7. ทรงมีชัยชนะเหนือพญามาร	15
5. ข้ามมรุปายาสของนางสุชาดา	10	ความพยายามที่ไร้ผลของเหล่าธิดามาร	16
6. พระสุบินนิมิต 5 ประการ	12	8. การตรัสรู้ของนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ	18
นิมิตประการแรก	12	9. ตปุสสะและภัลลิกะ	21

10. การหมนกงล้อแห่งธรรม	24	20. องคุลีมาล	47
11. ภิกษุทั้งหลาย เธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประกาศพระธรรม	27	21. จิณฺจมาณวิกา	49
12. บรรพชาพระราหุล	31	22. ช้างนาพาคีรี	51
13. อนาถปิณฑิกเศรษฐี	33	23. ศากยะและโกถิยะ	53
14. นางปฎาจารา	35	24. การพยาบาลภิกษุอาพาธ	55
15. นางกิสาโคตมี	37	25. พระสุนีตะผู้เป็นยอดพราหมณ์	57
16. ทรงห้ามอวดอุตริมนุสธรรม	39	26. เจ้าชายโพธิ	59
17. หญิงจันทาล	41	27. พระโสณะและพระอุตตระ	61
18. หม้อดินสองใบ	43	วิปัสสนากรรมฐาน : คำแนะนำเบื้องต้น	63
19. ภารทวาชพราหมณ์ผู้หยาบคาย	45	การรักษาพระพุทธรูป	65

คำนำ

การนำเสนอภาพพระพุทธรูปประวัติและพระธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในนิทรรศการที่ธรรมคีรี อันเป็นที่มาของหนังสือเล่มนี้นั้น เป็นการนำเสนอที่รวบรัดมาก แม้ที่ห้องแสดงภาพพุทธประวัติที่พระมหาเจดีย์โลกจะมีภาพมากกว่า ก็ยังจัดว่าน้อยมากอยู่ดี หากจะมีการจัดแสดงภาพพระพุทธรูปประวัติอย่างสมบูรณ์ คงจะต้องเป็นนิทรรศการขนาดใหญ่มาก หรือหากผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ปรารถนาจะสร้างภาพยนตร์เกี่ยวกับพระพุทธรูปประวัติที่ครอบคลุมทั้งในชาติปัจจุบันและเหตุการณ์ทั้งหลายในอดีตชาติต่างๆ ของพระผู้มีพระภาคแล้ว คงต้องมีความยาวเป็นพันๆ ตอนทีเดียว

ในประเทศอินเดียยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในเรื่องราวของพระพุทธรูปเจ้าและคำสอนของพระองค์อยู่มาก จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องขจัดความเข้าใจผิดนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องโดยเฉพาะต่อผู้ปฏิบัติวิปัสสนา ไม่เช่นนั้นเราจะยังคงไม่รู้ข้อเท็จจริงและยังสับสนกันต่อไป การแสดงพุทธประวัติโดยสังเขปครั้งนี้คงสามารถช่วยขจัดความเห็นผิดบางประการออกไปได้บ้างไม่มากนัก

ทำไมเจ้าชายสิทธัตถะจึงทรงสละราชสมบัติ ละทิ้งพระชายาที่ทรง

พระสิริโฉมและพระกุมารที่เพิ่งประสูติ แล้วหันมาใช้ชีวิตที่ยากลำบากเยี่ยงนักบวช ทั้งที่พระองค์ก็ได้ทรงมีความขัดแย้งใดๆ กับพระญาติวงศ์พระองค์มิได้เสด็จออกบวช เพราะความเครียดจากการบาดหมางกับผู้ใดตรงกันข้ามเจ้าชายสิทธัตถะทรงมีความสัมพันธ์ที่ราบรื่นกับพระประยูรญาติทุกพระองค์ ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อทรงค้นพบหนทางแห่งความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งมวลแล้ว พระองค์ได้เสด็จกลับไปแสดงธรรมโปรดพระประยูรญาติ นอกเหนือจากที่ได้โปรดมวลมนุษยชาติจำนวนนับไม่ถ้วนให้พ้นจากความทุกข์

ความมุ่งหมายเดียวของพระบรมศาสดาในการเสด็จออกผนวชก็เพื่อค้นหาเหตุอันแท้จริงของความทุกข์และหนทางในการดับทุกข์ พระองค์ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ถึง 6 ปีเพื่อค้นหาสัจธรรม และในที่สุดพระองค์ก็ได้ทรงค้นพบหนทางที่แท้จริงในการหลุดพ้น *บุพเพ อะนะนุส-สุเตสุ อัมเมสุ* - ธรรมะที่มีเคยทรงสดับตรับฟังมาก่อนได้มาปรากฏแก่พระองค์แล้ว

สัจธรรมข้อนี้มีได้เป็นสิ่งที่รู้กันอยู่ทั่วไป หรือมีการปฏิบัติกันอยู่ในหมู่ผู้แสวงหาทางแห่งการหลุดพ้นแต่อย่างใด แล้วเจ้าชายสิทธัตถะทรง

เรียนรู้ หรือสดับตรับฟังมาจากที่ใดและจากผู้ใดเล่า เมื่อพิจารณาถึงสิ่ง
ที่เชื่อกันว่าเป็นสัจธรรมในเชิงจิตวิญญาณตามขนบธรรมเนียมที่นิยมกัน
อยู่ในประเทศอินเดียเมื่อครั้งพุทธกาลแล้ว พระธรรมที่พระพุทธองค์ทรง
ค้นพบ ไม่เพียงเป็นสิ่งที่ไม่ได้รับความนิยมนำพร่ำหลายเท่านั้น หากยังเป็น
สิ่งที่ไม่เคยมีใครรู้จักกันมาก่อนด้วยซ้ำ

ลัทธิความเชื่อแทบทั้งหมดในยุคนั้น จะกล่าวถึงอายตนะทั้ง 6
ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ที่จะกระทบกับอายตนะภายนอก คือรูป
เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณ์หรือความคิดอยู่ตลอดเวลา และ
การกระทบกันนี้เองเป็นเหตุให้เกิดตัณหา หรือความทะยานอยากที่จะ
รักษาและเพิ่มพูนสิ่งที่พอใจ และความชิงชัง ต้องการกำจัดสิ่งที่ไม่
พอใจออกไป

เมื่อใดก็ตามที่เกิดความทะยานอยากหรือความเกลียดชังขึ้นจาก
การกระทบกัน ย่อมจะส่งผลเป็นความทุกข์ขึ้นทันที เพราะความทะยาน
อยากและความเกลียดชังนี้เกิดขึ้นพร้อมกับความทุกข์ จึงมักเข้าใจกัน
ทั่วไปว่า เวลาอายตนะภายในกระทบกับสิ่งที่มาสัมผัส เราต้องไม่ปล่อย
ให้ตัณหาเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็ความทะยานอยากหรือความเกลียดชัง

เมื่อมีอายตนะภายนอกมากระทบ เราไม่ควรปรุงแต่งตอบโต้ด้วยความ
ชอบหรือความชัง

พระผู้มีพระภาคทรงเข้าพระทัยดีว่านี่เป็นเพียงสมมติสัจจะ ยังมีใช้
ปรมัตถสัจจะ มันเป็นความจริงแค่บางส่วน ไม่ใช่ทั้งหมด และความจริง
เพียงบางส่วนก็ย่อมให้ผลแค่เพียงบางส่วน ไม่อาจให้ผลถึงที่สุด

เมื่อใดก็ตามที่ทวารทั้งหกหรืออายตนะทั้ง 6 สัมผัสกับสิ่งภายนอก
ที่มากกระทบ (*สหายนะปะจจะยา ผัสโส*) ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกหรือเวทนา
ทางกายขึ้น (*ผัสสะปะจจะยา เวทนา*) และเมื่อเกิดความรู้สึกทางกายขึ้น
จึงเกิดตัณหา (*เวทนาปะจจะยา ตัณหา*)

แน่นอนว่า トラบที่เรายังไม่ตระหนักในเรื่องของ*ผัสสะปะจจะยา*
เวทนา - สัมผัสเป็นเหตุให้เกิดเวทนา - ย่อมเท่ากับเรากำลังละเลยต่อ
รากเหง้าของปัญหา แล้วไปให้ความสำคัญอยู่กับกิ่งก้านที่ไม่ใช่แก่นแท้
ของปัญหาแทน

เราควรตระหนักรู้ในเวทนาทางกายที่เกิดขึ้นอันเป็นผลจากการ
กระทบกันของอายตนะ และรักษาอุเบกขาจิตต่อเวทนานั้นๆ เช่นนี้
เท่ากับเราได้เริ่มปลดปล่อยตัวเองจากความชอบและความชังที่ฝังลึก

อยู่ในระดับรากเหง้าของจิต ไม่ว่าจะสิ่งภายนอกจะเป็นอะไร (ทำให้เกิดความชอบใจหรือไม่ชอบใจ) ดูเหมือนว่าเมื่อเกิดการกระทบกันขึ้นกับสิ่งนั้นแล้ว เรารู้สึกว่าพอใจ ก็จะเป็นเกิดความทะยานอยาก หรือหากรู้สึกว่าไม่น่าพอใจก็จะเกิดความชิงชัง ทว่าสิ่งนี้ก็ยังไม่ใช่ความจริงแท้ หากเป็นเพียงความจริงอย่างผิวเผิน กุญแจที่จะนำไปสู่ความเป็นอิสระจากความชอบความชัง ก็คือการได้ตระหนักรู้ในความจริงแท้ และสามารถรักษาจิตให้มีอุเบกขาในขณะที่ระลึกอยู่นั้น เราต้องหลุดพ้นจาก *เวทนาปัจจะยา ตัณหา* นี่คือการเส้นทางอันประเสริฐที่นำไปสู่การเป็นอิสระจากตัณหา นี่คือผลของวิปัสสนา นี่คือการที่นำไปสู่การหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง

ตัวอย่างเช่น ชายหนุ่มผู้หนึ่งมีความหวาดกลัวเสียงเห่ากรรโชกของสุนัข ได้มาเข้ารับการอบรมวิปัสสนาธรรมฐาน เขาเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับสูง แต่เมื่อได้ยินเสียงเห่ากรรโชกของสุนัขที่อยู่ในละแวกนั้น แม้จะรู้ว่าขณะนั้นตนเองกำลังนอนอยู่ในห้องพักที่ปลอดภัย และมีประตูปิดมิดชิด ไม่มีทางที่มันจะเข้ามาแผ้วพานเขาได้ จะไปหวาดกลัวมันทำไม แต่ความเข้าใจนี้เป็นเพียงเรื่องของเขาวนปัญญา เพราะใน

ความจริงนั้นเขาจะรู้สึกหวาดกลัวทันทีที่ได้ยินเสียงเห่าของสุนัข แล้วจะมีใครสามารถโน้มน้าวเขาด้วยข้อเท็จจริงได้อย่างไรกันเล่า นับเป็นโชคดีที่เขาได้มาเข้ารับการอบรมวิปัสสนา ในระหว่างการฝึกอบรมเขาได้เริ่มเรียนรู้ถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นทางกาย และจากการปฏิบัติทำให้เขาเรียนรู้ที่จะรักษาจิตให้เป็นกลางต่อความรู้สึกต่างๆ ที่เกิดขึ้นที่ร่างกาย ความกลัวเสียงเห่าของสุนัขจึงหายไปเอง ความหวาดกลัวเป็นสิ่งที่มียอยู่ในเวทนาทางกาย เมื่อเขาได้เรียนรู้วิธีที่จะวางใจให้เป็นกลางต่อความรู้สึกทางกายเหล่านั้นได้ ความหวาดกลัวของเขาจึงดับสิ้นไปเอง

หลายคนที่มาเข้ารับการอบรมวิปัสสนาล้วนติดในสิ่งต่างๆ กัน บ้างก็ติดสุรา ยาเสพติด การพนัน ประพฤติผิดทางกาม ต่างๆ นานา แม้ว่าพวกเขาปรารถนาที่จะถอนตัวออกจากสิ่งเสพติดเหล่านั้นเพียงใด แต่ด้วยความยึดติดอย่างแนบแน่นจึงไม่สามารถถอนตัวออกมาได้โดยง่าย แท้จริงแล้วมนุษย์เราไม่ได้ติดในสิ่งที่ตนเองเสพเข้าไป หากแต่ติดในเวทนาทางกายที่เกิดขึ้นเมื่อได้เสพสิ่งเหล่านั้น เพราะไม่รู้ถึงสาเหตุที่แท้จริงของความทุกข์ของตน พวกเขาจึงตกเป็นทาสของการเสพติดอันเป็นเหตุให้ต้องประกอบอบอกุศลกรรม ซึ่งนำแต่ความทุกข์มาสู่ตนทั้งในปัจจุบันและ

อนาคต

เมื่อคนเรากระทำความผิดทางกายก็ดีทางวาจาก็ดี พายุกิเลสจะประทุขึ้นในจิตของเขาให้ต้องร้อนรอนกระวนกระวาย พระพุทธองค์ได้ทรงค้นพบหนทางที่จะปลดปล่อยความทุกข์ใจนี้ด้วยการปฏิบัติวิปัสสนา หรืออาจกล่าวให้กระจ่างได้ว่า พระองค์ทรงค้นพบและทรงแสดงกฎแห่งธรรมชาติเหล่านี้โดยแท้

กฎข้อแรกดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น คือเมื่อใดที่ประสาทสัมผัสของเรากระทบกับอายตนะภายนอกของมัน ก็จะมีเวทนาบางอย่างเกิดขึ้นที่ร่างกาย กฎอีกข้อหนึ่งก็คือเราจะมีปฏิกริยาตอบโต้ว่าชอบหรือไม่ชอบต่อเวทนาที่เกิดขึ้นนี้ และการที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบสังขารธรรมที่ไม่เคยมีผู้ใคร่รู้จักมาก่อนนี้เอง เป็นผลให้เกิดดวงตาภายใน ดวงตาแห่งธรรม ดวงตาแห่งปัญญา ทรงบรรลุธรรม ทรงตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ แสงสว่างอันรุ่งโรจน์ได้ปรากฏขึ้นแล้วในดวงจิต พระบรมโพธิสัตว์ได้ทรงตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว

นับเป็นเวลาประมาณ 2,600 ปีแล้วที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงตรัสรู้ปรมัตตสังขจะ โดยอาศัยกำลังจิตแต่เพียงอย่างเดียว โดยมีได้มีเครื่องมือ

วิทยาศาสตร์ใดๆ มาช่วยเหลือทั้งสิ้น และนักวิทยาศาสตร์ทางจิตวิญญาณ ผู้ล้าเลิศพระองค์นี้ก็ทรงค้นพบว่า ในร่างกายเราก็คือ สสารทั้งหลายในโลกก็ดี ไม่มีสิ่งใดที่เป็นกลุ่มเป็นก้อนอยู่เลย ความเป็นกลุ่มก้อนหนาที่บที่เห็นอยู่ในโลกล้วนเป็นเพียงสมมติสังขจะ เป็นแค่ความจริงที่ปรากฏให้เห็นราวจะเป็นเช่นนั้น แต่ความจริงสูงสุดก็คือ สรรพสิ่งในโลกนี้แท้จริงแล้ว เป็นเพียงการรวมกันของอนุภาคปรมาณูจำนวนมากมายที่มีขนาดเล็กมากจนเราไม่อาจมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า พระพุทธองค์ทรงเรียกสิ่งนี้ว่า กลาปะ ถึงกระนั้นก็ตีกลาปะที่เล็กมากๆ เหล่านี้ไม่ใช่สิ่งที่ยั่งยืนถาวร ไม่เป็นก้อนแน่นทึบ ทุกๆ ขณะกลาปะเหล่านี้จะเกิดการเผาไหม้สั่นสะเทือน

สัพพะ ปัชชะลิตโต โลโก สัพพะ โลโก ปะกัมปิโต

(อุปจาลาสูตฺรที่ 7 สังยุตตนิกาย สคาถวรรค)

กลาปะเหล่านี้จะเกิดขึ้นแล้วดับไปเป็นคลื่นเล็กๆ ที่กระเพื่อมไหวอยู่ตลอดเวลา - อุปปาพะวะยะ ธัมมิโน

เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป ความไม่เที่ยงนี้เองคือธรรมะ คือธรรมชาติที่แท้จริงของสรรพสิ่งในโลก จิตและองค์ประกอบของจิต (เจตสิก) ก็ล้วน

มีธรรมชาติที่ไม่เที่ยงเช่นเดียวกัน

ในช่วงกระพริบตามีการเกิดขึ้นและดับไปนับล้าน ล้าน ล้านครั้ง จนทำให้เราหลงเข้าใจไปว่าสรรพสิ่งในโลกล้วนคงที่ มีความมั่นคงถาวร

แม้ว่าการเกิดดับของรูปนามจะปรากฏขึ้นอย่างรวดเร็วมาก แต่ที่ร่างกายยังปรากฏเป็นเวทนาต่างๆ ขึ้น

ความจริงของธรรมชาติอีกประการหนึ่งที่ปรากฏให้เห็นคือ

เวทนาสะโมสะระณา สัพเพธัมมา

องค์ประกอบของจิต (เจตสิก) หรือสิ่งที่อยู่ในจิตนี้ เรียกว่า ‘ธรรม’ กฎของธรรมชาติมีอยู่ว่า เมื่อใดที่เจตสิกเกิดขึ้นในจิต มันจะปรากฏขึ้นเป็นความรู้สึกหรือเวทนาที่ร่างกายเสมอ

เวทนายังเกิดขึ้นได้จากการกระทบกันของรูปและนาม อันเกิดจาก อากัปภิกิริยาต่างๆ จากสภาพแวดล้อม และจากอาหารที่รับประทานเข้าไป

จิต (นาม)

นอกเหนือไปจากสาเหตุข้างต้นที่ก่อให้เกิดความรู้สึกต่างๆ ทางกายแล้ว เวทนาแต่ละชนิดที่เกิดขึ้นในแต่ละขณะยังสามารถเกิดขึ้นจากนาม

ชั้นทั้งสี่ คือ วิญญาณ (ความรู้แจ้งทางอารมณ์ทำหน้าที่รับรู้) สัญญา (ความจำได้หมายรู้และประเมินผล) เวทนา (ความรู้สึก) สังขาร (การปรุงแต่งตอบโต้ต่อเวทนา)

กาย (รูป)

นอกจากจิตแล้ว ยังมีองค์ประกอบของรูป คือธาตุทั้ง 4 อันได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ ที่สัมพันธ์กับเวทนาต่างๆ ทางร่างกาย โดยจะเกิดขึ้นและดับไปอยู่ตลอดเวลา

ในบรรดาเวทนาทั้งหลายนี้สามารถแบ่งออกได้เป็นสองประเภทใหญ่ๆ คือเวทนาที่น่าพอใจและเวทนาที่ไม่น่าพอใจ ซึ่งสามารถรับรู้ได้ทันทีที่จิตไร้สำนึกในระดับลึกที่สุดของคนเรา ถ้าเวทนานั้นได้รับการตีค่าว่าเป็นความรู้สึกที่ดีที่น่าพึงพอใจ ก็จะตอบสนองเป็นความทะยานอยาก และถ้าเวทนานั้นได้รับการตีค่าว่าเป็นความรู้สึกที่ไม่ดีไม่น่าพึงพอใจ ก็จะตอบโต้ด้วยความขุ่นเคือง ปฏิกริยาเหล่านี้คือสังขารของเรานั้นเอง มีสังขาร (หรือกรรม) เหล่านี้เป็นจำนวนมากที่มักจะก่อตัวขึ้นจนรุนแรงอยู่ที่ก้นบึ้งของจิต

สังขารบางชนิดเบาบางราวกับการขีดเส้นบนผิวน้ำ ซึ่งเมื่อขีดลงไปแล้วก็จะจางหายไปทันที สังขารบางชนิดก็เหมือนการขีดเส้นบนพื้นทราย ซึ่งจะเลื่อนหายไปในเวลาไม่นานนัก แต่บางชนิดก็เปรียบเหมือนการสลักเส้นลงบนแผ่นหินด้วยสิ่วและค้อน ซึ่งต้องใช้เวลายาวนานหลายปีกว่าจะลบเลือนไปได้

สังขารเหล่านี้บางอย่างก็เป็นกุศลบางอย่างก็เป็นอกุศล สังขารที่เป็นอกุศลจะนำเราไปสู่อบายภูมิ ส่วนสังขารที่เป็นกุศลจะนำเราไปสู่ภพภูมิที่สูงขึ้นเช่นเทวภูมิ เป็นต้น สังขารที่ไม่ได้ฝังรากลึกมากนักก็จะฝังแฉงอยู่ที่ระดับพื้นผิวของจิต ส่วนสังขารที่รุนแรงและหยั่งรากลึกนั้นจะเชื่อมต่ออยู่กับจิตส่วนที่ลึกที่สุด

ด้วยความไม่รู้เราจึงเฝ้าแต่สร้างสังขารที่เป็นอกุศลกรรม ซึ่งแม้จะเป็นชนิดที่เบาบาง แต่ก็ทำอยู่ซ้ำๆ จนกลายเป็นความรุนแรงและฝังลึกส่งผลให้ปัจจุบันและอนาคตของเรามีแต่ความทุกข์ยิ่งขึ้น

พระบรมศาสดามีได้ทรงค้นพบสัจธรรมทั้งหลายนี้ เพียงเพื่อสนองความสงสัยใคร่รู้เพื่อประดับสติปัญญา หากทรงมีพระประสงค์ที่จะค้นหาวิธีจัดการความทุกข์โดยอาศัยความจริงเหล่านี้ และพระองค์ได้ทรงค้นพบ

วิธีปฏิบัติวิปัสสนา ซึ่งผู้ปฏิบัติสามารถเห็นผลได้ในปัจจุบันทันที เมื่อเขาเรียนรู้ที่จะไม่ตอบโต้ต่อเวทนา และรักษาจิตให้เป็นอุเบกขา ซึ่งวิธีปฏิบัตินี้ได้ช่วยปลดปล่อยผู้คนนับจำนวนไม่ถ้วนให้หลุดพ้นจากความทุกข์นับแต่นั้นมา

วิปัสสนา

เพื่อที่จะเรียนรู้วิธีปฏิบัติอันล้ำค่านี้ ผู้เข้ารับการอบรมจะต้องฝึกปฏิบัติภายใต้การแนะนำจากอาจารย์ผู้มีประสบการณ์เป็นระยะเวลาขั้นต่ำ 10 วัน ท่ามกลางบรรยากาศที่บริสุทธิ์และสงบ

การฝึกปฏิบัติในหลักสูตร 10 วัน

เมื่อได้ยินว่าการฝึกอบรมในหลักสูตรวิปัสสนาต้องใช้ระยะเวลา 10 วัน ทุกคนมักจะตกใจ เพราะคิดว่าตนไม่มีเวลาว่างเพียงพอที่จะทำเช่นนั้น จึงเกิดความลังเลใจที่จะมาเข้ารับการอบรม ซึ่งไม่ใช่แค่คนอื่น แม้ตัวข้าพเจ้าเองก็ยังลังเลเมื่อตอนจะเข้ารับการฝึกอบรมครั้งแรก อย่างไรก็ตามก่อนเข้ารับการอบรมได้สองวัน ข้าพเจ้าได้รับสรุปโครงสร้าง

ของหลักสูตรจากท่านอาจารย์ที่เคารพของข้าพเจ้า เกี่ยวกับความเป็นสากลและเป็นวิทยาศาสตร์ของหลักสูตร ที่ปราศจากความเชื่ออันงมงายไร้เหตุผล และด้วยความเข้าใจนี้เองข้าพเจ้าจึงรวบรวมความกล้าเพื่อมาเข้ารับการอบรม และภายใน 2 วันเท่านั้น จิตของข้าพเจ้าเริ่มตีตื้นกับการปฏิบัติสมาธิ หลังจากเสร็จสิ้นการอบรม 10 วัน ข้าพเจ้าได้รับประโยชน์อันล้ำค่าของวิธีปฏิบัติวิปัสสนาซึ่งให้ผลทันที วิปัสสนาได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของข้าพเจ้าไปแล้ว ซึ่งคนส่วนใหญ่ที่มาเข้ารับการอบรมต่างก็ได้รับประสบการณ์คล้ายคลึงกันบ้างไม่มากก็น้อย หลายคนมาเข้ารับการฝึกอบรมด้วยใบหน้าที่เศร้าหมอง แต่เมื่อหลักสูตรจบลงในวันที่ 10 ใบหน้าของพวกเขาเหล่านั้นกลับเปล่งประกายของความสุขกันทั่วหน้า

ทุกขณะจิตของชีวิตมนุษย์เป็นสิ่งล้ำค่า เวลาสิบวันอันมีค่าในชีวิต เราไม่ควรถูกทิ้งเปล่าไปโดยไร้จุดหมาย ผู้ที่มาเข้ารับการอบรมวิปัสสนากรรมฐานต่างก็ได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง เป็นเหตุให้ในแต่ละปีจะมีผู้คนนับแสนจากทุกลัทธิความเชื่อ พากันมาเข้ารับการอบรมในศูนย์วิปัสสนาที่จัดขึ้นกว่า 140 แห่งทั่วโลก นอกเหนือจากหลักสูตร 10 วันแล้ว

ยังเปิดอบรมหลักสูตรระยะยาวประเภท 20 วัน 30 วัน 45 วัน และ 60 วัน ซึ่งหลายคนต้องผิดหวังเมื่อไม่ได้รับการอนุมัติให้เข้ารับการอบรมในหลักสูตรระยะยาวเหล่านี้

ความเจียม

ในการทำงานเดียวกันบางคนก็ลังเลที่จะมาเข้ารับการอบรม เนื่องจากมีกฎให้รักษาความเจียมตลอดการอบรม (ยกเว้นในวันสุดท้ายของการปฏิบัติ) อย่างไรก็ตามหากผู้ปฏิบัติมีข้อสงสัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติ ก็สามารถขอพบอาจารย์ผู้ดำเนินการอบรมเพื่อไต่ถามให้ได้รับความกระจ่างทุกครั้งเท่าที่ต้องการ กฎของการรักษาความเจียมนั้นใช้ควบคุมเฉพาะการสนทนาในหมู่ผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งในไม่ช้าผู้ปฏิบัติก็จะเริ่มตระหนักได้ว่าจิตของตนนั้นช่างคุยเพียงไร จิตจะสงบลงได้ต่อเมื่อมีการรักษาความเจียมทางวาจาอย่างต่อเนื่อง แล้วผู้ปฏิบัติก็จะเข้าใจความสำคัญของการรักษาความเจียมอย่างเคร่งครัดนี้ได้ในวัน

การปฏิบัติวิปัสสนาประกอบด้วย 3 ขั้นตอนดังนี้

ศีล

ตลอดระยะเวลาของการฝึกอบรม ผู้ปฏิบัติจะต้องรักษาศีล 5 อย่างเคร่งครัดด้วยเหตุผลสองประการ เหตุผลแรกคือ ทุกครั้งที่เราละเมิดศีลไม่ว่าจะด้วยการทำลายชีวิต การลักขโมย การประพฤตินอกใจ การใช้วาจาผิดชอบ และการเสพสิ่งผิดๆ เราได้สร้างสังขารที่เป็นบาปเป็นอกุศล ส่งผลให้เกิดความทุกข์ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต เหตุผลอีกประการหนึ่งคือ สังขารที่เป็นกิเลสฝังลึกเหล่านี้จะก่อให้เกิดพายุอารมณ์รุนแรงขึ้นที่จิตไร้สำนึก จนผู้ปฏิบัติไม่สามารถสำรวจความจริงได้ในการปฏิบัติวิปัสสนา การรักษาศีลอย่างเคร่งครัดตลอดการอบรมจึงเป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่ง

สมาธิ

การรักษาจิตให้ตั้งมั่นเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ช่วยรักษาบรรยากาศที่บริสุทธิ์ของศีลไว้ได้ และยังช่วยให้ได้รับความสำเร็จในขั้นตอนต่อไปในการสำรวจความจริง ดังนั้นผู้ปฏิบัติต้องตั้งใจฝึกจิตให้เป็นสมาธิด้วยการรักษาสติอยู่กับลมหายใจเข้าออกตามธรรมชาติ

เพราะความทุกข์และเหตุแห่งทุกข์ทั้งหลายล้วนเป็นสากล ดังนั้นวิธีจัดการความทุกข์ก็ต้องเป็นสากลด้วยเช่นกัน นี่คือสัจธรรมที่พระบรมศาสดาทรงค้นพบ พระองค์ไม่ได้ทรงก่อตั้งลัทธินิกายที่เรียกว่าศาสนาพุทธ และมีได้ทรงพยายามเปลี่ยนผู้คนให้หันมาเป็นชาวพุทธแต่อย่างไร พระองค์ทรงสอนแต่ธรรมะเพื่อชนทุกหมู่เหล่า พระพุทธองค์ทรงเปลี่ยนให้ผู้คนกลายเป็นธรรมิกชน ซึ่งทุกคนล้วนสามารถเป็นได้ บนเส้นทางสายนี้ปราศจากร่องรอยของการแบ่งแยกลัทธิความเชื่อใดๆ ทุกอย่างก้าวบนหนทางมีแต่ความเป็นสากลที่ทุกๆ คนสามารถปฏิบัติได้ในทุกสถานที่และเวลา ดังนั้นจึงไม่อนุญาตให้ใช้คำบริการหรือการสร้างภาพในใจไปพร้อมๆ กับการสังเกตลมหายใจ ไม่ว่าจะเป็ชือหรือภาพของเทพเจ้าองค์ใด ไม่ว่าจะเป็พระพุทเจ้าหรือศาสดาของลัทธิใดๆ ก็ตาม แต่ให้สังเกตเพียงลมหายใจปกติตามธรรมชาติ เพียงแค่เฝ้าดูลมหายใจที่เข้าและออกอย่างเป็นธรรมชาติเท่านั้น โดยไม่ต้องไปบังคับหรือกำหนดลมหายใจ ไม่ต้องพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงหรือแทรกแซงลมหายใจที่เป็นไปโดยธรรมชาตินั้น

ผู้ปฏิบัติต้องฝึกอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง ฝึกอยู่กับความจริง

อย่างที่มีนเป็น สิ่งที่ใช้เป็นอารมณ์ในการฝึกสมาธิจะต้องไม่เป็นสิ่งที่
ประดิษฐ์ขึ้น สร้างขึ้น จินตนาการขึ้น หรือกำหนดขึ้นเอาเอง

เราต้องรักษาสติให้รับรู้อยู่กับความเป็นจริงของลมหายใจจากขณะ
หนึ่งไปยังอีกขณะหนึ่งด้วยใจที่เป็นกลาง ลมหายใจตามธรรมชาตินั้นอาจ
จะยาวหรืออาจจะสั้น ถ้ามันผ่านทางช่องจมูกข้างซ้าย ก็ให้รู้ว่าลมหายใจ
กำลังผ่านทางช่องจมูกข้างซ้าย ถ้ามันผ่านทางช่องจมูกข้างขวา ก็ให้รู้ว่า
ลมหายใจกำลังผ่านทางช่องจมูกข้างขวา โดยผู้ปฏิบัติจะต้องไม่พยายาม
แม้แต่บ่อยที่จะเปลี่ยนแปลงลมหายใจตามธรรมชาตินั้น

ด้วยการมีสติรู้ความเป็นจริงอย่างต่อเนื่อง ภายในวันที่สองหรือวัน
ที่สามผู้ปฏิบัติจะสามารถรับรู้ความรู้สึกตรงจุดที่อยู่บริเวณทางเข้าช่อง
จมูก (*นาสิกาคะ*) หรือตรงกึ่งกลางบริเวณพื้นที่เหนือริมฝีปากบน
(*อุตตะโร ตัสสะ เวมฺชณะ ปะเทโส ทัตตปโป*)

(*อรรถกถาภาววิภังค์ ฌานวิภังค์*)

จากนั้นให้ผู้ปฏิบัติรักษาสติให้จดจ่ออยู่ที่บริเวณเล็กๆ แห่งนี้อย่าง
ต่อเนื่อง จนสามารถรับรู้ถึงความรู้สึกบางอย่างที่เกิดขึ้นในบริเวณนี้ หลัง
จากสามวันผ่านไปผู้ปฏิบัติจะได้ฝึกเคลื่อนความสนใจไปยังทุกๆ ส่วนของ

ร่างกาย จากศีรษะถึงปลายเท้า เป็นการเริ่มต้นปฏิบัติวิปัสสนา ปัญญา
ได้เริ่มเกิดขึ้นแล้ว ผู้ปฏิบัติจะต้องรักษาใจให้เป็นกลางในขณะที่สำรวจ
ความรู้สึกต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั่วทั้งร่างกาย โดยปฏิบัติอย่างต่อเนื่องไม่หยุด
ยั้ง บนเส้นทางนี้การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องคือกุญแจสำคัญของความสำเร็จ

ปัญญา

ปัญญาคืออะไร ปัญญาคือความรู้อย่างเที่ยงตรง เป็นความรู้ที่
ประเสริฐและสำคัญกว่าความรู้ใดๆ ทั้งปวง เป็นความรู้อันล้ำเลิศที่จะนำ
เราไปสู่ความพ้นทุกข์ ปัญญาไม่ใช่ความรู้ที่เกิดจากการอ่านตำราหรือ
จากการฟังธรรมแต่อย่างใด หากแต่เป็นความรู้อันแท้จริงที่เกิดจาก
ประสบการณ์โดยตรงในการปฏิบัติ การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเท่านั้นที่
จะช่วยให้เราได้ค้นพบความจริงแท้ทั้งหลายเหล่านี้

ความจริงประการหนึ่งที่ปรากฏขึ้นมาคือ รากเหง้าของสังขาร
ทั้งหลายที่จะจุดตึงเราให้ตกไปสู่อบายภูมิ นั้น ล้วนนอนเนื่องอยู่ในระดับ
จิตไร้สำนึก เราจะเข้าใจความจริงข้อนี้ได้รวดเร็วเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับ
บารมีที่ได้สั่งสมมาแต่อดีตของแต่ละบุคคล สังขารอันเป็นกิเลสเศร้าหมอง

ที่ทำให้เราตกอยู่ในความทุกข์เหล่านี้ ฝังแฝงอยู่ในส่วนลึกและไหลเลื่อนไปพร้อมกับกระแสชีวิต เราจึงเรียกมันว่ากิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในกันบังของจิต (อนุสัยกิเลส) แม้ว่าเราจะสามารถจัดดอกกุศลสังขารที่ระดับพื้นผิวของจิตออกไปได้บ้างโดยอาศัยการทำสมาธิภาวนาบางวิธี แต่ก็ยังไม่อาจรอดพ้นจากอบายภูมิต่างอย่างสิ้นเชิง แต่ถ้าหากเราหมั่นปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ด้วยการเฝ้าดูเวทนาต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยใจเป็นกลาง ก็ย่อมมีความก้าวหน้าในการพัฒนาความสามารถที่จะหลุดพ้นจากตัณหาด้วยปัญญา เพราะเราได้ประสบกับความจริงด้วยตนเองว่า เวทนาทั้งหลายล้วนไม่เที่ยง เป็นอนิจจัง และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้เราจึงไม่ปรุงแต่งตอบโต้ต่อเวทนาเหล่านั้นด้วยความชอบหรือความชัง สติและอุเบกขาของเราจึงย่อมแก่กล้าขึ้น เมื่อนั้นสังขารที่นอนเนื่องอยู่ในส่วนลึกที่สุดของจิตจะค่อยๆ ปรากฏขึ้นมาบนพื้นผิวของจิตทีละตัว และเมื่อผู้ปฏิบัติยังคงรักษาจิตให้เป็นกลางต่อเวทนาเหล่านี้ได้ สังขารเหล่านั้นก็จะถูกขุดรากถอนโคน และถูกขจัดออกไปจนเริ่มลดน้อยลงในที่สุด เราจึงค่อยๆ รอดพ้นออกมาจากอบายภูมิ เมื่ออนุสัยกิเลสทั้งหลาย (อันเป็นเหตุแห่งอบายภูมิ) ผุดขึ้นมาบนพื้นผิวของจิตและถูกขจัดออกไปจนหมด เรื่อย่อม

เป็นอิสระจากความทุกข์โดยสิ้นเชิง

อุปัชชิตะวา นิรุชฌันติ เตสัง วุปะสะโม สุโข

สังขารที่ฝังลึกเมื่อผุดขึ้นมาแล้วถูกขจัดไป บุคคลย่อมพบความสุขอันเกิดจากการดับสิ้นไปของสังขาร

วิปัสสนาช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถเป็นอิสระโดยสิ้นเชิงจากสังขารทั้งหลายอันเป็นเหตุแห่งทุกข์ เมื่อผู้ปฏิบัติเฝ้าดูความไม่เที่ยงของเวทนาอย่างต่อเนื่อง ในที่สุดเขาย่อมจะได้ลิ้มรสสภาวะแห่งนิพพานเป็นครั้งแรก ซึ่งเป็นสภาวะที่สงบนิ่ง เป็นนิรันดร์ ดำรงมั่นอยู่เหนือการเกิดดับของรูปนามทั้งปวง นี่คือขั้นแรกของการก้าวเข้าสู่กระแสแห่งการหลุดพ้นจากสังสารวัฏ เราเรียกผู้เข้าสู่กระแสนี้ว่าพระโสดาบัน หมายถึงบุคคลผู้นั้นได้เข้าสู่กระแสนิพพานแล้วนั่นเอง เมื่อได้เข้าถึงสภาวะนี้แล้ว จะไม่มีใครสามารถหยุดยั้งเขาจากการหลุดพ้นอย่างสิ้นเชิงได้เลย เขาผู้นั้นจะกลับมาเกิดใหม่ในภพภูมิที่ประเสริฐกว่าเดิมอีกไม่เกิน 7 ชาติ เพื่อมุ่งขจัดสังขารที่ยังหลงเหลืออยู่อันเป็นเหตุของการเวียนว่ายในสังสารวัฏให้หมดสิ้นไป

วิสังขาระคะตัง จิตตัง ตัณหาณัง ชะยะมัชฌมะคา

จิตที่ปราศจากสังขารทั้งปวงย่อมบริสุทธิ์ยิ่ง

เมื่อต้นหาถูกขจัดสิ้นแล้ว และสังขารใหม่ไม่ถูกสร้างขึ้นอีก เขาผู้นั้นย่อมบรรลุถึงระดับของ *ซีณัง ปุราณัง นะวัง นัตถิ สัมภะวัง*

สังขารเก่าทั้งหมดถูกขุดรากลอนโคนจนสิ้นแล้ว สังขารใหม่ก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้อีกแล้ว บุคคลเช่นนี้คือพระอรหันต์ ผู้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายในวัฏสงสารโดยสิ้นเชิง

เมื่อนั้นเขาย่อมสามารถประกาศสังกรรมนี้ได้ว่า

อะยะมันติมา ชาติ ชาตินี้เป็นชาติสุดท้ายของเรา

นัตถิทานิ ปุนัพพะโวติ บัดนี้ไม่มีภพเป็นที่เกิดสำหรับเราอีกแล้ว

(มหาปทานสูตร ทีฆนิกาย กุฏธรรมคาของพระโพธิสัตว์ 16 ประการ)

เขาย่อมเป็นผู้ที่สิ้นภพชาติ เป็นอิสระจากการเวียนว่ายในสังสารวัฏโดยสิ้นเชิงแล้ว

ผู้ปฏิบัติต้องทำความเพียรอย่างอุตสาหะ เพื่อบรรลุถึงขั้นของพระอรียะเหล่านี้ การหลุดพ้นจากความทุกข์ไม่ใช่สิ่งที่พระเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใดๆ จะประทานมาให้ อาจารย์ผู้สอนที่ดีย่อมกล่าวแต่เพียงว่า ข้าพเจ้าเป็นเพียงผู้ชี้ทาง ไม่ใช่ผู้หยิบยื่นการพ้นจากทุกข์ให้ เช่นเดียวกับ

ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ตุมเหติ กิจจัง อาตัมปัง อักขาตาโร ตถาคตา

พวกเราต้องพากเพียรปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ของตัวเอง ตถาคตเป็นเพียงผู้ชี้ทางเท่านั้น

ผู้ที่ก้าวเดินบนหนทางแห่งการหลุดพ้นนี้ ย่อมไม่พลัดหลงทางไปศรัทธาอย่างงมงายในอาจารย์ผู้สอน เพราะเขาเข้าใจชัดว่า

อัตตาทิ อัตตะโน นาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน

อัตตาทิ อัตตะโน คะติ ตนแลเป็นผู้กำหนดอนาคตของตน (ไม่ว่าจะดีหรือร้าย)

เมื่อปฏิบัติวิปัสสนาต่อไป ผู้ที่ปฏิบัติอย่างจริงจังจะเข้าใจชัดแจ้งในความจริงขั้นพื้นฐานของชีวิตตนว่า

1. ข้อแรก แม้เขาจะเคยเข้าใจว่าตนเองเสพติดสิ่งต่างๆ เช่น สารเสพติด การพนัน และการประพฤตินิยมในกาม แต่บัดนี้เขาเข้าใจชัดเจนแล้วว่า แท้ที่จริงแล้วเขาไม่ได้เสพติดในสิ่งเหล่านั้น หากแต่เขาเสพติดต่อเวทนาหรือความรู้สึกที่ได้รับจากการเสพสิ่งเหล่านั้นต่างหาก บัดนี้การปฏิบัติวิปัสสนาทำให้เขาได้เฝ้าดูเวทนาทางกายที่เกิดขึ้น ซึ่งมีความสัมพันธ์

กับสิ่งเสพติดนั้นๆ ด้วยใจเป็นกลาง จนสามารถกำจัดอุปาทานความยึดมั่น ที่มีต่อสิ่งเหล่านั้นให้หมดสิ้นไป เขาจึงหลุดพ้นจากการสร้างกิเลสสังขาร ทั้งหลายได้ในที่สุด

2. ความจริงที่ปรากฏชัดแก่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาอีกประการคือ

บุพเพ หนะติ อัตตานิัง ปัจฉา หนะติ โส ปะเร

(ขุททกนิกาย เถรคาถา เทวสมเถรคาถา)

ผู้ที่ปฏิบัติจริงจริง ไม่ว่าจะเป็นผู้ถูกคุมขังหรือคนทั่วไปพบว่า เมื่อใด ที่ตนมีความคิดอยากแก้แค้นขึ้นมาร่างกายจะรุ่มร้อน หัวใจเต้นแรงขึ้น รู้สึกเครียดและเป็นทุกข์ขึ้นมาทันที เขาจึงเข้าใจได้แจ่มแจ้งว่า ก่อนที่เขา จะสามารถทำลายความสงบสุขสมานฉันท์ของคนอื่นได้นั้น เขาได้ทำลาย ความสงบสุขสมานฉันท์ของตัวเองไปเรียบร้อยแล้วด้วยความรู้เท่าไม่ถึง การณ์ และทำให้ตัวเองต้องเป็นทุกข์อย่างยิ่ง

ใครที่ได้ประสบกับความจริงเหล่านี้ด้วยตนเอง ธรรมชาติในจิตใจ ของเขาจะเริ่มเปลี่ยนแปลงไป จากที่เคยมีแต่ความความมุงร้าย ชิงชัง กลับมีแต่ความรักความปรารถนาดี จิตใจของเขาเปี่ยมล้นไปด้วยความ

รัก ความเมตตากรุณา ชีวิตของเขาย่อมพบแต่ความสุข ความสงบ มีชีวิต ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

นี่คือวิธีปฏิบัติวิปัสสนา บนพื้นฐานของความจริงที่ผู้ปฏิบัติประสบ ด้วยตนเอง และให้ประโยชน์ในทุกแง่มุมของชีวิต

นี่คือมรดกธรรมอันล้ำค่าที่พระบรมศาสดาทรงประทานให้แก่โลก ที่เต็มไปด้วยความทุกข์นี้

ภะวะตุ สัพพะ มังคะลัง

อาสาฬหบูชา 18 กรกฎาคม 2551 (วันเพ็ญเดือนแปด ปฐมเทศนา)

คำปรารภ

หนังสือ “ฉากชีวิตในพุทธประวัติ” เล่มนี้ เป็นการนำเรื่องราวบางตอนในพุทธประวัติ ที่ท่านอาจารย์โกเอ็นก้าได้หยิบยกมากล่าวถึงในช่วงโมฆธรรมบรรยายหลักสูตรวิปัสสนาหลักสูตรต่างๆ ของท่าน ซึ่งได้จัดทำเป็นภาพวาดแสดงเหตุการณ์แต่ละตอนโดยจิตรกรชาวพม่า และได้ติดตั้งแสดงแก่สาธารณชนเป็นการถาวรที่พระมหาเจดีย์วิปัสสนาแห่งโลก (The Global Vipassana Pagoda) ที่นครมุมไบ ประเทศอินเดีย โดยผู้เข้าชมสามารถใส่หูฟังเพื่อฟังคำบรรยายเป็นภาษาต่างๆ (รวมทั้งภาษาไทย) ได้ในขณะที่เดินชม

จุดมุ่งหมายในการแสดงภาพวาดจากพุทธประวัติและคำบรรยายนี้ นอกจากจะเพื่อเป็นพุทธบูชาแล้ว ท่านอาจารย์ยังมุ่งหมายที่จะให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพระศาสนาและคำสอนของพระองค์แก่สาธารณชนทั้งหลายด้วย เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่า ชาวอินเดียส่วนใหญ่มีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าและพระธรรมคำสอนของพระองค์ โดยมีความเชื่อฝังหัวว่า ทรงเป็นภาคหนึ่งของพระนารายณ์ เทพเจ้าของชาวฮินดูที่ได้อวตารมาเพื่อส่อลวงคนบาปให้เชื่อถือในคำสอนของพระองค์ ซึ่งจะนำพาให้คนเหล่านั้นไปลงนรกทั้งหมด

ท่านอาจารย์โกเอ็นก้ามีความปรารถนาที่จะให้ภาพประกอบคำบรรยายง่ายๆ นี้แพร่หลายไปให้มากที่สุด ไม่จำกัดเฉพาะผู้เข้าชมที่พระมหาเจดีย์วิปัสสนาแห่งโลกเท่านั้น ท่านจึงให้มีการจัดพิมพ์ภาพและคำบรรยายบางส่วนออกมาเผยแพร่ทั้งในภาษาฮินดีและภาษาอังกฤษ โดยให้ชื่อว่า “Glimpses of the Buddha’s Life” โดยท่านเชื่อว่าภาพประกอบที่สวยงามจะทำให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินและสนใจใคร่รู้เรื่องราวเกี่ยวกับภาพนั้นๆ ซึ่งการอ่านคำบรรยายก็จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

แม้ในประเทศไทยที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธเจ้าและพระธรรมคำสอนของพระองค์ ท่านอาจารย์ก็ปรารถนาที่จะให้มีการแปลและจัดพิมพ์หนังสือนี้ขึ้น เพื่อเตือนใจให้ระลึกถึงคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธองค์ สี่ปีหลังจากที่ท่านได้ปรารภกับข้าพเจ้า หนังสือเล่มนี้จึงได้สำเร็จออกมาเป็นรูปเล่มด้วยความวิริยะอุตสาหะของคุณอย่างฝันพิทยานุคุณ และความช่วยเหลือเบื้องต้นจากคุณธรรมทินนา ธรรมรติ จึงขอขอบคุณทั้งสองท่านไว้ ณ ที่นี้ และขออนุโมทนา

ครั้นถึงปัจฉิมยาม

พระมหาบุรุษได้ทรงบรรลุลุคความหยั่งรู้ในการสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย

อันนำไปสู่การเข้าถึงสภาวะเหนือรูปและนาม

ทำให้ทรงเป็นพระสัมพัชฌ์ผู้รู้แจ้งโลก

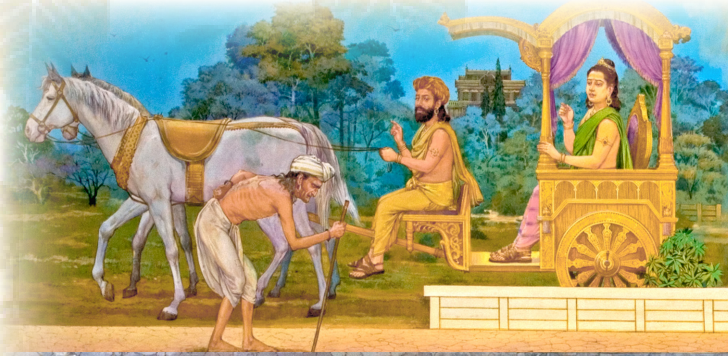
ผู้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ

พระโพธิสัตว์ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อนรุ่งอรุณของวันใหม่

ทรงเป็นพระพุทธานุองค์ที่ 4 ในภัทรวัง

ประตู่แห่งความพ้นทุกข์ได้ถูกเปิดออกสู่สรรพสัตว์ทั้งหลายแล้ว

1. เทวทูตทั้ง 4

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จเที่ยวไปรอบๆ พระนคร พระองค์ทรงพบกับเทวทูตทั้ง 4 คือ คนเจ็บ คนชรา คนตาย และสมณะนักบวช ทำให้ทรงได้รับความสะเทือนพระทัยอย่างลึกซึ้ง บารมีธรรมที่ทรงสั่งสมไว้ผลักดันให้เจ้าชายสิทธัตถะทรงสละราชสมบัติและเสด็จออกบวช แม้ก่อนที่จะได้พบเทวทูตทั้ง 4 พระองค์ก็ทรงดำริอยู่เสมอว่า หนทางแห่งการหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงไม่น่าจะแสวงหาได้จากชีวิตฆราวาส ดังนั้นพระองค์ควรต้องสละเรือนเพื่อแสวงหาคำตอบ

อย่างไรก็ดีการได้พบกับเทวทูตทั้ง 4 ในครั้งนี้มิได้เป็นครั้งแรกใน

ชีวิตของเจ้าชายสิทธัตถะ ในคราวที่พระองค์เสด็จออกบวชนั้นทรงมีพระชนมายุได้ 29 พรรษา ขณะที่พระราชบิดาและพระนางปชาบดีนำจะทรงพระชนมพรรษาได้กว่า 80 พรรษา นั่นหมายความว่าเจ้าชายสิทธัตถะต้องทรงเคยเห็นพระเกศาสีขาวของพระราชบิดาและพระมาตุจฉามาก่อนแล้ว และก็ต้องทรงเคยเห็นทั้งสองพระองค์ทรงพระประชวรมาบ้าง แม้ในพระราชวังของพระองค์เองหรือในพระราชวังของพระอัยกาและพระอัยยิกาทางฝ่ายพระพุทธมารดา ก็ย่อมต้องมีผู้เฒ่าเจ็บไข้ได้ป่วยและสิ้นชีวิตกันบ้าง ในขณะที่เจ้าชายเองก็ย่อมเคยได้สดับเรื่อง

ที่พระมารดาเสด็จสวรรคตในสองสามวันให้หลังการประสูติของพระองค์มาแล้ว ซึ่งพระองค์ย่อมต้องเคยโศกเศร้าเสียพระทัยเพราะเหตุดังกล่าว

คนจำนวนมากเชื่อว่าเจ้าชายประทับอยู่แต่ในพระราชวังมาตลอดโดยไม่เคยเสด็จออกไปนอกพระราชวังเลยจนกระทั่งพระชนมายุได้ 29 พรรษา แต่ความเชื่อนี้ถูกแย้งด้วยพระคัมภีร์บาลีโบราณที่บันทึกไว้ว่า หลังจากเจ้าชายสิทธัตถะตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว พระองค์ได้เสด็จกลับมาที่กรุงกบิลพัสดุ์และได้เสด็จบิณฑบาต ครั้งนั้นพระนางยโสธราพระมารดาของเจ้าชายราหุลทอดพระเนตรเห็นพระพุทธองค์จึงรับสั่งว่า “เจ้าชายผู้เคยเสด็จประพาสพระนครบนเสลี่ยงทองคำ ทรงอาภรณ์และเครื่องทรงกษัตริย์อันสูงค่าเมื่อครั้งอดีต บัดนี้ทรงครองผ้ากาสาวพัสตร์และปลงเกศาเยี่ยงสมณะ เสด็จภิกขาจารด้วยพระบาทไปทั่วพระนคร”

(วินัยปิฎก มหาวรรค อรรถกถา ราหุลวัตตูกถา)

ข้อนี้เป็นเรื่องยืนยันได้ว่าเมื่อครั้งที่พระองค์ทรงพบเทวทูตทั้ง 4 นั้น ไม่ใช่เป็นการเสด็จประพาสพระนครครั้งแรก แต่ได้เคยเสด็จไปที่นั่นในหลายวาระโอกาส

แต่ในวันที่ได้ทอดพระเนตรเห็นเทวทูตทั้ง 3 นั้น พระองค์ทรงดำริว่า “สรรพสัตว์ทั้งหลายล้วนต้องได้รับความทุกข์ทรมานเช่นเดียวกันแบบนี้หมดเลยหรือ มีหนทางใดที่จะหลุดพ้นจากความทุกข์เหล่านี้หรือไม่” พระดำริเหล่านี้เองที่ทำให้ทรงกังวล ตระหนก และผลักดันให้พระองค์แสวงหาทางดับทุกข์

จากนั้นพระองค์ได้ทรงพบเทวทูตที่ 4 คือสมณะรูปหนึ่ง ซึ่งพระองค์

น่าจะทรงเคยพบเห็นพระมาก่อนแล้วเช่นกัน ด้วยสมณะทั้งหลายน่าจะเคยเข้ารับบิณฑบาตในพระราชวังมาก่อน เพราะราชสกุลของพระองค์เป็นผู้เลื่อมใสศรัทธาในปฏิบัติของสมณะอยู่แล้ว และการถวายอาหารแก่เหล่าสมณะก็เป็นหน้าที่หนึ่งของผู้ครองเรือนด้วย แต่ครั้งนั้นเมื่อเจ้าชายสิทธัตถะทอดพระเนตรเห็นสมณะในขณะที่จิตของพระองค์กำลังเต็มไปด้วยความบังดาลใจ จึงทรงตัดสินใจคิดว่าพระองค์จะต้องแสวงหาหนทางที่จะหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดนี้ให้จงได้ และการจะแสวงหาหนทางนี้ให้พบย่อมไม่อาจสำเร็จได้หากยังดำเนินชีวิตอยู่ในพระราชวัง พระองค์จำเป็นจะต้องสละชีวิตผู้ครองเรือนเพื่อออกแสวงหาวิธีดับทุกข์ทั้งปวง

นี่คือความสำคัญที่แท้จริงของเทวทูตทั้ง 4 เพราะการได้พบเทวทูตทั้ง 3 ในตอนต้นเป็นแรงผลักดันต่อพระองค์อย่างรุนแรง เราจึงเรียกเทวทูตทั้ง 3 นี้ว่า เทวทูตผู้บังดาลใจ (สังเวคนิมิต) ส่วนเทวทูตที่ 4 คือเทวทูตผู้เป็นหลัก (ปฏฐานนิमित) เพราะเทวทูตที่ 4 นี้จุดประกายให้เจ้าชายสิทธัตถะมีพระดำริออกจากชีวิตฆราวาสเพื่อแสวงหาโมกขธรรม

แม้ว่าเจ้าชายจะทรงเคยพบคนชรา คนเจ็บ คนตาย และสมณะมาก่อนก็ตาม แต่การพบเทวทูตทั้ง 4 ในครั้งนั้นเป็นสาเหตุสำคัญยิ่งที่ทำให้ทรงสละราชสมบัติมาดำเนินชีวิตเยี่ยงอนาคาริก ดังปรากฏในพระไตรปิฎก ว่า นิमितเต จะตุโร ทิสวา อัสนะยานะ นิกขะมัง

(ชุตทกนิกาย อปทานภาค 2 พุทธวงศ์ โคตมพุทธวงศ์)

จากการได้ทรงพบเห็นเทวทูตทั้ง 4 นี้เอง เจ้าชายสิทธัตถะจึงทรงม้า แล้วเสด็จหลักเร้นจากชีวิตของผู้ครองเรือน

2. ทรงครองผ้ากาสาวพัสตร์

ณ ริมฝั่งแม่น้ำอนโนมา เมื่อข้ามมาแล้ว เจ้าชายสิทธัตถะทรงเปลี่ยนอาภรณ์และเครื่องทรงกษัตริย์ออกมอบให้แก่ชายฉันทันแล้ว ทรงครองผ้าเยี่ยงสมณะ พระองค์มิได้ทรงบวชในลัทธิพราหมณ์ที่เลื่อมใสในพระเวท พระองค์มิได้ทรงไว้พระเกศาและพระทาสฏิกะ (เครา) พระมัสสุ (หนวด) เหมือนนักบวชอื่นๆ แต่ทรงปลงออกจนสิ้น แล้วทรงครองพระวรกายด้วยจีวรของสมณะ ซึ่งนับเป็นเรื่องโดยชอบแล้ว เพราะพระองค์ประสูติและได้รับการปลูกฝังตามจารีตประเพณีของสมณะมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ถึงแม้ว่าบุโรหิตทั้งหลายในพระราชสำนักจะเป็นพราหมณ์ หรือแม้แต่ท่านอสิตดาบส (ฤๅษีกาฬเทวิล) ซึ่งเป็นบุโรหิตประจำราชสำนักก็นับถือลัทธิพราหมณ์ แต่จารีตประเพณีของราชวงศ์จะถือแนวทางสมณะเป็นหลัก ในยุคนั้นพราหมณ์ผู้เป็นราชบุโรหิตทั้งหลายและพระราชวงศ์คือผู้ครองอำนาจสูงสุด ในขณะที่นักบวชลัทธินิกายอื่นๆ ต่างถูกกีดกันไม่ให้มีบทบาทในการพยากรณ์ ประกอบศาสนพิธีหรือพิธีกรรมใดๆ ดังนั้นหน้าที่เหล่านี้จึงตกเป็นของพวกพราหมณ์ ซึ่งธรรมเนียมนี้ยังคงสืบต่อมาจนถึงยุคหลังๆ

และในขณะเดียวกันแนวทางประเพณีปฏิบัติแบบสมณะก็มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อพวกพราหมณ์ในราชสำนัก แม้แต่ท่านกาฬเทวิลราชบุโรหิตเองยังต้องหลั่งน้ำตาเมื่อได้เห็นพระกุมารสิทธัตถะ เพราะรู้ว่าในวันที่เจ้าชายสิทธัตถะทรงบรรลุนิติภาวะสัมโพธิญาณนั้นตนจะไม่มีชีวิตอยู่แล้ว จึงยอมพลาดโอกาสที่จะ

ได้ฟังพระสัทธรรม ท่านราชบุโรหิตจึงสั่งหลานชายที่ชื่อนาลกะให้รีบถือบวชเป็นสมณะไว้ก่อน เมื่อถึงวันข้างหน้าที่เขาขายสิทธิ์ตถะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะได้ร่ำเรียนธรรมะจากพระพุทธองค์และได้หลุดพ้นจากความทุกข์ นาลกะมานพผู้เป็นหลานชายเชื่อฟังคำสั่งของท่านกาฬเทวิล จึงสละเรือนออกบวชเป็นสมณะ และหลังจากรอคอยมาถึง 35 ปี ท่านก็ได้ร่ำเรียนวิปัสสนากรรมฐานจากพระบรมศาสดา จากนั้นจึงออกเดินทางไปบำเพ็ญเพียรยังแถบเทือกเขาหิมาลัยจนบรรลุอรหัตผลในที่สุด จึงเห็นได้ชัดเจนว่าแนวทางปฏิบัติแบบสมณะมีอิทธิพลอย่างสูงต่อพราหมณ์ในราชสำนัก รวมถึงสมาชิกทั้งหลายในพระราชวงศ์

ไม่เพียงแต่คณะพราหมณ์ในราชสำนักเท่านั้น แม้เหล่าพราหมณ์ผู้มีชื่อเสียงในยุคนั้นต่างก็เคารพศรัทธาในมหาปุริสลักษณะ 32 ประการของเจ้าชายสิทธัตถะ เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบวช พราหมณ์โกณฑัญญะผู้เป็นโหราจารย์ลือนามในแคว้นแคว้นของศากยวงศ์พร้อมกับบุตรของโหราจารย์อีก 4 ท่าน ได้ติดตามออกบวชและได้บำเพ็ญเพียรร่วมกับพระโพธิสัตว์เช่นกัน

แม้ว่าพวกพราหมณ์จะทรงอิทธิพลอย่างสูงในราชสำนัก แต่เจ้าชายสิทธัตถะกลับทรงเลื่อมใสศรัทธาออกบวชเยี่ยงสมณะผู้ถือสันโดษ และแม้แต่การภาวนาพระองค์ก็ไม่ทรงปฏิบัติตามนักบวชสันยาสีผู้นับถือพระเวทแต่กลับเสด็จไปศึกษาแนวทางสมณะกับท่านอาจารย์อาฬารดาบส กาลามโคตรแห่งแคว้นมคธผู้มีชื่อเสียงเลื่องลือในยุคนั้น

ประมาณ 50 ปีให้หลังรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช วิถีปฏิบัติวิปัสสนาได้ถูกทำลายล้างจนหมดสิ้นไปจากประเทศนี้ พระธรรมของพระบรมศาสดาก็ค่อยๆ ถูกลืมเลือนไปเช่นเดียวกัน ในยุคที่มีดมนนี้มีพวกที่โง่เขลาเบาปัญญาและพวกที่ต่อต้านคำสอนของพระพุทธองค์บางกลุ่มได้ปิดบังพระธรรมคำสอนอันแท้จริง แล้วเติมแต่งจินตนาการของตนเองเข้าไปปนเปกกับคำสอนของพระผู้มีพระภาค เช่น มีการแอบอ้างว่าพระสมณโคดมเสด็จไปเล่าเรียนจากนักบวชสันยาสีหรือจากอาจารย์ในลัทธิตันตระ จนทรงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าใต้ต้นโพธิ์ที่เมืองพุทศยา เป็นต้น

เป็นไปได้หรือที่มหาบุรุษผู้สละเรือนเพื่อแสวงหาโมกขธรรมในการบรรลุสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้า มหาบุรุษผู้ล่วงรู้ค่าทำนายว่าในภายหน้าพระองค์จะตรัสรู้ธรรมเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะเสด็จไปเล่าเรียนกับนักบวชสันยาสีและอาจารย์ในลัทธิตันตระ

ช่างน่าเศร้าที่มีเรื่องเหลวไหลปราศจากมูลฐานเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าถูกนำมาเล่าขานกันอยู่มากมาย

3. การเดินทางไปสู่แคว้นมคธ

หลังจากที่เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จข้ามฝั่งแม่น้ำอนามาแล้ว ทรงเปลี่ยนมาครองผ้าเยื้องนิกบวช จากนั้นจึงได้เสด็จไปยังแคว้นมคธ ในช่วงนั้นพระองค์เพิ่งเริ่มดำเนินชีวิตแบบอนาคาริก ครั้นเมื่อเสด็จมาใกล้อนุปิยนครซึ่งเต็มไปด้วยสวนมะม่วง พระองค์ได้ประทับอยู่ที่นั่นเป็นเวลา 1 สัปดาห์ ทรงได้สัมผัสความสุขสงบของชีวิตแบบสมณะเป็นครั้งแรก พระองค์ได้ตัดสินใจที่จะเสด็จไปขอศึกษาการเจริญภาวนากับท่านอาจารย์ดาบส กาลามโคตร

พระมหาบุรุษเสด็จจากอนุปิยนครตรงไปยังกรุงราชคฤห์ เมืองหลวงของแคว้นมคธ เพื่อศึกษาตามบ้านเรือนบนถนนสายหลักของนครนั้น ผู้ที่ได้พบเห็นต่างก็ตื่นตะลึงในรัศมีโอกาสของพระพักตร์และพระสิริลักษณะของพระองค์ ด้วยไม่เคยพบเห็นสมณะรูปใดที่งามสง่าเช่นนี้มาก่อนเลย จึงพากันจับจ้องพระองค์ไม่วางตา

แม้กษัตริย์แห่งแคว้นมคธ เมื่อทอดพระเนตรจากระเบียงปราสาทลงมา เห็นพระสมณโคดมเสด็จศึกษาจารไปตามบ้านเรือน ก็ไม่อาจทรงนิ่งเฉย ด้วยทรงรู้สึกว่สมณะรูปนี้ไม่น่าจะเป็นชนชั้นสามัญ จึงมีรับสั่งให้เจ้าพนักงานไปติดตามสืบความมา พวกเจ้าพนักงานเห็นสมณะรูปนั้นเมื่อรับพิณทบาตเพียงพอต่อการฉันทแล้ว ก็เดินกลับไปยังเชิงเขาบริเวณชานเมือง เมื่อถึงถ้าป็นทวะกััน่งลงที่หินก้อนหนึ่งและเริ่มฉันทอาหารที่ได้รับพิณทบาตมา นั้นเป็นอาหารแห้งๆ ไร้อรรสชาติไม่เพียงจะไม่เคยเสวยเลย หากไม่ทรงเคยเห็นมาก่อนด้วยซ้ำ แต่พระองค์ก็เสวยอาหารนั้น

ด้วยความมองอาจ บริวารของพระเจ้าพิมพิสารกลับไปกราบทูลพระองค์ตามที่ได้เห็น พระเจ้าพิมพิสารจึงเสด็จไปเข้าเฝ้าด้วยพระองค์เอง ขณะที่พระมหาบุรุษเสวยภัตตาหารเสร็จพอดี พระราชากราบนมัสการแล้วตรัสถามว่า “ท่านสมณะผู้เจริญจักต้องเป็นผู้ที่มาจากชาติตระกูลอันสูงส่งเป็นแน่ ท่านเป็นใครหรือ”

พระมหาบุรุษตรัสตอบว่า พระบิดาของพระองค์คือกษัตริย์ผู้กล้าแห่งแคว้นโกศลแถบเทือกเขาหิมาลัย พระองค์เป็นเชื้อสายของโคตมโคตรแห่งสกุลศากยะ

พระเจ้าพิมพิสารทรงทราบทันทีว่า พระสมณะรูปนี้ก็คือราชโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะแห่งศากยวงศ์ พระราชาแคว้นโกศล พระเจ้าพิมพิสารดำริว่าเจ้าชายอาจมีเหตุขัดแย้งในพระราชวงศ์ เป็นเหตุให้ตัดสินพระทัยออกบวช พระองค์จึงเสนอแผ่นดินครึ่งหนึ่งให้พระมหาบุรุษครองราชย์ร่วมกัน พระมหาบุรุษทรงปฏิเสธข้อเสนออันอย่างหนักแน่น และตรัสว่าพระองค์เสด็จออกบวชเพื่อแสวงหาโมกขธรรม และทรงตั้งพระทัยอย่างแน่วแน่ที่จะบรรลุเป้าหมายอันสูงสุดนี้ให้จงได้ จึงไม่สามารถตอบรับข้อเสนอของพระเจ้าพิมพิสารได้

เมื่อพระเจ้าพิมพิสารแลเห็นถึงความมุ่งมั่นของพระมหาบุรุษที่จะบรรลุโมกขธรรม จึงทรงร้องขอว่าวันใดที่พระมหาบุรุษตรัสรู้ ขอให้เสด็จกลับมาแสดงธรรมโปรดพระองค์ด้วย พระมหาบุรุษทรงรับคำแล้วเสด็จจากไป

4. อุททการามบุตรดาบส

หลังจากทรงศึกษาที่สำนักของท่านอาจารย์ดาบสจนสำเร็จมานานขึ้น
ที่เจ็ด พระมหาบุรุษเสด็จไปเล่าเรียนต่อกับท่านอุททการามบุตรดาบส จน
สำเร็จมานานขึ้นที่แปดในระยะเวลาอันรวดเร็ว

มานานขึ้นที่แปดนี้เป็นการภาวนาที่เรียกว่า *เนวสัณญานาสัณญาย-*
ยตนะ ซึ่งถัดขึ้นมาจากมานขึ้นที่เจ็ดคือ *อาภิกขุจัญญายตนะ* ในมานขึ้น
ที่แปดนี้ความจำได้หมายรู้ (สัญญา - จิตส่วนที่ทำหน้าที่ประเมินค่า) ได้
อ่อนกำลังลงมาก จนแทบจำแนกไม่ได้ระหว่างความมีอยู่กับความไม่มีอยู่
ของสัญญา ปกติสัญญาทำหน้าที่จดจำและประเมิน แต่ในมานขึ้นนี้ใคร
เล่าคือผู้ถูกประเมิน สมควรตั้งชื่ออย่างไรเพื่อเรียกขานสภาวะหนึ่งๆ เรา
จะเรียกว่าอากาศที่ไม่สิ้นสุด หรือวิญญานที่ไม่สิ้นสุด หรือความว่าง (สุญ)
สภาวะของจิตในมานขึ้นที่แปดอยู่เหนือสภาวะทั้งหมดที่กล่าวมานี้และ
ไม่อาจเรียกด้วยชื่อใดได้ สัญญากลับไม่สามารถจดจำสิ่งใดๆ ได้ แต่ใช้
ว่าผู้ภาวนาจะปราศจากสัญญาแล้วทั้งสิ้น เพียงแต่ในมานขึ้นนี้จะกล่าว
ว่ามีสัญญาก็ไม่ใช่ หรือไม่มีสัญญาก็ไม่ใช่

เมื่อพระโพธิสัตว์สำเร็จมานขึ้นที่แปดนี้ ทรงพบว่านี่คือขั้นสูงสุด
ของสภาวะที่ปราศจากการคงอยู่ของรูป คือขั้นอรูปรพรม ซึ่งถือเป็นขั้น
สูงสุดของการดำรงอยู่ในสังสารวัฏ ผู้ที่เกิดในขั้นอรูปรพรมนี้จะมีชีวิต
ยาวนานนับเป็นพันกัป แต่ถึงจะเป็นขั้นสูงที่สุด ก็ยังไม่ใช่ชีวิตอมตะที่

อยู่เหนือความตาย เพราะยังไม่อาจรอดพ้นจากอ้อมมือมารไปได้ ผู้ที่สำเร็จ
มานขึ้นนี้ยังต้องเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏ โดยไม่อาจหลุดพ้นจากความ
ทุกข์ทั้งปวงได้

พระโพธิสัตว์มีพระประสงค์ที่จะค้นพบความจริงสูงสุดที่อยู่เหนือ
สภาพธรรมทั้งปวง สภาวะที่เที่ยงแท้ ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่ดับสูญ และเป็น
อมตะ พระองค์ทรงแสวงหาวิธีที่จะได้หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง
ความทุกข์จากการเกิดและการตาย ซึ่งการจะเข้าถึงสัจธรรมข้อนี้ได้
พระองค์ต้องมีสัพพัญญุตญาณเพื่อหยั่งรู้ถึงเหตุแห่งทุกข์และหนทางดับ
ทุกข์ทั้งหลายเหล่านั้น

ด้วยพระดำริชอบดังนี้ พระมหาบุรุษจึงได้เสด็จไปยังตำบลอุรุเวลา
ซึ่งเป็นสถานที่สัปปายะเหมาะต่อการบำเพ็ญภาวนา

5. ข้าวมธุปายาสของนางสุชาดา

นางสุชาดา ธิดาของท่านเศรษฐีเสนานิแห่งหมู่บ้านเสนา ตำบลอุรุเวลา เป็นผู้มั่งคั่งร่ำรวยอย่างสูงต่อรุกขเทวดา นางเชื่อว่าความสมหวังในชีวิตแต่งงานของนางกับพ่อค้าแห่งกรุงพาราณสีเป็นพรที่ได้รับจากรุกขเทวดา แม้บุตรชายของนางที่ถือกำเนิดเมื่อ 20 ปีก่อนก็เป็นผลจากพรของรุกขเทวดาเช่นกัน ดังนั้นนางจึงกลับไปบ้านเพื่อกราบไหว้รุกขเทวดาในวันเพ็ญเดือนวิสาขะเป็นประจำทุกปี ปีนี้เช่นกันนางได้หุงข้าวมธุปายาสอันโอชะ (ข้าวที่หุงด้วยน้ำนม เรียกว่าคิรี) เพื่อนำไปถวายแก่รุกขเทวดา นางส่งหญิงรับใช้ไปที่ต้นไม้นั้นเพื่อปิดกวาดสถานที่ ครั้นหญิงรับใช้แลเห็นพระสิริลักษณะและพระพักตร์ที่เปี่ยมด้วยราศีของพระโพธิสัตว์ขณะบำเพ็ญสมาธิอยู่ที่ต้นไม้นั้น นางเข้าใจว่าเทวดาประจำต้นไม้มานปรากฏกายให้เห็นเพื่อรับเครื่องบูชาของนางสุชาดา

หญิงรับใช้รีบกลับไปบ้านเพื่อแจ้งข่าวดีแก่เจ้านายของตน นางสุชาดามีความยินดียิ่งนัก จึงจัดข้าวมธุปายาสใส่ลงในถาดทองคำ แล้วนำไปถวายแก่รุกขเทวดา ครั้นไปถึงนางก็ทราบทันทีว่านี่ไม่ใช่รุกขเทวดา หากแต่เป็นพระโยคาวจรผู้ทรงศีล นางจึงถวายข้าวมธุปายาสด้วยความปลาบปลื้มที่พระองค์ทรงรับของถวาย

มีบางคนไปต่อเติมเรื่องราวเอาเอง เพราะไม่รู้ความจริงทั้งหมด จนทำให้มีหลายคนหลงเชื่อตามว่านางสุชาดาได้ไปอธิษฐานต่อรุกขเทวดาเพื่อขอให้ได้สามีและบุตรชายที่ดี เรื่องราวถูกต่อเติมเสริมแต่งเช่นนั้น

จนราวกับว่านางสุชาดาเป็นหญิงสาวแรกรุ่ง ซึ่งตามความจริงในขณะนั้นนางเป็นหญิงวัยกลางคนแล้ว นางได้แต่งงานเข้าไปอยู่ในตระกูลเศรษฐี ซ้ำยังมีบุตรชายวัยหนุ่มซึ่งได้แต่งงานแล้วเช่นกัน ด้วยความเชื่อว่าความสมปรารถนาของนางเป็นผลจากการอำนวยการพรของรุกขเทวดา นางจึงกลับบ้านมาบนบานกราบไหว้ต่อรุกขเทวดาเป็นประจำอยู่ทุกปี ในปีนี้นางมาอธิษฐานเพื่อขอให้บุตรชายของนางมีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตเหมือนชายหนุ่มทั่วไป

ครั้นเมื่อมาพบพระมหาบุรุษที่ยังทรงพระเยาว์บำเพ็ญสมาธิอยู่ ความรู้สึกเฉกเช่นมารดาได้เกิดขึ้นท่วมท้นในใจ ดังนั้นแทนที่นางจะอธิษฐานขอสิ่งใด นางกลับถวายข้าวมธุปายาสและถวายพระพรแด่พระองค์ว่า “ขอให้การปฏิบัติของท่านผู้เจริญจงสำเร็จผลเถิด” นี่เป็นอาหารมื้อสุดท้ายของเจ้าชายสิทธัตถะในขณะที่ทรงดำรงสถานะพระโพธิสัตว์ก่อนตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณในคืนถัดมา อาหารมื้อนี้จึงถือว่ามีความสำคัญยิ่งนัก

6. พระสุบินนิมิต 5 ประการ

ใกล้รุ่งอรุณของคืนก่อนวันเพ็ญวิสาขะ พระโพธิสัตว์สีหัตถะทรง เอนพระวรกายพักผ่อนอยู่ใต้ต้นไทร หลังจากบำเพ็ญสมาธิอยู่โดยลำพัง ตลอดคืน พระองค์บรรทมไปชั่วขณะหนึ่งและทรงมีพระสุบินนิมิต 5 ประการ ที่ทำนายได้ว่าพระองค์จะได้ตรัสรู้ในกาลข้างหน้าอย่างแน่นอน

นิมิตประการแรก

พระโพธิสัตว์ทรงพระสุบินว่าพระองค์บรรทม พระวรกายทอดยาว ครอบคลุมไปทั่วอาณาบริเวณประเทศเนปาลและอินเดีย พระเศียรหนุน เทือกเขาหิมาลัยที่อยู่ตอนเหนือ พระหัตถ์ซ้ายวางอยู่บนริมฝั่งอ่าว เบงกอลขณะที่คลื่นจากมหาสมุทรกำลังซัดสาดมาชำระพระหัตถ์ของ พระองค์ ทางทิศใต้พระบาทของพระองค์วางพาด อยู่เหนือฝั่งมหาสมุทร อินเดีย โดยมีคลื่นมหาสมุทรไหลมาชำระพระบาท

นิมิตนี้แสดงถึงอาณาเขตอันเป็นภูมิประเทศของเนปาลและอินเดีย เป็นครั้งแรก โดยทำนายได้ว่าพระมหาบุรุษจะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมา สัมพุทธเจ้า และธรรมชาติของพระองค์จะเป็นที่ยอมรับของผู้คนทั่วทั้งชมพูทวีป (โดยคร่าวๆ ครอบคลุมอาณาบริเวณของประเทศอินเดีย ปากีสถาน บังคลาเทศ และเนปาลในปัจจุบัน) พระสัทธรรมจะแผ่ขยายไปทางทิศ เหนือออกไปยังดินแดนไกลโพ้นถัดจากเทือกเขาหิมาลัย ทางทิศตะวันตก ทิศตะวันออก และทิศใต้ ผ่านไปตามเส้นทางเดินเรือมหาสมุทรเผยแผ่

ไปสู่ชนทุกหมู่เหล่า

ยอดเขาเอเวอเรสต์ซึ่งเป็นยอดเขาสูงที่สุดของเทือกเขาหิมาลัยใน ประเทศเนปาลจึงถูกเรียกว่า *มาถากุนวะระ* ซึ่งเดิมมีความหมายว่าสถานที่ ซึ่งพระโพธิสัตว์สีหัตถะทรงใช้หนุนพระเศียร

ภูมิประเทศของอินเดีย

เขตแดนของอินเดียและเนปาลมีรูปทรงคล้ายผลชมพูมาแต่ โบราณกาล บริเวณนี้จึงถูกเรียกว่าชมพูทวีป ต่อมาภายหลัง (ดังปรากฏ ใน *อาฎานาฎียสูตฺร*) พระบรมศาสดาได้ทรงอธิบายถึงบริเวณตอนใต้ ของอินเดียเพิ่มเติม ดังตรัสว่าทางทิศตะวันตกและทิศตะวันออกมี มหาสมุทร ซึ่งเป็นที่บรรจบของแม่น้ำหลายสายไหลมารวมกัน

คำอธิบายนี้หมายถึงภาคตะวันออกและตะวันตกของอินเดีย ตอนใต้ ส่วนเกาะศรีลังกาที่อยู่ทางใต้สุดนั้นไม่มีแม่น้ำไหลผ่าน นี่คือ ภาพคร่าวๆ ทางภูมิศาสตร์ของอินเดียในยุคนั้น ซึ่งไม่ปรากฏคำบรรยาย ในที่ใดก่อนหน้านี้

นิมิตประการที่สอง

ต้นไม้ต้นหนึ่งงอกขึ้นจากพระนาถิ (สะตือ) และเจริญเติบโตสูงขึ้น ไปบนท้องฟ้าไม่หยุดหย่อน นิมิตนี้แสดงถึงธรรมะของพระองค์จะไม่เพียงแผ่แผ่อยู่ในหมู่มวลมนุษย์เท่านั้น แต่จะแผ่ขยายไปถึงเทวดาและพรหมทุกภพภูมิ พระองค์จะทรงเป็นศาสดาของมนุษย์และเทพทั้งหลาย (สัตถาเทวะมะนุสสานัง) จะทรงเป็นศาสดาของสรรพสัตว์ และธรรมะของพระองค์จะนำพาความดีงามและความผาสุกมาสู่สรรพสัตว์ทั้งปวง

นิมิตประการที่สาม

ฝูงชนผมดำแต่งกายด้วยชุดขาวจำนวนนับไม่ถ้วนพากันมาราบ นมัสการพระองค์ ทำนายว่าจะมีคฤหัสถ์มากมายมาเป็นศิษย์ของพระองค์ ผู้คนที่ลุ่มหลงในลัทธิพิธีและความเชื่อทั้งหลายจะมาศึกษาธรรมะกับพระองค์และได้รับประโยชน์ไม่สิ้นสุด

นิมิตประการที่สี่

ฝูงนกสีน้ำเงิน สีเหลืองทอง สีแดง และสีเทาจากทั้งสี่ทิศ พากันบินลงมาเกาะบนพระเพลา (ตัก) ของพระองค์ แล้วกลายเป็นสีขาวยิ่งขึ้น หมายความว่าบุคคลจากวรรณะทั้งสี่คือ พราหมณ์ กษัตริย์ (นักรบ) แพศย์ (พ่อค้า) และศูทร (ชนชั้นต่ำเช่นกรรมกร) จะพากันมาเป็นศิษย์ของพระองค์ มาบวชเรียนเป็นภิกษุ ภิกษุณี และได้หลุดพ้นจากสังสารวัฏชนจากทุกวรรณะและศาสนามาเป็นสานุศิษย์ของพระองค์ และได้ขัดเกลากจนบริสุทธิ์ พวกเขาเหล่านั้นกลายเป็นธัมมิกะ ได้หลุดพ้นจากพันธนาการของการแบ่งชั้นวรรณะและลัทธิศาสนา พวกเขาให้คุณค่ากับการประพฤติปฏิบัติมากกว่าวรรณะหรือศาสนาพิธี

นิมิตประการที่ห้า

ทรงเห็นพระองค์กำลังเสด็จพระดำเนินอยู่บนพื้นดินที่ปกคลุมไปด้วยอาจม แต่สิ่งปฏิภูมเหล่านั้นไม่อาจแปดเปื้อนพระวรกายได้เลย เป็นความหมายว่าแม้พระองค์จะดำรงอยู่ในโลกที่เต็มไปด้วยกิเลสทั้งหลาย พระองค์ก็ทรงดำรงความบริสุทธิ์ไว้ได้

โลกนี้จะยังเต็มไปด้วยกิเลสความเศร้าหมอง การจะขจัดมลทินให้หมดสิ้นไปจากโลกนี้ย่อมเป็นไปไม่ได้ แต่พระพุทธเจ้าทรงสามารถดำรงอยู่อย่างบริสุทธิ์ได้ โดยไม่อาจมีความเศร้าหมองใดๆ มาแผ้วพานพระองค์ แม้แต่น้อย

ร้ายด้วยมายาทั้งปวง พระองค์ทรงปราศจากความหวาดหวั่นพรันพรึง ไตๆ ทรงดำรงอุเบกขาปัญญาอยู่ทุกขณะจิตที่เปี่ยมด้วยพระเมตตากรุณา อันไม่มีที่สิ้นสุด พระโพธิสัตว์ผู้ไม่ปราศัยทรงกำราบพญามารได้ในที่สุด

พระโพธิสัตว์ทรงมีชัยชนะเหนือพญามารด้วยกำลังแห่งบารมีประการต่างๆ เช่น ทานบารมี เป็นต้น

ทานาทิธัมมะวิธินา ชิตะวา มุนินโท...

(พุทธชัยมงคล อรรถกถา)

ความพยายามที่ไร้ผลของเหล่าธิดามาร

เหล่าธิดามารทั้ง 3 คือนางต้นหา นางอรดี (ความเกลียดชัง) และ นางราคา (ความทะยานอยาก) เมื่อเห็นพระบิดาโสภะสร้าเสียใจเพราะพ่ายแพ้ต่อพระโพธิสัตว์ จึงอาสากับพระบิดาว่าพวกนางจะเอาชนะพระองค์ให้ได้ ในขณะที่นั้นพระโพธิสัตว์ได้บรรลุโพธิญาณเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว แม้เหล่าธิดามารเปลื้องอาภรณ์อวดรูปโฉม พยายามยั่วยวนพระพุทธองค์ด้วยวิธีนานัปการ พระองค์ยังทรงดำรงมั่นอยู่ในสภาวะแห่งนิพพาน โดยมีได้ขยับเขยื้อนพระวรกายหรือลืมพระเนตรแม้สักน้อย ธิดามารเฝ้าวอนขอให้พระองค์โปรดรับการปรนนิบัติจากพวกนาง แต่พระองค์ทรงดำรงสติมั่นในการภาวนา โดยมีได้ทรงหวั่นไหวกับท่าทางเฝ้าวอนที่น่ารังเกียจเช่นนั้น ในที่สุดเหล่าธิดามารจำยอมรับความปราศัยและล่าถอยกลับไปหาพระบิดาของพวกนาง

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงหยั่งรู้ปัญญาอันประเสริฐโดยสิ้นเชิง ดัง

ที่ในภายหลังได้มีอรรถาธิบายไว้ในคัมภีร์ภควัทคีตาว่า

วีตะราคะภะยะโกรธาหะ สติตะธีหะมุนี รุณเยต

(ภควัทคีตา 2.56)

พระพุทธเจ้าผู้ทรงเลิศด้วยปัญญาได้รับการขนานพระนามว่า สติตะธีหะ หมายถึงผู้เข้าถึงปัญญาอันประเสริฐยิ่งด้วยการเป็นวีตะราคะ (ผู้ประหารราคะจนหมดสิ้น) เหล่าธิดามารจึงไม่สามารถกระตุ้นราคะในพระบรมศาสดาได้แม้แต่น้อย ด้วยพระปัญญาอันเลิศนี้ พระองค์ทรงขจัดรากเหง้าของความกลัว ทรงกลายเป็นผู้ปราศจากความกลัวใดๆ และทรงปราศจากความโกรธเมื่อเหล่ากองทัพมารมากลุ่มรุมทำร้าย ด้วยปัญญาอันยิ่งนี้ พระองค์ได้ทรงกำจัดรากเหง้าของโทสะจนหมดสิ้น ทรงเป็นวีตะโกรธาหะ (ผู้ประหารสิ้นซึ่งโทสะ) มีพระทัยที่เปี่ยมล้นด้วยพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ มหาปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่พระองค์นี้คือ สติตะธีหะ (พระเจ้าผู้ทรงปัญญาอันเลิศ)

8. การตรัสรู้บุตรสัมมาสัมโพธิญาณ

ก่อนคืนเพ็ญเดือนวิสาขะ พญามารได้รับความปราชัยและหลบหนีไป หลังจากนั้นบรรยากาศรอบต้นไม้โพธิ์ก็มีแต่ความสงบยิ่ง ความอลหม่านที่เกิดจากการรุกรานของเหล่ามารในตอนต้น บัดนี้ได้สงบเย็นลงเรื่อยๆ ดวงตะวันคล้อยต่ำลงทางทิศตะวันตก จันทร์เพ็ญแห่งวิสาขมาสค่อยๆ เคลื่อนขึ้นทางขอบฟ้าทิศตะวันออก สาดแสงเยือกเย็นไปทั่วทั้งท้องนภาเกิดเป็นบรรยากาศอันน่ารื่นรมย์ พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญสมาธิภาวนาโดยปราศจากอุปสรรคกีดขวางใดๆ อีกต่อไป

ยามแรกของค่ำคืนนั้นพระโพธิสัตว์ได้ทรงปฏิบัติจนเข้าถึงปฐมฌาน (ฌาน-สมาธิระดับลึก) ทุตติยฌาน ตติยฌาน และจตุตถฌาน เป็นลำดับไป

ในช่วงปฐมยามของคืนนั้นพระโพธิสัตว์ทรงได้ทพิพจักขุ ทิพยโสต ที่นำไปสู่การรู้แจ้งในอดีตชาติของพระองค์ทุกๆ ชาติ และยังทรงหยั่งรู้ถึงการเกิดของสรรพสัตว์ในโลกว่าเป็นผลมาจากกรรมหรือการกระทำของสัตว์นั้นๆ จากนั้นพระองค์ทรงบรรลุการหยั่งรู้วาระจิตของผู้คน และทรงถึงความหยั่งรู้ในอนาคตของสัตว์ทั้งหลาย

ครั้นถึงปัจฉิมยาม พระมหาบุรุษได้ทรงบรรลุความหยั่งรู้ในการสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย อันนำไปสู่การเข้าถึงสภาวะเหนือรูปและนาม ทำให้ทรงเป็นพระสัพพัญญูผู้รู้แจ้งโลก ผู้ตรัสรู้บุตรสัมมาสัมโพธิญาณ

พระโพธิสัตว์ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อนรุ่งอรุณของวัน

ใหม่ ทรงเป็นพระพุทธรเจ้าองค์ที่ 4 ในภัทรกัป ประตู่แห่งความพ้นทุกข์ ได้ถูกเปิดออกสู่สรรพสัตว์ทั้งหลายแล้ว

ปัจจุเวกขณะ - การพิจารณาทบทวนธรรม

เมื่อพระพุทธรองค์ทรงพิจารณาทบทวนธรรมย้อนหลัง พระองค์ทรงเล็งเห็นการเกิดขึ้นชาติแล้วชาติเล่าของบรรดาสรรพสัตว์ในโลก เวลามากมายเพียงไรที่สูญเสียไปในการแสวงหาผู้สร้างเรือนนี้ *คะหะการะกะ* มีความเชื่อโบราณเรื่องหนึ่งที่ยังคงเชื่อถือกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบันว่ามีพระผู้สร้างที่คอยสร้างร่างกายใหม่ให้กับมนุษย์ทุกคนหลังจากคนผู้นั้นตายไปแล้ว ใครที่ได้พบพระเจ้าองค์นี้ย่อมจะได้รับบิสิระ พระพุทธเจ้าทรงได้พบกับพญามารผู้ซึ่งมีความสุขทุกครั้งที่ได้เห็นผู้คนต้องเวียนมาเกิดซ้ำแล้วซ้ำเล่า แต่การได้พบพญามารก็ได้ทำให้พระโพธิสัตว์ทรงหลุดพ้นแต่อย่างใด การจะหลุดพ้นจากความทุกข์ในสังสารวัฏได้นั้นต้องอาศัยปัญญาในการเล็งเห็นว่า ต้นหาอันเกิดจากอวิชชาที่มีมถมนคือต้นเหตุของการกำเนิดชีวิตใหม่ ต้นหาที่เกิดจากอวิชชาที่มีมถมนนี้ย่อมไม่สามารถทนอยู่ได้ภายใต้แสงสว่างแห่งปัญญา พระองค์ทรงค้นพบว่าสังขารใหม่ อันเป็นเหตุแห่งชีวิตใหม่จะไม่ถูกสร้างขึ้นอีกได้อย่างไร และทำอย่างไรจึงจะขจัดสังขารเก่าออกไปได้หมดสิ้น ปัญหานี้เองคือสิ่งที่จะนำเราไปสู่

ความหลุดพ้น

พระพุทธเจ้าทรงพบว่าพระองค์ได้ทำลายอวิชชาและขจัดตัณหาที่ รากเหง้าของมัน สังขารใหม่จึงไม่อาจเกิดขึ้นได้อีก ในขณะที่สังขารเก่า ที่นอนเนื่องอยู่ก็ถูกทำลายลงไปจนหมดสิ้น เรือนใหม่ย่อมไม่อาจถูกปลูก สร้างขึ้นได้อีก เพราะปราศจากวัสดุที่จะใช้สร้างเรือนนั้นเสียแล้ว ผู้ที่รู้ แจ้งในเรื่องผู้สร้างเรือนย่อมสามารถเข้าถึงการหลุดพ้นได้ จึงชัดเจนยิ่ง ว่านี่เป็นชาติสุดท้าย (*อะยะมะนติมา ชาติ*) ไม่มีภพสำหรับการเกิดใหม่อีก แล้ว (*นัตถิทานิ ปุณฺณภะโวติ*) วงจรแห่งทุกข์ของการเวียนว่ายตายเกิดได้ ถูกทำลายลงสิ้นแล้ว

ขณะที่พระพุทธองค์เสวยวิมุตติสุขอันเกิดจากการตรัสรู้สัมมา สัมโพธิญาณ พระองค์ทรงพิจารณาทบทวนว่า “สิ่งนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร”

แล้วความจริงข้อที่สองก็ปรากฏชัดขึ้นว่า บนหนทางนี้นับจากจุด เริ่มต้นจนถึงปลายทางจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความจริงตามที่มันเป็น ตลอดเส้นทางนี้จุดมุ่งหมายคือการรู้ความจริงอย่างที่มีมันเป็น มิใช่รู้ตามที สิ่งนั้นดูเหมือนจะเป็น หรือจินตนาการเอาเองว่าน่าจะเป็น หรือปรารถนา ที่จะให้เป็น ตลอดทั้งเส้นทางไปสู่ความหลุดพ้นนี้เป็นเรื่องของความจริง จึงต้องอยู่บนพื้นฐานของความจริงแท้เท่านั้น ธรรมะนี้จึงเรียกว่าพระ สัทธรรม หมายถึงกฎแห่งธรรมชาติที่แท้จริง

ภายหลังความจริงข้อนี้ได้ถูกยกไปแทรกอยู่ในคำสอนของพระ อริยเถระผู้ทรงคุณองค์อื่นๆ ด้วยเช่นกัน ดังที่พระอริยะท่านหนึ่งกล่าวไว้ว่า

นับจากเบื้องต้นจนถึงปลายคือความจริงแท้และความจริงแท้เท่านั้น สิ่งใดมิใช่สังขาร ย่อมไม่เป็นสิ่งสมควรแก่พระเถระผู้ทรงคุณ จึง มีคำกล่าวว่

*ขอให้ความมีตนทั้งหลายที่บดบังอยู่จงละลายไป
ของจะได้พบแต่ความจริงแท้ตามที่เป็เช่นนั้นเทอญ*

การเฝ้าดูความเป็นจริงที่ปรากฏขึ้นในทุกๆ ขณะ โดยมีใช้สิ่งที่ กำหนดขึ้นหรือสร้างขึ้นเอง หากแต่เป็นความจริงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เมื่อเกิดขึ้นอย่างไรก็เป็นเช่นนั้น

ความจริงแท้ที่ปรากฏขึ้นมาเอง โดยมีได้มีการปรุงแต่งความเชื่อทาง ปรัชญาใดๆ เข้าไปผสมผสาน ในขณะที่เฝ้าสังเกตความจริงตามธรรมชาติ อยู่ นั่น ก็ไม่ได้เติมแต่งสิ่งที่ไม่เป็นความจริงลงไปผสมปนเปด้วย

ความจริงแท้โดยธรรมชาตินั้นไม่มีรูปแบบ ไม่อาจมองเห็นได้ จึง เรียกว่าเป็นสิ่งที่ปราศจากรูปแบบ (*นิรัยชนะ*) ซึ่งสามารถเข้าถึงได้ด้วย ประสบการณ์จริงเท่านั้น

สังขาม

ภาษาอินเดียสมัยก่อนเรียกจิตและเจตสิกรวมกันว่า *นาม*

(*อภิธัมมัตถสังคหะ อภิธัมมวารตาร นามรูปปริจเฉท ทิฏฐิวิสูทธรินิทเทศ*)

เราจึงเรียกผู้ที่จิตและเจตสิกของตนสถิตอยู่แต่ในความจริงแท้ทุก ขณะว่า *สังขาม* ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงถูกขนานพระนามว่า *สังขาม* เช่น

กัน ในภายหลังพระอริยบุคคลหลายองค์ก็ใช้คำว่า *สังขนามหรือสตัยนาม* ในการกล่าวถึงพระผู้ทรงเป็นเลิศเหนือสรรพสิ่ง

ปฏิจจนุปบาท - ห่วงโซ่แห่งเหตุปัจจัย

ในยุคหนึ่งมีการยอมรับกันว่า เมื่อใดที่เกิดตัณหาย่อมเกิดความทุกข์ตามมาเช่นกัน ตัณหาหมายถึงความต้องการที่จะอยากได้ใคร่มี และความเพิลิตเพลินนั้นเอาไว้ และความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงให้พ้นจากสิ่งที่ไม่เพิลิตเพลิน พระพุทธเจ้าทรงค้นพบว่า ตัณหาและปฏิจจนุปบาทจะไม่เกิดขึ้นในขณะที่อายตนะสัมผัสกับวัตถุภายนอกที่มากกระทบกัน เช่น เมื่อตากระทบรูป หูกระทบเสียง จมูกกระทบกลิ่น ลิ้นกระทบรส กายกระทบการสัมผัส และใจกระทบกับความคิดที่เกิดขึ้นมา แต่เมื่อมีการกระทบกันขึ้นจะส่งผลให้เกิดความรู้สึกขึ้นทางกาย (เวทนา) หากเวทนานั้นนำมารัณมย์ ก็จะเกิดเป็นความทะยานอยาก หรือหากเวทนานั้นไม่นำมารัณมย์ ก็จะเกิดเป็นความเกลียดชัง เมื่อบุคคลเรียนรู้ที่จะเฝ้าดูเวทนาเหล่านี้ด้วยใจที่เป็นกลาง ความทุกข์ที่เกิดจากตัณหาเหล่านี้ย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้เลย นี่เป็นการค้นพบสังขธรรมที่ไม่เคยมีผู้ใดได้ยินได้ฟังมาก่อนในยุคหนึ่ง เมื่อสังขารหรือการปรุงแต่งใหม่ๆ (กรรม) ไม่ถูกสร้างขึ้นอีก กรรมหรือสังขารเก่าย่อมจะหลุดลอกออกไปเอง ยิ่งใครสามารถเจาะลึกเพื่อเฝ้าดูความจริงแท้ได้มากเท่าใด ก็ยังสามารถเจาะลึกเข้าไปถึงกันบั้งของจิต และขจัดสังขารที่ฝังแฝงอยู่ได้จนหมดสิ้น จิตถูกขัดเกลาจนบริสุทธิ์สมบูรณ์ ด้วย

เหตุนี้จึงไร้สิ้นปัจจัยที่จะทำให้เกิดชาติภพขึ้นอีก บุคคลนั้นย่อมพ้นจากการเวียนว่ายในสังสารวัฏในที่สุด

ดังนั้นแล้ว กฎธรรมชาติอีกข้อหนึ่งจึงปรากฏให้เห็นชัดขึ้นว่า สิ่งใดที่ปรากฏขึ้นในจิตจะส่งผลเป็นเวทนาขึ้นที่กายด้วย ซึ่งความจริงข้อนี้ไม่ใช่สิ่งที่รับรู้กันทั่วไปในยุคหนึ่งเช่นกัน คนเราย่อมไม่อาจหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ หากละเลยความรู้สึกที่เกิดขึ้นทางกาย เพราะการเฝ้าดูเวทนาอย่างมีอุเบกขาจะเป็นการขจัดอนุสัยกิเลสที่ฝังรากลึกลงไปในที่สุด ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาทุกคนจึงต้องเฝ้าดูเวทนาทางกายที่เกิดขึ้นด้วยความระแวดระวัง (*กายัสถะ, กายัญโฐ*)

จึงเห็นได้ชัดเจนว่าผู้ที่มีความตื่นตัวต่อเวทนาที่กายของตน ผู้ที่มี *กายัสถะ* อย่างแท้จริงคือผู้ที่สามารถตั้งมั่นในธรรมได้ (*ธรรมัสถะ, ธัมมัญโฐ*) เขาเป็นผู้ปฏิบัติวิปัสสนาที่แท้จริง และเขาย่อมบรรลุมรรคผล ได้หลุดพ้นการเวียนว่ายในสังสารวัฏอย่างแน่นอน

9. ตปุสสะและภัลลิกะ

ในสมัยนั้นผู้คนจากรัฐโอริสสา (อุกกลชนบทหรืออุตกละ) ที่ย้ายถิ่นฐานบ้านเรือนไปตั้งอยู่แถบปากแม่น้ำอิระวดี ประเทศพม่า ได้สร้างเมืองขึ้นมาโดยเรียกว่าอุกกละเพื่อเป็นการรำลึกถึง ภูมิลำเนาเดิมของตน พ่อค้าวาณิชมากมายจากเมืองต่างๆ ของอินเดียได้เข้ามาตั้งรกรากอยู่ที่เมืองอุกกละแห่งนี้ ตปุสสะกับ ภัลลิกะ สองพี่น้องผู้มาจากเมืองบัลฮิกก็อาศัยอยู่ที่นั่นเช่นกัน ปัจจุบันคือเมืองบัลซ์ (กรุงคาบูล) ซึ่งอยู่ห่างออกไปทางทิศตะวันตกของเมืองมาซารีชาร์ฟในประเทศอัฟกานิสถาน 18 กม.

ในช่วงเวลาที่พระพุทธเจ้าทรงบรรลुरुธรรมนั้น เมืองอุกกละ ถูกปกครองโดยพระเจ้าอุกกลบดี ส่วนตปุสสะกับภัลลิกะก็ประกอบการค้าอยู่ที่เมืองนี้ด้วย ทั้งสองพี่น้องเดินทางไปกลับจากเมืองอุกกละเพื่อทำการค้าขายยังประเทศอินเดีย พวกเขานำสินค้าจากพม่าบรรทุกทางเรือมาขึ้นที่ท่าเรือตามรลิตติ แล้วขนถ่ายใส่เกวียน 500 เล่มเพื่อนำออกขายในประเทศอินเดีย ระหว่างทางขณะที่ผ่านป่าอูรูเวลา ทั้งสองได้พบกับพระผู้มีพระภาค ซึ่งขณะนั้นประทับอยู่ที่ใต้ต้นราชายตนะ (ต้นเกด) ใกล้กับต้นพระศรีมหาโพธิ์ หลังจากที่ได้เสวยวิมุตตสุขในอนูตรสัมมาสัมโพธิญาณล่วงไปได้ 7 สัปดาห์ สองพี่น้องได้ไปเข้าเฝ้าและน้อมถวายข้าวตุงจากพม่าแด่พระพุทธเจ้า นับเป็นภัตตาหารมื้อแรกที่พระองค์เสวยหลังจากทรงตรัสรู้ พระพุทธองค์ทรงประทานพระเกศา 8 เส้นแก่พวกเขา ซึ่งได้เดินทางกลับยังเมืองอุกกละในพม่าโดย

ทันที พระเจ้าอุกกลบตีจึงได้นำพระเกศาธาตุของพระบรมศาสดาไปประดิษฐานด้วยความเคารพบูชาอย่างยิ่งในเจดีย์โบตาทอง เจดีย์สุเล และเจดีย์ชเวดากอง ซึ่งล้วนเป็นเจดีย์ที่ได้รับความเคารพบูชาจากชาวพม่ามาจนถึงทุกวันนี้

ในครั้งนั้นตปุสสะและภัลลิกะได้เพียงสมาทานศีลห้าจากพระบรมศาสดา แต่พระองค์มิได้ทรงแสดงธรรมแต่อย่างไร (พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมครั้งแรกที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี) หลังจากนั้นประดิษฐานพระเกศาธาตุของพระพุทธองค์ที่เมืองอุกกละเสร็จเรียบร้อยแล้ว ตปุสสะและภัลลิกะได้เดินทางกลับไปยังแคว้นมคธประเทศอินเดีย และได้ฟังพระธรรมเทศนาจากพระบรมศาสดา ภัลลิกะอุปสมบทเป็นภิกษุในพระธรรมวินัยและได้สำเร็จจอร์หัตถผล ฝ่ายตปุสสะสำเร็จเป็นพระโสดาบัน โดยยังครองเพศฆราวาสและประกอบการค้าต่อไป เขามีความเจริญก้าวหน้าทางธรรมและได้ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้คนมากมาย พระบรมศาสดาทรงยกย่องบุคคลทั้งสองเป็นอัครหรือเอตทัคคะในทางเป็นผู้ถึงสรณะก่อน

เชื่อกันว่าสองพี่น้องได้แบ่งพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้าให้แก่พม่า โดยเก็บรักษาพระเกศาธาตุอีกส่วนหนึ่งไว้เอง ด้วยมีความตั้งใจจะสร้างพระสถูปเจดีย์ไว้ประดิษฐานเพื่อสักการบูชาและปฏิบัติภาวนาในที่แห่งนั้น พวกเขามุ่งหวังให้ทั้งดินแดนอันเป็นมาตุภูมิและแผ่นดินใหม่ที่พวกเขาмаตั้งรกราก ได้รับความสุขสวัสดิ์จากของขวัญอันล้ำค่าจากพระบรมศาสดา พวกเขาจึงออกเดินทางไปยังเมืองบัลซ์ (บาฮัลลิก, บัลลิก) ซึ่งเป็น

ดินแดนของบรรพบุรุษที่อยู่ทางภาคเหนือ

พ่อค้าทั้งสองนี้ถือกำเนิดในเมืองเล็กๆ เรียกว่าอัสตันชนะ ซึ่งอยู่ใกล้เมืองบัลซ์ เมื่อไปถึงพวกเขาจึงสร้างพระสถูปขนาดใหญ่ขึ้นที่บริเวณใกล้ๆ ประตูเมืองเพื่อบรรจุพระเกศาธาตุ

ขออนบ้น้อมต่อท่านตปุสสะและท่านภัลลิกะ ผู้ทำให้เกิดการสร้างพระสถูปเจดีย์ขึ้นเพื่อประดิษฐานพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้าในประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งทางฝั่งตะวันออกและตะวันตกของประเทศอินเดีย

10. การหมนกงล้อแห่งธรรม

เมื่อปัญจวัคคีย์เห็นพระบรมศาสดาเสด็จมาหา พวกเขาตกลงกันว่า จะไม่ถวายความเคารพหรือต้อนรับพระองค์ ด้วยเห็นว่าพระองค์ทรงละทิ้งการบำเพ็ญทุกรกิริยาไปแต่กลางคัน ถ้าพระองค์เสด็จมาก็จะเพียงจัดอาสนะให้เท่านั้น แต่ครั้งพระองค์เสด็จใกล้เข้ามา พวกเขาได้แลเห็นพระสิริลักษณะน่าเลื่อมใส อีกทั้งรัศมีพระพักตร์อันโอภาสอย่างที่ไม่เคยเห็นมาก่อน ก็มีความตั้งใจแต่เดิมจนหมดสิ้น และพากันมารับเสด็จ รับบาตร จัดแต่งอาสนะถวายพระบรมศาสดาด้วยความเคารพเลื่อมใส

ในเวลาไม่นานนักปัญจวัคคีย์ก็ได้ทราบความว่า บัดนี้พระบรมศาสดาทรงสำเร็จอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว พวกเขาจึงขอให้พระองค์ทรงแสดงอมตธรรมที่ได้ตรัสรู้โปรดแก่พวกตน ในคืนเพ็ญเดือนอาสาฬหะอันสุขสงบ (ซึ่งมักตรงกับเดือนกรกฎาคม) พระบรมศาสดาทรงแสดงธรรมเทศนาโปรดปัญจวัคคีย์ นับเป็นการแสดงปฐมเทศนาหรือที่รู้จักกันว่า การหมนกงล้อแห่งธรรม ซึ่งถือเป็นจุดที่วงล้อแห่งธรรมเริ่มเคลื่อนหมุนแล้ว (อัมมะจักกัปปะวัตตะนะ)

ในช่วงต้นของปฐมเทศนา พระพุทธเจ้าตรัสถึงวิธีปฏิบัติอันสุดโต่งของเหล่านักบวชในยุคนั้นที่มีอยู่สองแนวทาง ซึ่งตรงข้ามกับทางแห่งการพ้นทุกข์โดยสิ้นเชิง

ทางแรกสรรเสริญการดำเนินชีวิตที่หมกมุ่นอยู่ในกามสุข ในยุคนั้น

มีอาจารย์ที่เป็นผู้นำในแนวทางนี้อยู่ 4 คน พวกเขาสอนว่า “การทำกรรมดีไม่ได้ก่อให้เกิดกุศล และไม่ส่งผลดีในภายหลัง การทำความชั่วก็ไม่ใช่บาป และไม่ส่งผลร้ายในภายหลัง” บรรดาอาจารย์เหล่านั้นไม่เห็นว่าการประพฤติดีในกามเป็นสิ่งที่ดี ทั้งยังสนับสนุนการกระทำเช่นนั้นเพราะหวังให้ตนมีสาวกมากขึ้น ในสมัยนั้นมีผู้นิยมปรนเปรอตนเองให้เพลิดเพลินในกามสุขอย่างเสรีเกินขีดอยู่มากมาย การปฏิบัติสุดโต่งเช่นนี้เป็นเรื่องของคนโง่เขลาเบาปัญญาที่ไม่ได้รับการอบรมและห่างไกลจากธรรมะ วิธีนี้เป็นวัตรของเดียรฉัตรซึ่งเป็นอันตรายอย่างยิ่ง

หนทางสุดโต่งอีกสายหนึ่งคือ การทรมานตนให้ลำบาก ซึ่งทำให้เจ็บปวด นี้ก็เป็นวัตรของเดียรฉัตรอีกเช่นกัน

ทางปฏิบัติตรงข้ามกับแนวทางสุดโต่งทั้ง 2 นั้น พระตถาคต (แปลว่าผู้ที่เสด็จมาแล้ว กล่าวคือพระผู้ตรัสรู้ธรรมอันสูงสุดที่แท้จริง) ได้ค้นพบหนทางสายกลาง อันเป็นการปฏิบัติที่จะนำไปสู่การหยั่งรู้จากภายใน การมีดวงตาแห่งปัญญา เล็งเห็นสังขาร จนเกิดความรู้แจ้งและได้หลุดพ้นจากอวิชชา ช่วยนำพาไปสู่ความสว่างแห่งอิสรภาพ เป็นหนทางที่สามารถขจัดกิเลสทั้งหลาย ยังผลให้ได้รับความสงบสุขและความรู้แจ้ง พร้อมกับปัญญาหยั่งรู้ในธรรมะอันเหนือโลกหรือโลกุตระธรรม

ทางสายกลางนี้ก็คือ อริยมรรคมีองค์ 8 อันรวมลงเป็นศีล สมาธิ

และปัญญา ดังนี้

ปัญญา ได้แก่ *สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ*

ศีล ได้แก่ *สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ*

สมาธิ ได้แก่ *สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ*

นี่คือทางสายกลาง ซึ่งผู้ที่ปฏิบัติแล้วย่อมถึงความ เป็นอริยะ ได้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายในสังสารวัฏ

พระบรมศาสดาเอกของโลกทรงหมุนวงล้อแห่งธรรมขึ้นในวันเพ็ญเดือนอาสาฬหะ และนับแต่นั้นมาในประเทศอินเดียจึงเกิดธรรมเนียมถือเอาวันเพ็ญเดือนอาสาฬหะเป็นวันบูชาครู “*ครุปรุณิมะ*” (วันเพ็ญแห่งพระบรมศาสดา) ซึ่งนับเป็นเรื่องอันควรอย่างยิ่ง

อริยสัจ 4

พระพุทธเจ้าตรัสสอนอริยสัจ 4 อันประกอบด้วยทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติ

1. ทุกขสัจจะ : ทุกข์ทั้งปวงเป็นสิ่งที่ต้องรู้ด้วยตนเอง
2. ทุกขสมุทยสัจจะ : เหตุแห่งทุกข์ต้องละโดยขจัดต้นเหตุทั้งปวง
3. ทุกขนิโรธสัจจะ : การดับทุกข์ที่ต้องทำให้แจ้ง ได้แก่นิพพาน
4. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาหรือมรรค : ทางสู่ความดับทุกข์ ซึ่งต้อง

เจริญด้วยการพากเพียรปฏิบัติ

แม้การได้ฟังและเข้าใจความหมายอริยสัจ 4 ด้วยสติปัญญานั้นจะเป็นสิ่งที่ดี แต่ยังไม่อาจกล่าวได้ว่าเพียงพอ

การจะได้รับประโยชน์จากอริยสัจ 4 อย่างแท้จริงนั้น ต้องอาศัยการปฏิบัติให้เกิดปัญญา รู้แจ้งด้วยประสบการณ์ของตนเอง เพียงแค่การได้ยินได้ฟังและเข้าใจด้วยเขวานับปัญญานั้น ไม่อาจทำให้ผู้ใดบรรลุความเป็นพระอรหันต์หรือสยิตะปรัชญาได้เลย

พระบรมศาสดาทรงแสดงแก่ปัญจวัคคีย์ถึงวิธีพัฒนาและตั้งมั่นในปัญญา จนพระสาวกทั้ง 5 สามารถเข้าถึงปัญญาอันเลิศและสำเร็จเป็น

พระอรหันต์ได้ในที่สุด มีภษิตในประเทศอินเดียที่กล่าวถึงพระอรหันต์
ทั้ง 5 ไว้ดังนี้

ตัลยะ ปรัชญา ประติภูจิตา

(ภควัทคีตา 2.57-58)

ยะถินทะซีโล ปะฐะวง สิโต ลียา

จะตุพภี วาเตหิ อะสัมปะกัมปิโย

ตะถูปะมัง สัปปุริสัง ะทามิ

โย อะริยะสัจจานิ อเวจจะ ปัสสะติ

(รัตนสูตร ขุททกนิกาย สุตตนิบาต)

ดังเช่นเสาหิน (เสาประตูเมือง) ที่ฝังลงดินอย่างมั่นคงแล้ว ย่อมไม่
หวั่นไหวด้วยลมจากทิศทั้ง 4 ฉนใด ผู้ที่เห็นแจ้งในอริยสัจ 4 เราเรียกผู้นั้น
ว่าเป็นสัตบุรุษ เป็นอรหันต์ ผู้ตั้งมั่นด้วยปัญญาไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม
ทั้งปวง

ความเห็นผิด

เมื่อคัมภีร์ต้นฉบับที่จารึกพระพุทธรวณะและวิธีปฏิบัติวิปัสสนาได้
สูญหายไปจากประเทศอินเดียอย่างสิ้นเชิงนั้น ฝ่ายที่ต่อต้านพระพุทธรเจ้า
รวมทั้งพวกที่โง่เขลาเบาปัญญาจำนวนไม่น้อย ได้พากันแสดงความคิดเห็น
ผิดเพี้ยนและบิดเบือนในคำสอนเรื่องอริยสัจ 4

ความเห็นผิดประการหนึ่งที่แพร่หลายออกไปคือ การกล่าวหาว่า

คำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการมองโลกในแง่ร้ายและเปล่าประโยชน์โดย
แท้ จึงเป็นเหตุให้คำสอนเลือนหายไปจากประเทศ เพราะว่าในอริยสัจ 4
กล่าวถึงคำว่าทุกข์อยู่ถึง 4 แห่ง โดยไม่พูดถึงความสุขแม้เพียงคำเดียว

ผู้ที่ไม่เจริญวิปัสสนากรรมฐานย่อมไม่อาจเข้าใจว่า การได้หลุดพ้น
จากทุกข์ (ทุกข์นิโรธ) นั้นคือความสุขอันประเสริฐสุดได้อย่างไร และการ
ปฏิบัติอริยสัจอีก 3 ข้อที่เหลือ ยังนำไปสู่ความสุขอันประเสริฐสุดนี้เช่น
เดียวกัน

ความเห็นผิดอีกประการหนึ่งที่แพร่กระจายออกไปก็คือ “ความทุกข์
จะเป็นสิ่งที่ประเสริฐได้อย่างไร”

ผู้ที่ไม่ปฏิบัติวิปัสสนาย่อมไม่อาจเข้าใจได้ว่า เมื่อบุคคลได้ประจักษ์
ในอริยสัจ 4 อย่างถ่องแท้ด้วยตนเองแล้ว เขาย่อมจะกลับกลายเป็นผู้ไม่รู้
ไปเป็นบุคคลผู้ประเสริฐอย่างแท้จริง

11. ภิกษุทั้งหลาย เธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประกาศพระธรรม

ธรรมะที่แท้จริงย่อมตั้งอยู่บนพื้นฐานของสัจธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว (สวากขาโต) ปราศจากความคลุมเครือหรือชี้นำไปในทางมิชอบ มีแต่ความชัดเจนด้วยเหตุนี้จึงเป็นธรรมะที่บริสุทธิ์ ธรรมะที่บริสุทธิ์นั้นต้องเป็นความจริงที่ผู้ปฏิบัติประสบด้วยตนเอง (สัมพญานิโก) และให้ผลทันที (อกาลิโก) ผู้ที่ได้ลิ้มรสธรรมะนี้แม้เพียงน้อยนิด ย่อมอดไม่ได้ที่จะเชิญชวนผู้อื่นให้มาลองดูบ้าง (เอหิภัสสิโก) ทุกๆ อย่างก้าวบนเส้นทางแห่งธรรมะนี้ ย่อมยังบุคคลให้เข้าใจหลักการหลุดพ้นจากความทุกข์ (โอปะนะยิโก) ธรรมะเป็นสิ่งที่ล้ำค่าที่ผู้มีปัญญาพึงได้ประจักษ์ด้วยตนเอง (ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิติ)

แม้แต่สานุศิษย์ทั่วไปที่ได้ลิ้มลองธรรมะ ยังเกิดความบังตลึงใจที่จะชักนำผู้อื่นให้เข้ามาลองดูบ้าง (เอหิภัสสิโก) พระอรหันตสาวกคณะแรก ทั้ง 60 รูป ย่อมปรารถนาที่จะถือกุศลสรรพสัตว์ให้ได้รับธรรมะดังที่พวกเขาทำนได้สัมผัสแล้ว เช่นเดียวกับพระบรมศาสดา ในวันเพ็ญหลังจากสิ้นพรรษาแรกที่ทรงประทับ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน พระองค์มีรับสั่งให้พระสาวกทั้ง 60 รูปออกจาริกไปประกาศธรรมะอันบริสุทธิ์ (จะระละอะ ภิกขะเว จาริกัง พะหุชะนะหิตายะ พะหุชะนะสุชาเย)

ในโลกใบนี้มีคนมากมายที่ตกอยู่ในความทุกข์ ดังนั้นจงจาริกไปเพื่ออนุเคราะห์ผู้คนจำนวนมากให้ได้รับประโยชน์จากธรรมะมากยิ่งขึ้น จงเผยแผ่ธรรมะด้วยความเมตตา เพื่อให้ชนหมู่มากได้พบหนทางแห่งการพ้นทุกข์

พระพุทธองค์ทรงรับสั่งให้พระอรหันตสาวกกลุ่มแรกแยกย้ายกัน

จาริกไปตามลำพัง โดยไม่ให้มีพระภิกษุมากกว่า 1 รูปจาริกบนเส้นทางเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อให้ธรรมะได้เผยแผ่สู่มหาชนให้มากที่สุด มา เอเกนะ เทว อะคะมิตถะ ภิกขุแต่ละรูปพึงจาริกไปโดยลำพัง เพื่อผู้คนจำนวนมากจะได้มีโอกาสพบธรรมะ จงแสดงธรรมะที่บริสุทธิ์ด้วยความหมายที่ถูกต้อง (สาตถัง สัพพะยัญชะนัง) และไม่เพียงแสดงธรรมเทศนาพร้อมกล่าวแสดงตัวอย่าง แต่ต้องประพฤติตนให้เป็นตัวอย่างตามคำสอนนั้นด้วย (พรหมะ จะริยัง ปะกาเสถะ)

ภิกษุทั้งหลายพึงประกาศว่าธรรมะนั้นเป็นสากลและเป็นของชนทุกหมู่เหล่า มิได้เป็นของลัทธินิกายใด เราจึงเรียกว่าสิ่งนี้ว่าธรรมะ มิได้เรียกว่าศาสนาพุทธ ธรรมะนั้นเป็นสากลนั้นงามในเบื้องต้น ในท่ามกลาง และในที่สุด นั่นคือคุณประโยชน์ของการมีชีวิตอยู่ในศีลธรรม (ศีล) คุณประโยชน์ของการสามารถควบคุมจิตใจตนเอง (สมาธิ) และคุณประโยชน์ของการมีปัญญารู้แจ้ง (ปัญญา)

ผู้ที่มั่นคงในศีลจะมีความก้าวหน้าได้ในการเจริญสมาธิ ผู้ที่พัฒนาสมาธิจนแก่กล้าก็จะได้ผลอันเลิศในการพัฒนาปัญญา ผู้ที่ได้ปัญญาแล้ว ก็จะสามารถหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง หลุดพ้นจากการต้องเวียนว่ายในสังสารวัฏ

อริยมรรคมีองค์ 8 ประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญานี้ เป็นสิ่งสมบูรณ์แล้วโดยไม่อาจเพิ่มเติมสิ่งใดเข้าไปได้อีก การเพิ่มสิ่งใดลงไปจะทำให้ธรรมะสูญเสียความบริสุทธิ์ หนทางสายนี้เป็นหนทางที่บริสุทธิ์ยิ่ง หากตัดทอนสิ่งใดออกไป ก็ย่อมลดทอนความแข็งแกร่งของธรรมะลงไป

จนอ่อนด้อยเช่นกัน

พระพุทธองค์ทรงเข้าพระทัยดีในข้อนี้จึงตรัสว่า *โลกานุกัมปายะ* จงเมตตาต่อสัตว์ทั้งปวง เพื่อยังประโยชน์แก่ชนหมู่มาก จงจาริกไปเพื่อ ยังความผาสุกแก่ชนทั้งหลาย

วโร วรัญญวโร วัระโธ วัระราหะโธ

อะนุตตะโร อัมมะวัระรัง อะเทสะยิ

(รัตนสูตร สังยุตตนิกาย)

พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ผู้ทรงรู้ธรรมอันประเสริฐ ผู้ทรงประทาน ธรรมอันประเสริฐ ผู้ทรงนำมาซึ่งธรรมอันประเสริฐ ผู้ทรงเป็นเลิศไม่มี ผู้ใดเหนือกว่า ได้ทรงแสดงธรรมอันประเสริฐแล้ว

การเล่าลือในทางผิด

นับเป็นเวลาหลายร้อยปีที่พระดำรัสข้างต้นของพระบรมศาสดาถูก นำไปโงะจันกันอย่างผิดๆ ในประเทศอินเดีย หลังจากที่ข้าพเจ้ากลับคืน สู่ประเทศอินเดียได้ 4 ปี ข้าพเจ้าได้พบนักบุญผู้มีชื่อเสียงโด่งดังท่านหนึ่ง ของอินเดีย ท่านไม่อาจยอมรับในเรื่องที่ว่าจิตสามารถจะถูกขัดเกล่าให้ บริสุทธิ์ได้ด้วยกาเผ่าสังเกตเวทนาทางกายด้วยใจที่เป็นกลาง และขอให้ ข้าพเจ้าพิสูจน์ให้ท่านเห็น ข้าพเจ้ารับปากอย่างนอบน้อม

อาจารย์ท่านนี้ยังแสดงข้อโต้แย้งอย่างรุนแรงต่อพระพุทธรูปข้าง ต้น ท่านเห็นว่าพระพุทธองค์มีพระประสงค์เพียงจะอนุเคราะห์เพื่อ

ประโยชน์แก่คนจำนวนมาก ในขณะที่พวกท่านปรารถนาที่จะสร้าง ประโยชน์แก่คนทุกคน

ข้าพเจ้าได้พยายามชี้แจงอย่างอ่อนน้อมว่า ความปรารถนาให้ทุกคน มีความสุขนั้นแสดงไว้อย่างชัดเจนอยู่ในคำสอนทั้งหมดของพระพุทธเจ้า คำว่า “*ภะวะตุ สัพพะ มังคะลัง*” ที่แปลว่า “ขอให้สรรพสัตว์ทั้งปวงจงมี ความสุข” นั้น เป็นคำอำนวยการที่ใช้สวดเป็นประจำในการอบรมวิปัสสนา กรรมฐาน ความปรารถนาดีของพระพุทธองค์ย่อมเป็นไปเพื่อสรรพสัตว์ ทั้งปวง แต่เมื่อพระองค์ส่งพระธรรมทูตออกไปประกาศพระธรรมนั้น พระบรมศาสดาทรงมีรับสั่งตามความเหมาะสมให้พระสาวกยังประโยชน์ ให้แก่ชนหมู่มากเท่าที่จะทำได้ เพราะขณะนั้นมีพระธรรมทูตเพียง 60 รูปเท่านั้น จึงเป็นไปไม่ได้ที่จะขอให้พวกท่านเผยแพร่พระธรรมเพื่อ ประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวง

แม้คำอธิบายของข้าพเจ้าก็ไม่อาจเปลี่ยนแปลงความคิดของอาจารย์ ท่านนั้นได้ ท่านยังคงกล่าวซ้ำๆ ว่าพระพุทธเจ้าควรมีรับสั่งให้พระธรรม ทูตเผยแพร่ธรรมะเพื่อประโยชน์สุขของคนทั้งปวง นับเป็นเรื่องยากอย่าง แท้จริงที่จะแก้ไขความเข้าใจผิดที่มีมานานนับศตวรรษเช่นนี้

พระบรมศาสดายังทรงถูกกล่าวร้ายโดยปราชญ์อีกท่านหนึ่งในเรื่อง นี้อีกว่า ขณะที่พระองค์ตรัสสั่งให้พระธรรมทูตแต่ละรูปออกจาริกเพื่อ ประกาศพระธรรมโดยลำพัง แต่พระพุทธเจ้ากลับเสด็จจาริกโดยแวดล้อม ด้วยภิกษุสงฆ์นับพันเสียเอง เป็นเรื่องยากเหลือเกินที่จะอธิบายให้ผู้ที่มี

อคติเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ได้เข้าใจว่าสถานการณ์ทั้งสองนั้นแตกต่างกันมากเพียงไร

ในระยะแรกของการออกเผยแผ่วิถีแห่งการหลุดพ้นด้วยวิปัสสนากรรมฐานนั้น ทรงมีพระประสงค์ให้พระธรรมทูตแต่ละรูปเดินทางโดยลำพังไปในทิศต่างๆ เพื่อให้ชนจำนวนมากที่สุดได้รับประโยชน์

ต่อมาเมื่อจำนวนศิษย์ผู้มาศึกษาธรรมเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในเมืองที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น เช่น กรุงราชคฤห์และกรุงสาวัตถี

พระพุทธเจ้าจึงต้องเสด็จประทับอยู่ในเมืองเหล่านั้นนานขึ้นในช่วงพรรษา พร้อมด้วยคณะสงฆ์ใหญ่ เพื่อสอนธรรมแก่ผู้มาใหม่ และเพื่อให้ผู้ปฏิบัติเฝ้าได้มีความตั้งมั่นยิ่งขึ้นในหนทางธรรม ในระยะแรกนั้นพระสาวกแต่ละรูปจะแยกย้ายกันออกจาริกไปเพียงลำพัง แต่เมื่อธรรมะได้เผยแผ่ออกไปกว้างขวางขึ้น ก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่จะต้องมีภิกษุสงฆ์พำนักอาศัยอยู่ด้วยกันเป็นคณะในชุมชนที่มีผู้คนอาศัยกันอยู่หนาแน่น

12. บรรพชาพระราहुล

พระนางยโสธราทรงชี้ให้เจ้าชายราหูรู้จักพระพุทธองค์ผู้เป็นพระบิดา และแนะว่า “จงไปหาพระบิดาและทูลขอมรดกของลูกสิ พระองค์ทรงมีรัตนะเก็บอยู่ในหม้อตั้งสี่ใบ”

รัตนะทั้งสี่หม้อนั้น แท้ที่จริงก็คืออริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐสี่ประการ ซึ่งล้ำค่ากว่ารัตนะใดๆ และเป็นทรัพย์อันมีอาจประมาณค่าได้อย่างแท้จริง ดังคำกล่าวที่ว่า

ยัง กิณฺจจิ วิตตัง อธิส วา หุรงฺ วา
 ลักเคสุ วา ยัง ระตะนัง ปะณินฺตัง
 นะ โน สมะมํ อตฺถิ ตะถาคะเตนะ
 อิทัมปิ พุทฺธา ระตะนัง ปะณินฺตัง

(รัตนสูตร ขุททกปาฐะ ขุททกนิกาย)

ทรัพย์เครื่องปลื้มใจอย่างใดอย่างหนึ่งในโลกนี้หรือในโลกอื่น หรือรัตนะใดอันประณีตในสวรรค์

ทรัพย์และรัตนะนั้นนั้นเสมอด้วยพระตถาคตไม่มีเลย
 พุทธรัตนะนี้เป็นรัตนะอันประณีต

รัตนะอันล้ำค่าแห่งอริยสัจ 4 นี้สถิตอยู่ในองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงค้นพบและได้แสดงแก่ผู้อื่นให้แจ้งแล้ว ลูกเป็นทายาทของพระองค์ มีสิทธิ์โดยชอบในทรัพย์อันเป็นมรดกของลูกนี้ จงไปทูลขอจากพระองค์เถิด

แม้พระนางยโสธราเองยังมีดำริว่า “เราเองก็พึงได้รับรัตนะ

ที่มีอาจประมาณค่านี้เป็นมรดกเช่นกัน แต่ด้วยเหตุผลหลายประการ ทำให้พระพุทธรองค์ยังไม่ทรงบัญญัติให้มีภิกษุณีในเวลานี้ หากทรงบัญญัติให้มีภิกษุณีขึ้นเมื่อไร เราจะขออนุญาตตามรอยพระบาท เราจักปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์ และวันใดที่บรรลุถึงความพ้นทุกข์ เราจะขออุทิศชีวิตเพื่อเผยแผ่หนทางนี้แก่ผู้อื่นให้ได้รับประโยชน์เช่นกัน ราหุลลูกรักของเราจะได้รับอะไร หากต้องเติบโตขึ้นมาในพระราชวังที่มีแต่เรื่องบันเทิงเริงรมย์ แต่ถ้าลูกได้เติบโตใหญ่ภายใต้การชี้แนะของพระบิดา เขาย่อมจะได้รับธรรมะอันเป็นอริยทรัพย์ที่ประเสริฐกว่าทรัพย์ทั้งปวง และย่อมจะประสบความสำเร็จในชีวิตโดยแท้จริง” เมื่อดำริดังนั้น พระนางจึงกล่าวอ้อลาพระราหุลว่า “ลูกจงไปพูลขอมรดกจากพระบิดาเถิด”

พระราหุลจึงไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าด้วยความยินดี เมื่อเข้าไปใกล้ พระราหุลสัมผัสได้ถึงความสงบเย็นอันไพศาลจนต้องทรงอุทานว่า

สุขา เต สมณะ ฉายาติ

โอ้ พระสมณะผู้เจริญ แม่เฝ้าของพระองค์ก็ยิ่งความร่มเย็นแก่ลูกยิ่งนัก

ใครที่ได้พบเห็นพระผู้มีพระภาคย่อมได้รับความสุขใจเป็นธรรมดาไม่ว่าพระองค์เสด็จประทับ ณ ที่แห่งใด ความชั่วร้ายทั้งหลายล้วนปลาสนาการไปสิ้น กระแสพระเมตตาของพระองค์ย่อมแผ่คลุมมาปกป้องพระราหุล พระพุทธรองค์ทรงประทานธรรมะซึ่งเป็นอริยทรัพย์อันล้ำค่าให้เป็นมรดกแก่พระราหุล จากนั้นจึงมีรับสั่งให้พระสารีบุตรเป็นผู้บรรพชา

ให้พระราหุล

พระราหุลทรงเจริญวัยในแวดล้อมแห่งธรรมะ ได้ฝึกเจริญวิปัสสนา และสำเร็จเป็นพระอรหันต์ในที่สุด พระราหุลนับเป็นผู้ที่โชคดียิ่งด้วยมรดกที่ได้รับนั้นมีค่าเกินจะประมาณได้

13. อนาถบิณฑิกเศรษฐี

ท่านอนาถบิณฑิกผู้เป็นนายวาณิชผู้มั่งคั่งแห่งกรุงสาวัตถี ได้มาเยี่ยมเยือนญาติที่กรุงราชคฤห์ เมื่อได้ยินว่าพี่เขยของท่าน นิมนต์พระพุทเจ้าให้เสด็จมาฉันภัตตาหารที่บ้านในวันรุ่งขึ้น ท่านอนาถบิณฑิกมีความกระตือรือร้นใคร่จะได้เข้าเฝ้าพระบรมศาสดา อย่างยิ่ง ก่อนอรุณรุ่งในวันถัดมาท่านเดินลัดเลาะออกจากบ้านของพี่เขย ไปยังบริเวณนอกเมืองอันเป็นที่ประทับของพระบรมศาสดา พระพุทองค์ตรีสเรียกชื่อท่านเศรษฐีว่า “มาเถิด สุทัตตะ”

ท่านอนาถบิณฑิกรู้สึกปลื้มปิติที่พระบรมศาสดาทรงเรียกชื่อของตน พระองค์ทรงแสดงธรรมที่บันดาลความสุขสงบร่มเย็นใจแก่ท่านเศรษฐีเป็นอย่างมาก

ขณะที่ฟังธรรมอยู่นั้นเอง กุศลบารมีในอดีตชาติได้ส่งผลให้ท่านอนาถบิณฑิกรู้แจ้งในความไม่เที่ยงของสรรพสิ่ง จนสำเร็จเป็นพระโสดาบัน ด้วยความปลื้มปิติเป็นล้นพ้นท่านอนาถบิณฑิกจึงกราบนิมนต์พระพุทเจ้ามาฉันภัตตาหารในวันถัดไป

ในวันถัดมาพระพุทเจ้าทรงแสดงธรรมหลังจากฉันภัตตาหารแล้ว จากนั้นท่านเศรษฐีได้กราบนิมนต์ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระองค์ได้โปรดเสด็จมาประทับ ณ กรุงสาวัตถีในพรรษาหน้าพร้อมบรรดาภิกษุสงฆ์เถิดพระเจ้าข้า”

พระพุทองค์ตรีสตอบว่า “ดูกร ท่านคฤหัสถ์ ตถาคตย่อมเป็นสุขในสถานที่อันสงบ”

ท่านอนาถบิณฑิกจึงกราบทูลว่า “ข้าพระองค์เข้าใจแจ่มแจ้ง

แล้วพระเจ้าข้า”

เมื่อกลับถึงกรุงสรวัดถึ ท่านอนาถบิณฑิกก็ได้แสวงหาสถานที่อันเหมาะสม สำหรับเป็นที่ประทับจำพรรษาของพระบรมศาสดาและเหล่าพระสาวก สถานที่นั้นไม่ควรตั้งอยู่ไกลจากตัวเมืองจนเกินไป แต่ก็ไม่ควรอยู่ใกล้เกินไป ควรตั้งอยู่ในที่ซึ่งเดินทางมาได้สะดวก ไม่แออัดไปด้วยผู้คนในเวลากลางวันหรืออีกที่ทึกรีกโครมในยามค่ำคืน เป็นสถานที่เหมาะกับการปฏิบัติธรรม

ในที่สุดท่านเศรษฐีก็ได้พบสถานที่ที่เหมาะสม ซึ่งเป็นอุทยานส่วนพระองค์ของเจ้าชายชื่อเจ้าเซต ท่านเศรษฐีได้ไปพบเจ้าเซตเพื่อขอซื้ออุทยานแห่งนี้ แต่เจ้าเซตไม่ต้องการขาย จึงกำหนดราคาสูงลิบลัวเท่ากับจำนวนเหรียญทองคำที่จะปกคลุมพื้นดินทุกตารางนิ้วของบริเวณอุทยาน

ท่านอนาถบิณฑิกตกลงตามนั้นและรีบดำเนินการโดยไม่รอช้า ดินแดนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จมาประทับเพื่อแสดงธรรม ย่อมทรงคุณค่าหาสิ่งใดเปรียบมิได้ ท่านเศรษฐีจึงนำเกวียนที่เต็มไปด้วยเหรียญทองคำเล่มแล้วเล่มเล่ามาปูลาดเหรียญทองให้ทั่วพื้นอุทยาน

เจ้าเซตคาดไม่ถึงกับสิ่งที่เกิดขึ้น ขณะนั้นมีพื้นที่ส่วนหนึ่งยังมีได้ปูลาดด้วยเหรียญทอง ท่านเศรษฐีสั่งให้คนนำเหรียญทองมาเพิ่มอีก แต่เจ้าเซตฉุดมือท่านเศรษฐีไว้และกล่าวว่า “พอเถิดท่านคฤหัสถ์ ขอให้เราเป็นผู้บริจาคในส่วนที่เหลือนี้เอง”

(จลวรรค อนาถบิณฑิกวัตถุ)

ท่านอนาถบิณฑิกตกลงตามที่เจ้าเซตต้องการ จากนั้นได้เริ่มต้นก่อสร้างกุฏิสงฆ์ ศาลา ที่ต้มน้ำ ห้องเก็บของ คันธกุฎี ทางเดินกลางแจ้ง และทางเดินใต้หลังคา บ่อเก็บน้ำ ที่อาบน้ำ และที่พักสำหรับผู้คนนับพัน ที่มาฝึกปฏิบัติธรรมกับพระบรมศาสดา ท่านอนาถบิณฑิกเป็นฆราวาสผู้อุทิศตนในฐานะพุทธสาวกอย่างไม่มีผู้ใดเสมอเหมือนในประวัติศาสตร์ พระพุทธเจ้าทรงยกย่องท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นเอตทัคคะ ผู้เป็นเลิศในทางให้ทาน

14. นางปฎาจารา

มีครอบครัวมหาเศรษฐีสกุลหนึ่งอาศัยอยู่ในนครสาวัตถี 7 ชั้นในกรุงสาวัตถี สมาชิกทั้ง 4 คนในครอบครัวประกอบด้วย นายวาณิชและภรรยา บุตรชายและบุตรสาว โดยที่จ้างคนรับใช้ หนุมคนหนึ่งให้ทำงานในบ้านนี้ บุตรสาวของเศรษฐีเกิดความพอใจคนรับใช้หนุม จึงหนีตามกันไปในวันหนึ่งพร้อมด้วยเงินทองและเครื่องประดับมีค่า พวกเขาไปตั้งรกรากอยู่ในหมู่บ้านเล็กๆ แห่งหนึ่งห่างไกลจากตัวเมืองออกไป

สมบัติที่นำติดตัวไปหมดลงในเวลารวดเร็ว พวกเขาจึงต้องใช้ชีวิตอยู่อย่างอดคัดขัดสนยิ่งนัก ครั้นผ่านไปได้ 2 ปี บุตรสาวเศรษฐีเกิดตั้งครรภ์และให้กำเนิดบุตรชายคนหนึ่ง ปีต่อมาก็ให้กำเนิดบุตรชายอีกคนหนึ่ง แต่แล้วสามีนางถูกงูเห่ากัดตาย ช้ำร้าย ลูกชายทั้ง 2 ก็มาตายลงด้วยอุบัติเหตุ ด้วยสติอันสิ้นเพื่อนเพราะถูกทิ้งไว้เพียงลำพัง นางเดินโซซัดโซเซกลับไปยังกรุงสาวัตถี เมื่อไปถึงลานเฝ้าศพก่อนถึงกรุงสาวัตถี นางได้ยินข่าวร้ายว่านครสาวัตถี 7 ชั้นของบิดาถูกพายุพัดถล่มลงมาเมื่อคืนนี้เอง และภัยพิบัตินี้ก็ได้คร่าชีวิตบิดา มารดา และพี่ชายไปด้วย ยามนี้นางไม่เหลือใครสักคนแล้วในโลกใบนี้ นางเกิดความวิปลาสนิ่งที่สุดวิงสะเปะสะปะไปบนถนนต่างๆ ในกรุงสาวัตถีจนผ้าผ่อนหลุดลุ่ย ปราศจากอาการห่อหุ้มกายแม้สักชิ้นเดียว

วันหนึ่งนางเดินพลัดหลงผ่านมาทางเขตวันวิหารที่พระบรมศาสดากำลังทรงแสดงธรรมอยู่ เมื่อหญิงผู้สิ้นเพื่อนไปด้วยความ

ทุกข์แสนสาหัสได้ซัดเซผ่านเข้ามาใกล้บริเวณนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสแก่นางด้วยพระเมตตาว่า “โอ้ ลูกสาวผู้โศกเศร้า จงคืนสติเถิด” ทันทันที่ได้ยินพระสุรเสียงนั้น นางปฎาจารย์ก็ได้สติและรู้ตัวว่ากำลังเปลือยกายอยู่นางเกิดความอับอายเป็นอย่างยิ่ง ขณะนั้นเองชายคนหนึ่งที่ยืนอยู่ใกล้ๆ ได้โยนผ้าผืนใหญ่ให้นางได้ห่มปกปิดร่างกาย นับแต่นั้นนางผู้โศกเศร้าที่นุ่งห่มด้วยผ้าคลุมจึงถูกเรียกขานว่า นางปฎาจารย์

“ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ ลูกเป็นทุกข์แสนสาหัสนัก โปรดชี้ทางพ้นทุกข์ให้แก่ลูกด้วยเถิด”

พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า “โอ้ ลูกเอ๋ย เจ้าจงมีสติสัมปชัญญะเกิดจมาประพฤติธรรม แล้วธรรมะจะช่วยให้เจ้าพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง”

เมื่อได้ยินพระสุรเสียงที่เปี่ยมด้วยพระเมตตาของพระศาสดา จิตใจของนางก็สงบเป็นสมาธิ นางเริ่มภาวนา และด้วยบารมีที่ได้เคยสั่งสมมาแต่อดีตชาติ นางจึงสำเร็จโสดาปัตติผลอย่างรวดเร็ว พระบรมศาสดาทรงอุปสมบทให้นางเป็นภิกษุณี และได้ประสบความสำเร็จก้าวหน้าในการปฏิบัติบนเส้นทางแห่งการหลุดพ้นนี้อย่างมั่นคง

วันหนึ่งขณะที่ภิกษุณีปฎาจารย์กำลังเทน้ำจากหม้อโลหะเพื่อล้างเท้า น้ำไหลผ่านเท้าไปนิดหนึ่งก่อนจะซึมหายไปตรงบริเวณนั้น นางเทน้ำอีกหม้อหนึ่งลงบนเท้า น้ำส่วนที่เหลือก็ไหลเลยออกไปจากบริเวณแรกอีกเล็กน้อยแล้วซึมหายไปอีก เมื่อนางเทน้ำเป็นครั้งที่สาม น้ำก็ไหลไหลออกไปจากครั้งที่สองอีกเล็กน้อย แล้วก็ซึมหายไปอีกเช่นกัน

นางพิจารณาในใจว่า “สายน้ำนี้ก็เปรียบเสมือนสายน้ำแห่งชีวิต ใน

โลกนี้คนบางคนก็ตายไปเมื่อยังเยาว์วัย คนบางคนก็ตายเมื่อวัยกลางคน คนบางคนก็ตายเมื่อยามชรา ไม่ว่าจะอย่างไรทุกคนล้วนต้องตาย” โดยการพิจารณามรณานุสตินี้เอง นางได้บรรลุธรรมที่ละขั้นอย่างรวดเร็ว เข้าสู่ชั้นสกทาคามี อนาคามี และสำเร็จเป็นพระอรหันต์ในที่สุด

ปฎาจารย์เถรีดำเนินชีวิตที่เหลือเพื่อสงเคราะห์สตรีผู้ตกอยู่ในกองทุกข์ทั้งหลาย ให้ได้ตั้งมั่นในธรรมะและได้หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง พระพุทธองค์ทรงยกย่องปฎาจารย์เถรีเป็นเอตทัคคะผู้เป็นเลิศทางวินัย

15. นางกิส่าโคตมี

ที่กรุงสวตถีมียุติหญิงสาวในสกุลคนเชื้อใจผู้หนึ่งชื่อนางโคตมี เนื่องจากนางมีรูปร่างชูปดมมากจึงถูกเรียกว่า กิส่าโคตมี (แปลว่าโคตมีผู้ดม) นางบังเอิญได้แต่งงานไปอยู่ในสกุลเศรษฐี แต่ชีวิตสมรสของนางกลับมิได้ราบรื่นเป็นสุข เพราะต้องคอยทนรับการเยาะเย้ยถากถางเรื่องพื้นเพที่ยากแค้นของนาง ให้ได้รับความอับอายอยู่เสมอ ซ้ำยังถูกตำว่าด้วยถ้อยคำหยาบคายอยู่เนืองๆ ด้วยเหตุที่นางไม่สามารถมีบุตรสืบสกุลให้กับครอบครัว ทั้งที่แต่งงานมานานหลายปีแล้ว

หลายปีต่อมาเกิดมีความเปลี่ยนแปลงเมื่อนางโชคดีให้กำเนิดบุตรชายได้คนหนึ่ง ทุกคนจึงเลิกดูถูกเหยียดหยามนาง นางเริ่มได้รับการยกย่องและได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างอบอุ่น แต่ความสุขนี้ก็สิ้นสุดไปอย่างรวดเร็วเช่นกัน เมื่อทารกนั้นตายจากไปเมื่ออายุได้เพียง 2-3 ปี การตายของบุตรชายทำให้นางเป็นทุกข์เกินกว่าจะทนทานได้ เมื่อถึงเวลาที่จะต้องนำศพลูกชายไปประกอบพิธีศพ นางกลับกอดรัดร่างไว้วิญญูณของบุตรชายไว้กับอกอย่างแนบแน่น ไม่ยอมให้ใครนำไปประกอบพิธี เพราะนางไม่ยอมรับว่าบุตรของนางได้ตายไปแล้ว

นางเที่ยววิงวอนผู้คนให้ช่วยหาหมอเทวดามาชุบชีวิตบุตรของนางให้ฟื้นขึ้นมา พวกเขาารู้สึกวิตกกังวลกับสภาพจิตที่ฟั่นเฟือนของนาง แต่ก็จนปัญญาจะหาหนทางช่วยเหลือ เพราะในโลกนี้ไม่มียาใดจะทำให้คนตายฟื้นขึ้นมาได้ ในที่สุดก็มีคนแนะนำนาง

ด้วยความเห็นใจว่า “พระพุทธเจ้าทรงเป็นแพทย์ผู้วิเศษ พระองค์ประทับอยู่ที่เขตวันวิหารนี้เอง ลองไปหาพระองค์ดูสิ เผื่อว่าจะทรงมียาที่ช่วยนางได้”

นางกิสาคอตมิ์รีบเดินทางไปเขตวันวิหารพร้อมด้วยร่างของทารก ขณะนั้นพระบรมศาสดากำลังแสดงธรรมแก่บรรดาสาวกอยู่ นางเข้าไปหาพระบรมศาสดาพร้อมกับร่ำไห้ด้วยความโศกเศร้าแสนสาหัส นางวางร่างไร้วิญญาณของบุตรชายลงแทบเบื้องพระบาทและทูลวิงวอนว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอได้โปรดชุบชีวิตแก่บุตรชายผู้เป็นดวงใจของหม่อมฉันด้วยเถิดเจ้าข้า”

พระพุทธเจ้าจึงมีรับสั่งแก่นางว่า “จงไปขอเมล็ดพันธุ์ฝักกาดสักหนึ่งหยิบมือจากบ้านหลังใดหลังหนึ่งในเมืองก็ได้”

นางกิสาคอตมิ์ถึงโลดใจด้วยความหวังว่าพระพุทธองค์จะทรงชุบชีวิตบุตรชายของนางกลับคืนมา นางรีบกระวีระวาดจะออกไปขอเมล็ดพันธุ์ฝักกาด แต่พระพุทธองค์มีรับสั่งต่อไปว่า “จะต้องเป็นเมล็ดพันธุ์จากบ้านที่ไม่เคยมีคนตายมาก่อนเท่านั้น”

“ได้สิพระเจ้าข้า หม่อมฉันจะไปขอจากบ้านหลังนั้น”

นางเที่ยวไปขอเมล็ดพันธุ์ฝักกาดจากบ้านหลังแล้วหลังเล่า ซึ่งทุกคนต่างก็ยินดีที่จะมอบเมล็ดพันธุ์ฝักกาดให้แก่ นาง แต่เมื่อนางถามว่าในบ้านเคยมีคนตายหรือไม่ พวกเขาล้วนมีที่ท่าโศกเศร้าอาดูร นางกิสาคอตมิ์ไม่พบบ้านหลังใดที่ไม่เคยมีคนตายจากไปเลยแม้สักหลังเดียว

ตกเย็นวันนั้นนางกิสาคอตมิ์ทั้งเหน็ดเหนื่อยและสิ้นหวัง นางได้

เรียนรู้ความจริงว่า “ความตายเป็นธรรมดาของสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ไม่มีผู้ใดจะรอดพ้นจากความตายไปได้ พระพุทธองค์มีรับสั่งให้เราไปทำเช่นนั้น เพราะทรงมีพระประสงค์ให้เราได้เข้าใจสัจธรรมข้อนี้ด้วยตัวเอง” ในที่สุดนางจึงยอมมอบศพของทารกให้นำไปดำเนินพิธีตามประเพณีต่อไป ส่วนตัวนางเองได้กลับไปเฝ้าพระพุทธเจ้า

เมื่อทรงพบว่าจิตใจของนางคลายจากความสับสนวุ่นวายแล้ว พระบรมศาสดาทรงแสดงธรรมแก่นาง ซึ่งก็เป็นเช่นเดียวกับที่ทรงสอนคนอื่น ๆ คือให้สังเกตรวมหัวใจ สังเกตเวทนา และทำความเพียรต่อไป จนกว่าจะขจัดความทุกข์ได้หมดสิ้น ด้วยกุศลบารมีที่สั่งสมไว้มากมายมาแต่อดีตชาติ นางกิสาคอตมิ์ใช้เวลาไม่นานนักก็สำเร็จโสดาปัตติผล และหลังจากที่ได้อุปสมบทเป็นภิกษุณีแล้ว นางก็มีความก้าวหน้าในการปฏิบัติจนสำเร็จเป็นพระสกทาคามี อนาคามี และอรหัตตในท้ายสุด

ภิกษุณีกิสาคอตมิ์ได้อบรมสั่งสอนวิปัสสนาแก่กุลธิดาจำนวนมากมายาวนานที่มากอยู่ในกองทุกข์ จนหญิงเหล่านั้นได้พ้นจากความทุกข์ในที่สุด

พระพุทธองค์ทรงยกย่องกิสาคอตมิ์เถรีในฐานะเอตทัคคะฝ่ายสาวิกา ผู้ครองจีวรเศร้าหมอง

16. ทรงห้ามอวดอุตริมนุสสรรม

ครั้งหนึ่งพ่อค้าวาณิชในกรุงราชคฤห์เมืองหลวงแห่งแคว้นมคธ ได้พบปุ้มไม้แก่นจันทน์หอมท่อนใหญ่ จึงคิดว่า “น่าจะกลิ้งไม้จันทน์หอมนี้เป็นบาตรเพื่อถวายแด่ผู้ที่คู่ควร”

เมื่อทำบาตรสำเร็จ เขานำบาตรไปส่งในตะกร้าและผูกห้อยไว้กับยอดไม้ไผ่ที่มัดต่อๆ กันหลายท่อนจนสูงขึ้นไปในอากาศ แล้วป่าวประกาศว่า หากโลกนี้ยังมีพระอรหันต์ที่มีอิทธิปาฏิหาริย์อยู่จริง บาตรนี้ก็ขอถวายแด่สมณะผู้สามารถนำบาตรนี้ลงมาจากยอดไม้ได้เท่านั้น

บรรดานักบวชสี่อานามผู้เป็นอาจารย์สำนักต่างๆ ในกรุงราชคฤห์ได้มาหาพ่อค้าผู้นั้น แล้วอ้างว่า “นี่แน่ท่านคบตีข้าพเจ้านี้แหละคืออรหันต์ผู้มีอิทธิฤทธิ์ ท่านจงมอบบาตรไม้จันทน์ใบนั้นให้ข้าพเจ้าแต่โดยดีเสียเถิด”

“ท่านที่นับถือ หากท่านเป็นอรหันต์ผู้มีอิทธิฤทธิ์แน่แท้แล้ว ก็ขอเชิญท่านขึ้นไปปลดบาตรและนำไปได้ทันที” ได้ฟังเช่นนั้น เหล่านักบวชต่างพากันกลับไปด้วยความผิดหวัง

เช้าวันหนึ่งขณะที่พระโมคคัลลานะและพระปิณโฑลภารทวาชะออกบิณฑบาต พระปิณโฑลภารทวาชะจึงแนะนำพระโมคคัลลานะว่า “ท่านเป็นพระอรหันต์ผู้มีอิทธิปาฏิหาริย์ ทำไมท่านไม่เหาะไปนำบาตรลงมาเล่า บาตรนั้นสมควรเป็นของท่าน” แต่พระโมคคัลลานะปฏิเสธที่จะทำเช่นนั้น

ฝูงชนเริ่มพูดกันว่าบัดนี้คงไม่มีพระอรหันต์ในโลกอยู่เป็น

แน่แท้ พระปิณฑโฆลาภทวาชะจึงปรารภกับตัวเองว่า “เราก็เป็นพระอรหันต์ผู้มีอภิญญา สมควรจะเหาะขึ้นไปนำบาตรนั้นลงมาจึงจะถูกต้อง” ว่าแล้วจึงเหาะขึ้นไปบนท้องฟ้า เมื่อปลดบาตรออกมาแล้ว ก็เหาะวนรอบกรุงราชคฤห์ถึงสามรอบ เพื่อให้ปรากฏแก่สายตาของหมู่ชนถึงอภินิหารที่มีอยู่จริง จากนั้นจึงอุ้มบาตรไม้จันทน์กลับไปยังกุฏิของท่าน

ฝูงชนพากันติดตามพระปิณฑโฆลาภทวาชะมาเป็นทิว พร้อมกับส่งเสียงแซ่ซ้องสรรเสริญท่าน พระบรมศาสดาทรงดับเสียงอีกทีก็ขึ้น จึงตรัสถามกับพระอานนท์ว่า “อานนท์ นั้นเสียงวุ่นวายอะไรกันหรือ” พระอานนท์กราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านปิณฑโฆลาภทวาชะได้เหาะไปนำบาตรไม้จันทน์หอมของพ่อค้าลงมา ฝูงชนจึงพากันติดตามแซ่ซ้องนามท่านมาจนถึงที่นี่พระเจ้าข้า”

พระพุทธองค์มีรับสั่งให้ประชุมหมู่สงฆ์และทรงติเตียนพระปิณฑโฆลาภทวาชะว่า

“ภราทวาชะ ! สิ่งนี้มีใช้วัตรอันเหมาะสมแก่ความเป็นสมณะ สิ่งนี้อาจเรียกได้เลย ภราทวาชะ ! เพียงเพื่อบาตรที่ไร้ชีวิตใบหนึ่ง ไฉนเลยต้องแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ต่อหน้าหมู่ชน การกระทำดังนี้มีได้ช่วยให้คนที่ไม่มีความศรัทธาเกิดศรัทธาในพระธรรม และมีได้เพิ่มความศรัทธาให้กับคนที่มีศรัทธาในพระธรรมอยู่แล้วแต่อย่างใดเลย”

พระบรมศาสดาทรงติเตียนพระปิณฑโฆลาภทวาชะ และทรงบัญญัติวินัยสงฆ์ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์อันเป็นการอวดอุตริมนุสธรรมต่อหน้าฆราวาส ภิกษุรูปใดฝ่าฝืนถือว่า

ต้องอาบัติ”

จากนั้นพระพุทธองค์มีรับสั่งให้ภิกษุสงฆ์ทำลายบาตรไม้จันทน์เป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย “ภิกษุทั้งหลาย เธอจงใช้ไม้นี้เพื่อบดทำเภสัช”

พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติห้ามการอวดอุตริมนุสธรรมของพระเถรอาจารย์ทั้งหลาย เพราะทรงเล็งเห็นว่าเป็นเรื่องอันตราย ผู้ที่ไร้คุณธรรม ย่อมใช้อิทธิฤทธิ์เป็นเครื่องมือในการแสวงหาลาภสักการะจากผู้ที่ศรัทธา สร้างชื่อเสียงให้ได้รับความเคารพนับถือ จนเกิดเป็นอหังการซึ่งจะนำไปสู่ความหายนะในที่สุด

17. ทณึ่งจันทาล

นับแต่โบราณมาโครงสร้างทางสังคมของอินเดียถูกทำให้เสื่อมโทรมด้วยพิษร้ายของการแบ่งชั้นวรรณะและการเหยียดวรรณะจันทาล เมื่อ 2,600 ปีก่อนในสมัยพุทธกาล พิษร้ายของการแบ่งชนชั้นนี้แผ่คลุมไปทั่วทุกหย่อมหญ้าในประเทศอินเดีย แม้ในระหว่างวรรณะชั้นสูงทั้งสองคือ วรรณะพราหมณ์ (นักบวช) และวรรณะกษัตริย์ (กษัตริย์ นักรบชนชั้นสูง) ก็ยังมีการแก่งแย่งชิงดีกันรุนแรงมิใช่น้อย ในด้านหนึ่งพวกพราหมณ์เห็นว่าวรรณะตนนั้นประเสริฐสุด โดยอ้างว่าตนเป็นบุตรที่เกิดจากปากของพรหม

พราหมณะวาระ พรหมุโน ปุตตา ...พราหมณะโณวาระ เสฏฐโฐ
วันณา ทีนา อัญญู วันณนา

(อัครัญญูสูตร ทีฆนิกาย)

ขณะเดียวกันวรรณะกษัตริย์ (นักรบชนชั้นสูง) ก็ยกวรรณะตนไว้เป็นอันดับแรกของวรรณะทั้งสี่ตั้งที่กล่าววว่า

กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร

(ขุททกนิกาย จุฬารถวิมาน วิมานวัตถุ)

พวกเขาเชื่อว่า ชัตติโย ทิปทัง เสฏฐโฐ

กษัตริย์คือผู้ที่สูงสุดในหมู่ชน

(ชัตติยสูตร สังยุตตนิกาย สคาถวรรค)

แม้ในหมู่พราหมณ์ด้วยกันเอง ก็ยังมีการแบ่งระดับว่าเป็นสกุลพราหมณ์ชั้นสูงหรือสกุลพราหมณ์ชั้นต่ำ ตัวอย่างเช่นพราหมณ์สกุลกัจฉายณะและวาเสฏฐะ ถือว่าเป็นสกุลชั้นสูงกว่า

พราหมณ์สกุลโกสิยะและพราหมณ์สกุลการทวาชะ
(วินัยปิฎก มหาวิภังค์ ภาค 2)

ท่านองเดียวกัน ในหมู่กษัตริย์ก็มีการแบ่งระดับกษัตริย์สกุลชั้นสูงกับกษัตริย์สกุลชั้นต่ำ ตัวอย่างเช่น กษัตริย์ในสกุลศากยะ ถือตนว่าเป็นชาติสกุลที่สูงกว่าสกุลของพระเจ้าปเสนทิแห่งแคว้นโกศล

(ชุตทกนิกาย คาถาธรรมบท วิชุกกวัตถุ อรรถกถา)

เช่นเดียวกับที่วาระศุทรถูกจัดว่าเกิดจากเท้าของพระพรหม ซึ่งถือว่าต่ำที่สุดในบรรดาบรรณะทั้ง 4 กระนั้นก็ดีพวกจัณฑาลและปุกกุสะยังถูกจัดให้อยู่ต่ำยิ่งไปกว่าพวกศุทรเสียอีก พวกนี้ถูกกดขี่เหยียดหยามว่าเป็นผู้มีมลทิน กำเนิดต่ำทราม และไร้วรรณะ ซึ่งคนในวรรณะอื่นจะสัมผัสถูกตัวไม่ได้ และมีใช้แค่การสัมผัสถูกตัวเท่านั้น แม้แต่เงาของพวกเขาก็ยังเชื่อกันว่าจะทำให้เกิดมลทินต่อผู้ที่อยู่ในวรรณะสูงกว่า หากถูกเงานั้นทาบเข้า น้ำที่พวกเขาสัมผัสแล้ว คนจากวรรณะอื่นจะไปใช้ต่อไม่ได้ พวกเขาจึงไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้น้ำจากบ่อน้ำหรือถังเก็บน้ำของคนวรรณะสูงกว่า พวกเขาจึงต้องมีบ่อน้ำและถังเก็บน้ำที่แยกไปต่างหาก ซึ่งคนในวรรณะสูงก็จะไม่ใช้น้ำจากที่นั่นเช่นกัน

ครั้งหนึ่งได้เกิดเหตุการณ์ขึ้น เมื่อนางโกกิลาคู่สาวจัณฑาลกำลังตักน้ำจากบ่อของพวกจัณฑาลเพื่อนำกลับไปใช้ในครอบครัวของตน นางแต่งกายหอมช่อด้วยเสื้อผ้าที่ขาดรุ่งริ่ง ขณะนั้นเองพระอานนท์ พุทธอุปัฏฐากผู้มีศักดิ์เป็นพระอนุชาของพระพุทธเจ้าได้ผ่านมายังบริเวณนั้นพอดี พระอานนท์นั้นเป็นผู้มีรูปร่าง ผิวพรรณผ่องใส และมีบุคลิกสง่า

งามจับตาผู้ที่ได้พบเห็นให้แน่แกใจว่าต้องเป็นผู้สูงศักดิ์จากขัตติยะวงศ์ ครานั้นพระอานนท์ถูกความร้อนจากแสงแดดแผดเผาจนลำคอแห้งผากให้รู้สึกกระหายน้ำอย่างยิ่ง เมื่อมาถึงบ่อน้ำและเห็นนางโกกิลากำลังตักน้ำขึ้นมา จึงเอ่ยปากขอน้ำจากนาง นางโกกิลาก็ตัดใจด้วยความประหม่าด้วยคิดว่า “แม่ท่านผู้นี้จะเป็นภิกษุ แต่เห็นทีจะมาจากสกุลชั้นสูงเป็นแน่ ท่านคงไม่ทราบที่เรามาจากสกุลต่ำทรามที่ห้ามเกลือเกลือด้วย อีกทั้งบ่อน้ำแห่งนี้ก็เป็นบ่อน้ำของพวกจัณฑาล เราไม่บังอาจถวายน้ำดื่มจากบ่อนี้แก่ผู้สูงศักดิ์อย่างท่านหรอก”

นางจึงกล่าวกับพระอานนท์ด้วยความเชื่อว่า “ท่านสมณะผู้เจริญ ข้าพเจ้ามาจากสกุลอันต่ำทราม จะถวายน้ำดื่มจากบ่อนี้ให้ท่านได้อย่างไรกันเจ้าข้า ?”

พระอานนท์ตอบว่า “น้องสาว เราขอน้ำจากเธอ ไม่ได้ถามถึงวรรณะของเธอ”

ขออนอบน้อมแด่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระธรรมของพระองค์ ที่ได้ทลายกำแพงแบ่งแยกชนชั้นวรรณะลงสิ้น อีกทั้งเหล่าสาวกสาวิกาจากทุกชั้นวรรณะผู้ปฏิบัติตามคำสอนขององค์พระศาสดา

เมื่อพระอานนท์กล่าวดังนั้น นางโกกิลาคู่สาวจัณฑาลจึงถวายน้ำให้ท่าน พระอานนท์ดื่มน้ำดับกระหายด้วยความปราโมทย์แล้วจึงจากไป

18. หม้อดินสองใบ

มีเหตุการณ์หนึ่งในสมัยพุทธกาล

วันหนึ่งมีชายหนุ่มผู้มีสีหน้าเปี่ยมไปด้วยความทุกข์โศกได้มาเข้าเฝ้าพระบรมศาสดา เขากราบทูลพระพุทธรองค์ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บิดาของข้าพระองค์เพิ่งเสียชีวิตไปเมื่อวานนี้เอง ข้าพระองค์ใคร่ขอวิงวอนพระมหากุณาธิคุณ ขอพระองค์โปรดทำพิธีสักอย่างให้แก่ศพของบิดาข้าพระองค์ด้วยเถิดพระเจ้าข้า ขนาดพวกนักบวชธรรมดายังสามารถประกอบพิธีส่งผู้ตายไปสู่สวรรค์ได้ หากมหาบุรุษเช่นพระองค์จะทรงประกอบพิธีให้ละก็ คุณพ่อคงไม่เพียงได้ไปสวรรค์ หากต้องได้รับอนุญาตให้อยู่ที่นั่นอย่างถาวรเป็นแน่ ขอพระองค์โปรดเมตตาประกอบพิธีให้กับบิดาของข้าพระองค์ด้วยเถิดพระเจ้าข้า”

ชายหนุ่มผู้นั้นกำลังสะเทือนใจ จิตใจของเขาเต็มไปด้วยความสับสน พระพุทธเจ้าทรงตระหนักดีว่าเปล่าประโยชน์ที่จะชี้แจงเหตุผลใดๆ ให้เขาเข้าใจได้ในสภาวะจิตเช่นนี้ อย่างไรก็ตามมีวิธีอบรมในแบบของพระองค์ ดังนั้นพระองค์จึงมีรับสั่งให้ชายผู้นั้นไปหาซื้อหม้อดินจากตลาดมา 2 ใบ

ชายหนุ่มดีใจมาก จึงรีบไปซื้อหม้อดินที่ตลาดด้วยคิดว่านี่คงเป็นสิ่งที่จะใช้ประกอบพิธีเป็นแน่ พระพุทธรองค์ตรัสสั่งให้เขาใส่น้ำมันเนยลงในหม้อดินใบหนึ่ง และใส่ก้อนกรวดลงในหม้อดินอีกใบหนึ่งแล้วปิดฝาให้สนิท จากนั้นจึงนำหม้อทั้ง 2 ใบถ่วงลงในสระน้ำแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ไม่ไกลนัก เมื่อหม้อทั้ง 2 ใบจมน้ำลงไปแล้ว

พระองค์ทรงสั่งให้เขานำไม้ท่อนใหญ่มาตีหม้อดินให้แตก ชายหนุ่มปฏิบัติตามทุกขั้นตอนด้วยเข้าใจว่านี่คือพิธีศักดิ์สิทธิ์ที่พระพุทธองค์ทรงประกอบให้แก่บิดาของเขา

อินเดียเป็นดินแดนโบราณที่มีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ไพศาลเต็มไปด้วยความหลากหลายและความแตกต่างกันสุดขีด มีทั้งผู้ที่บรรลุมรรคผลได้หลุดพ้นจากความทุกข์ของสังสารวัฏดังเช่นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ในขณะเดียวกันก็มีผู้คนมากมายที่จมอยู่ในความมืดมนของอวิชชา งมงายอยู่ในศรัทธา ความเชื่อและหลักคำสอนอันมีเดบอดมีความเชื่อเรื่องหนึ่งที่ว่าเมื่อบิดาหรือมารดาตายจากไป บุตรชายจะต้องนำศพไปเผาที่เชิงตะกอน เมื่อศพถูกเผาไปได้ครึ่งทาง บุตรชายจะต้องนำท่อนไม้มาทุบกะโหลกของศพให้แตกออก ซึ่งเชื่อว่าเป็นการเปิดประตูสวรรค์ให้ผู้ตายไปสู่ที่นั่น

ชายหนุ่มเห็นว่าบิดาของตนเสียชีวิตและถูกเผาไปแล้วตั้งแต่เมื่อวาน พระพุทธองค์มีรับสั่งให้เขาทุบหม้อดินให้แตกคงเพื่อใช้ทดแทนกัน เมื่อเขาทุบหม้อดินทั้ง 2 ใบจนแตก น้ำมันเนยที่บรรจุอยู่ในหม้อใบแรกก็ลอยขึ้นมาเหนือน้ำ ส่วนก้อนกรวดในหม้ออีกใบหนึ่งก็จมอยู่ที่ก้นสระ

พระพุทธองค์จึงตรัสแก่ชายหนุ่มว่า “ตถาคตทำได้เท่านี้ เธอจงไปตามนักบวชในลัทธิของเธอให้พวกเขามาสวดสิว่า โอ้ ก้อนกรวดจงลอยขึ้นมา โอ้ น้ำมันเนยจงจมลงไป”

“ทรงล้อข้าพระองค์เล่นหรือพระเจ้าข้า มันจะเป็นไปได้ยังไง นี่เท่ากักับผีธรรมชาติแท้ๆ เทียว ก้อนกรวดหนักกว่าน้ำย่อมต้องจมลง

ไปมันจะลอยขึ้นมาไม่ได้ ส่วนน้ำมันเนยเบาว่าก็ย่อมต้องลอยอยู่เหนือน้ำ ไม่อาจทำให้จมลงไปได้พระเจ้าข้า”

“พ่อหนุ่ม เธอก็เข้าใจกฎของธรรมชาติดีแล้วนี่ โฉนจึงไม่ยอมเข้าใจว่าธรรมชาติของสรรพสิ่งล้วนเป็นเช่นเดียวกัน ถ้าในยามมีชีวิตอยู่ บิดาของเธอประกอบแต่กรรมที่หนักเหมือนก้อนกรวด เขาย่อมต้องจมลงสู่ที่ต่ำแน่นอน ไม่มีใครจะไปจุดขึ้นมาได้ และถ้าเขาประกอบแต่กรรมที่เบาเหมือนน้ำมันเนยเขาก็ย่อมไปสู่ที่สูง ไม่มีใครจะสามารถจุดเขาลงมาได้”

คนเรามักจะคาดหวังให้มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็นมาคอยช่วยเหลือเรา โดยที่เราไม่ได้พยายามปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการกระทำของเราให้ดีขึ้นเลย เมื่อไรที่เราเข้าใจกฎแห่งธรรมชาติอันเป็นนิรันดร์ว่า ผลทั้งหลายย่อมเกิดจากเหตุหรือการกระทำของเราเอง เราย่อมจะระมัดระวังในการสร้างเหตุของเรายิ่งขึ้น

พระพุทธองค์ยังได้ทรงแสดงเทศนาเช่นเดียวกันนี้แก่เจ้าชายมหานามแห่งสกุลศากยะ

(ปฐมมหานามสูตร สังยุตตนิกาย)

19. ภารทวาชพราหมณ์ผู้หยาบคาย

พราหมณ์ภารทวาชะเป็นพราหมณ์ผู้เย่อหยิ่งและอารมณ์ร้ายอย่างยิ่ง เขามักจะบันดาลโทสะได้ง่ายดายแม้กับเรื่องเพียงเล็กน้อย ทั้งยังโกรธเคืองเอากับทุกคนที่มีความเห็นแตกต่างไปจากตน และด่าว่าคนเหล่านั้นด้วยถ้อยคำหยาบคาย จนถูกเรียกขานว่าภารทวาชพราหมณ์ผู้หยาบคาย (*อักโกสกภารทวาชะ*)

เมื่อได้รู้เห็นว่ามีคนมากมายพากันถวายตัวเป็นสานุศิษย์ของสมณะหัวโล้นโคตมะ แม้กระทั่งเหล่าพราหมณ์ผู้ทรงปัญญา ก็ยังไปถวายตัวเป็นศิษย์ของพระพุทธเจ้าเช่นกัน ภารทวาชพราหมณ์เห็นว่า “ถ้าปล่อยไปเรื่อยๆ เยี่ยงนี้ ประเพณีของเราคงจะถูกทำลายล้างจนสิ้น ใครๆ ก็จะพากันไปเป็นแต่ศิษย์ของเจ้าโคตมะนักบวชนอกศาสนา” คิดดังนั้นเขาจึงยิ่งโกรธเป็นฟืนเป็นไฟ

ครั้นต่อมาเมื่อรู้ว่าเพื่อนสนิทของตนคนหนึ่งที่เป็นถึงหัวหน้าสกุลภารทวาชะได้ถวายตัวเป็นศิษย์ของพระพุทธเจ้า ทั้งยังสละเรือนออกบวชเป็นภิกษุในพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าด้วยแล้ว เขาก็ยิ่งโกรธแค้นหนักขึ้นไปอีก ด้วยความเดือดดาลเขาจึงออกเดินทางไปยังเวฬุวันมหาวิหาร ณ กรุงราชคฤห์ที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ท่ามกลางหมู่สงฆ์ ขณะนั้นพระพุทธองค์กำลังทรงแสดงธรรมแก่บรรดาสาวก ร่างของภารทวาชพราหมณ์สั่นเทิ้มไปด้วยความโกรธและความขรา มือของเขาสั่นจนแม่ของที่อยู่มือก็พลอยสั่นไปด้วย ในขณะที่หัวใจก็เต้นโครมครามด้วยแรงโทสะ พราหมณ์ภารทวาชะเริ่มตะเบ็งเสียงบริภาษพระบรมศาสดา

ด้วยแรงโทสะ แต่พระองค์ยังคงประทับอย่างสงบเยือกเย็นดูจยอดเขา
หิมาลัย

เมื่อพราหมณ์บริภาษจนสมใจแล้ว พระพุทธองค์จึงตรัสถามว่า
“พราหมณ์ ท่านเคยมีญาติหรือมิตรสหายมาเยี่ยมเยือนบ้างไหม”
“มีแน่นอน แล้วมันเกี่ยวอะไรกับท่านล่ะ”

“แล้วถ้าท่านเตรียมของขวัญอันประณีตไว้มอบให้ แต่พวกเขาไม่
ยอมรับของนั้นเล่า จะเกิดอะไรกับของเหล่านั้น”

“ก็ไม่เกิดอะไร ของย่อมอยู่กับเราตามเดิม”

พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า “นี่แน่ะพราหมณ์ ท่านมอบของขวัญให้เรา
เป็นคำบริภาษตำหนิ แต่เมื่อเราไม่รับไว้ ของขวัญของท่านย่อมยังคงอยู่
กับท่าน”

พราหมณ์เฒ่าเป็นผู้ฉลาดหลักแหลมอยู่แล้ว จึงสามารถเข้าใจได้ดี
ในทันทีว่า คนเรานั้นมักตำหนิผู้ที่ตำหนิตน โกรธตอบผู้ที่โกรธเกรี้ยว
ตน ดังนั้นเราจึงมอบของขวัญให้แก่กันด้วยประกายไฟอันลุกโชน เพราะ
ถ้าฉันเป็นทุกข์ เธอก็ต้องเป็นทุกข์ด้วย

แต่พระพุทธเจ้ากลับทรงเป็นมหาบุรุษที่เลิศล้ำยิ่งนัก! พระองค์ไม่
ทรงรับของขวัญเช่นนี้โดยเด็ดขาด และยังไม่ทรงแลกเปลี่ยนของขวัญนี้
กับผู้ใดอีกเช่นกัน พระองค์ไม่เพียงทรงเป็นผู้ที่นิรทุกข์ หากยังประทาน
ความสุขแก่คนอื่นอีกด้วย บุคคลเช่นนี้แลคือนักบุญผู้ดำรงความสงบเย็น
ในทุกขณะโดยแท้จริง

เมื่อได้คิดเช่นนั้น ภารทวาชพราหมณ์รู้สึกท่วมท้นไปด้วยความ

ซาบซึ่งจนหลุกวาจาว่า “สมณโคดม พระองค์ทรงเป็นผู้เลิศโดยแท้”

จากนั้นอัครโกศกภารทวาชะจึงขอรับเรียนวิปัสสนากรรมฐานจาก
พระบรมศาสดา และได้ปฏิบัติจนขจัดความโกรธได้หมดสิ้น กลายเป็นผู้
เยือกเย็น เป็นผู้บรรลุนิพพาน และสำเร็จเป็นพระอรหันต์ในที่สุด

อะโรสะเนยโย นะ โส โรเสติ กิญจิ

ตัง วาปี อีรา มุณี เวทะยันติ

(มุณีสูตร สุตตนิบาต)

ผู้ที่ไม่โกรธง่ายและไม่เป็นที่โกรธเคืองของผู้ใด ประชาชนย่อมยกย่อง
ว่าเป็น “มุณี” (นักบุญ)

20. องคุลีมาล

องคุลีมาลเป็นโจรใจเหี้ยมที่สังหารชีวิตของผู้บริสุทธิ์ไปเป็นจำนวนมาก แล้วตัดนิ้วของเหยื่อมาร้อยเป็นมาลัยสวมที่คอ จึงเป็นโจรที่ผู้คนทั่วแคว้นโกศลพากันหวั่นเกรง ผู้ที่ต้องเดินทางผ่าน มาตามเส้นทางที่องคุลีมาลสัญจรอยู่บ่อยๆ ต่างก็อกสั่นขวัญหาย กันทั่วหน้า กระทั่งกองกำลังทหารแห่งแคว้นโกศลก็ยังไม่สามารถ จับกุมหรือสังหารโจรร้ายผู้นี้ได้ ในที่สุดพระเจ้าปเสนทิโกศลจึง ทรงแต่งตั้งทัพใหญ่เพื่อออกตามล่าโจรองคุลีมาลด้วยพระองค์เอง

พระพุทธเจ้าผู้ทรงพระมหากรุณาธิคุณอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ไม่เพียงทรงมีพระเมตตาต่อฝูงชนที่หวาดหวั่นขวัญผวาเท่านั้น หากยังทรงมีพระเมตตาต่อโจรร้ายไม่ต่างกัน ด้วยมีพระประสงค์จะยุติ ความโหดร้ายขององคุลีมาลเพื่อขจัดความหวาดกลัวของผู้คน พร้อมกับได้ปลดปล่อยองคุลีมาลจากบาปอันมหันต์ พระองค์จึง เสด็จดำเนินไปตามเส้นทางที่องคุลีมาลมักมาชุมนุมดักฆ่าคน

องคุลีมาลเห็นว่าสมณะผู้นี้กล้ามาเดินอยู่ในถิ่นของตน จึง ออกติดตามพระพุทธเจ้าไป ในขณะที่พระผู้มีพระภาคทรงก้าวย่าง พระบาทไปโดยปกติ แต่องคุลีมาลผู้วิ่งถือดาบไล่กวาดพระองค์ไป ด้วยความเร็วเต็มกำลัง กลับไม่อาจตามพระองค์ได้ทันด้วยกำลัง แห่งอิทธิปาฏิหาริย์ของพระพุทธองค์ ในที่สุดด้วยความเหนื่อยล้า และอับจนหนทาง องคุลีมาลจึงร้องออกมาว่า “หยุดก่อนสมณะ”

พระพุทธองค์ตรัสตอบอย่างสงบเย็นว่า “องคุลีมาล เราหยุด

แล้ว เธอเล่าจนหยุดเถิด การประหารชีวิตผู้คนมีแต่จะ ทำให้เธอ
ต้องวนเวียนต่อไปไม่รู้จบในสังสารวัฏนี้”

นับเป็นครั้งแรกที่นักฆาตอย่างองคุลิมาลได้รับฟังพระธรรมที่สงบ
ร่มเย็นถึงเพียงนี้ เขาบังเกิดความตื่นตันใจอย่างท่วมท้นจนความโกรธแค้น
ดับสลาย อุตตาถูกหลอมละลายลงไปสิ้น เกิดสติสัมปชัญญะขึ้นมาใน
ทันที เขาโยนอาวุธทั้งหมดทิ้งและขอออกบวช ติดตามพระบรมศาสดา
กลับไปยังวิหารเชตวันในกรุงสาวัตถี

อิทธิภิสังขะตะมะโน ชิตะวา มุนินโท

(พุทธชัยมงคลคาถา อรรถกถา)

พระพุทธเจ้าทรงมีชัยเหนือองคุลิมาลด้วยพุทธปาฏิหาริย์แห่ง
พระองค์

ป้ายวันหนึ่งพระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จมาถึงเชตวันมหาวิหารเพื่อ
กราบนมัสการพระพุทธเจ้า เมื่อทอดพระเนตรเห็นโจรองคุลิมาลนั่งอยู่
ณ ที่นั้นด้วยก็ทรงตระหนก

พระบรมศาสดาทรงปลอบพระทัยว่า “ขออย่าได้ทรงหวั่นเกรง
องคุลิมาลอีกต่อไปเลย ท่านกลับใจแล้ว และยังบรรลุโสดาปัตติผลแล้ว
ด้วย”

วันหนึ่งขณะที่พระองคุลิมาลออกบิณฑบาตอยู่ ได้พบหญิงท้องแก่
ที่กำลังทุกข์ทรมานด้วยความเจ็บปวดแสนสาหัส ชีวิตของนางและบุตร
ในครรภ์กำลังตกอยู่ในอันตราย ด้วยเมตตาจิตใจอันเปี่ยมล้น ท่านจึง

กลับไปยังพระอารามเพื่อกราบทูลพระบรมศาสดาเรื่องหญิงครรภ์แก่
พระพุทธองค์จึงมีรับสั่งว่า “เธอจงกลับไปหาหญิงครรภ์แก่ผู้นั้น แล้วตั้ง
สัจอธิษฐาน (สัจกิริยา) ว่านับแต่ข้าพเจ้าได้เกิดมา ข้าพเจ้าไม่เคยประหาร
ชีวิตใครเลย ด้วยสัจวาจານี้ ขอให้เธอจงมีความสุข ขอให้บุตรใน
ครรภ์เธอจงมีความสุข”

พระองคุลิมาลรู้สึกประหลาดใจมากจึงกราบทูลว่า “ก่อนหน้านี้ข้า
พระองค์เคยฆ่าผู้คนมากมายนักพระเจ้าข้า” พระพุทธองค์ทรงชี้แจงว่า
“นับแต่สำเร็จเป็นโสดาบัน เธอได้เกิดใหม่แล้ว ขณะนี้เธอคือพระอรិยะ
เป็นผู้ประเสริฐ นับแต่ที่ได้เกิดใหม่คราวนี้ เธอไม่เคยผลาญชีวิตใครๆ เลย”

พระองคุลิมาลจึงปฏิบัติตามที่พระพุทธองค์ทรงชี้แนะ หญิงท้อง
แก่และบุตรของนางจึงปลอดภัยดีทั้งคู่

ขอนอบน้อมต่อสัจกิริยาแห่งพระองคุลิมาล !

21. จิณฺจมาณวีกา

เมื่อพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้าถูกเผยแผ่ออกไป และมีผู้คนได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติวิปัสสนา ที่ทำให้ได้ประจักษ์กับสัจธรรมด้วยตัวเองและยังให้ผลทันทีไม่จำกัดกาล จึงมีผู้คนจำนวนมากขึ้นพากันมาเป็นสานุศิษย์ของพระศาสดา ชื่อเสียงและเกียรติคุณของพระองค์ขจรขยายกว้างไกล พระองค์ได้รับการยกย่องเทิดทูนและบูชาอย่างสูงสุด ความเลื่อมใสศรัทธาอย่างงมภายในคำสอนของลัทธิต่างๆ ที่สอนกันผิดๆ ให้มีความเชื่ออันมีตบอดเริ่มพังทลาย เป็นผลให้เจ้าลัทธิหลายรายสูญเสียเกียรติ และการยกย่องบูชาตลอดจนลาภสักการะต่างๆ ที่เคยได้รับจนยากจะทำใจได้ พวกเขารู้สึกอิจฉาริษยาและโกรธแค้นมาก แต่ก็คิดไม่ตกว่าจะทำอย่างไรดี

หนึ่งในนั้นได้เสนออุบายเพื่อทำลายชื่อเสียงของพระบรมศาสดาด้วยเรื่องการประพุดติมิตศีล เพื่อให้ผู้คนหันกลับมายกย่องนับถือพวกตนต่อไป แล้วพวกเขาก็ได้พบกับนางจิณฺจมาณวีกา (จิณฺจมาณวีกา) สาวน้อยผู้งดงามและมีมายาหึงเป็นเลิศซึ่งผ่านทางมา นางรับบทเป็นหญิงชั่วร้ายในอุบายนี้ โดยนางจะไปยังเขตวันวิหาร ในยามวิกาล เมื่อมีใครถาม ก็จะตอบว่านางมานอนค้างคืนที่คันธกุฎีของพระสมณโคตม

ข่าวนี้ค่อยๆ แพร่สะพัดออกไป จากนั้นนางก็เริ่มแพร่ข่าวอีกว่านางตั้งครรภ์กับพระสมณโคตม อุบายของหญิงเจ้าเล่ห์เริ่ม

เป็นรูปเป็นร่างขึ้นอย่างช้าๆ หลังจากนั้นได้ 8-9 เดือนนางก็สบโอกาสเหมาะที่จะเข้าไปยังเขตวันวิหาร นางแต่งกายให้เหมือนหญิงท้อแก่โดยผูกท่อนไม้ครึ่งวงกลมไว้ตรงหน้าท้อง แล้วเอาเสื้อคลุมทับไว้

ขณะนั้นพระพุทธเจ้ากำลังทรงแสดงธรรมในที่ประชุม ซึ่งประกอบไปด้วยบรรดาสาธุศิษย์และภิกษุสงฆ์จำนวนมาก

เมื่อเห็นว่าเป็นโอกาสเหมาะที่จะสร้างมลทินให้แก่พระพุทธเจ้านางจึงร้องด่าทอขึ้นด้วยเสียงอันดังว่า “เจ้าหัวโล้น ถ้าเจ้าไม่มีสิ่งใดจะมอบให้แก่บุตรของเจ้าที่กำลังจะเกิดมาละก็ ทำไมจึงไม่ลองขอลูกบรรดาภิกษุศิษย์ที่ร่ำรวยของเจ้าล่ะ พวกเขาต้องจัดการให้ได้แน่นอน”

พระพุทธองค์มิได้ทรงมีปฏิกิริยาใดๆ ต่อคำกล่าวหานั้น หากตรัสตอบนางจัญจนมาณวิกาด้วยพระทัยสงบนิ่ง เปี่ยมด้วยพระเมตตาคุณว่า “น้องหญิง มีแต่เราและเธอที่รู้ความจริงในสิ่งที่เธอพูดออกมา”

หญิงจอมมารยาตะโกนกลับไปว่า “แน่นอนย่อมมีแต่ข้ากับเจ้าที่รู้เห็นการกระทำอันชั่วร้ายของเจ้า ใครเล่าจะมารู้ได้ เฉพาะเวลาที่อยู่ตามลำพังเท่านั้น เจ้าจึงปล่อยตัวมาเสพสุขในกามตัณหา เจ้ารู้แต่วิหาคความสุให้ตัวเอง แต่ไม่รู้จักรับผิดชอบที่จะหาอะไรให้แก่ลูกของเจ้าบ้างเลย”

เมื่อเห็นว่าพระบรมศาสดายังทรงดำรงความสงบเยือกเย็น แม้ในขณะที่ทรงถูกกล่าวร้ายด้วยข้อหาอันรุนแรง นางจึงบังเกิดความประหม่าและเริ่มสั่นสะท้านไปทั้งตัว จนเชือกที่นางผูกมัดท่อนไม้ไว้กับเอวเริ่มหลวมทำให้ท่อนไม้นั้นตกลงมากองอยู่แทบเท้าของนาง

ผู้คนในที่นั้นพากันตำหนิและประณามนาง ชีวิตนางต้องล่มสลายลงทั้งในปัจจุบันและอนาคต ในโลกนี้จะมีเรื่องร้ายใดมาจุดดิ่งพระบรมศาสดาให้ตกต่ำได้หรือ ! พระองค์ทรงเป็นผู้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณ ! ทรงเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ! ทรงเปี่ยมด้วยพระปัญญาญาณ ! ทรงเป็นมหาบัณฑิตผู้สงบระงับ ดำรงอุเบกขาในทุกขณะจิต ไม่ว่าจะเผชิญกับคำบริภาษหรือคำยกย่องสรรเสริญใดๆ

22. ช้างนาฟ้าคีรี

เมื่อพระเทวทัตบำเพ็ญภาวนาจนได้ฌานสมาบัติ ก็เริ่มหยิ่งผยองและมีความทะเยอทะยานแรงกล้าขึ้นทุกที ด้วยหมายใจจะเป็นผู้นำของหมู่สงฆ์ ครั้นไม่ประสบผลสำเร็จ จึงวางอุบายหมายจะกำจัดพระพุทธานุญาตเจ้าให้พ้นทางไปเสีย

หลังจากแผนร้ายประสบความสำเร็จไปแล้วทั้ง 2 ครั้ง พระเทวทัตจึงวางแผนลอบปลงพระชนม์พระพุทธานุญาตเจ้าอีกครั้งหนึ่งในเวลานั้นมีช่างพลายที่มีพลังกำลังมหาศาลชื่อนาฟ้าคีรีกำลังตกมันอยู่ ด้วยความที่เป็นช่างดุร้ายอาจเป็นอันตรายต่อผู้คน จึงถูกผูกมัดไว้อย่างแน่นหนา พระเทวทัตได้ไปเกลี้ยกล่อมควาญช่างให้นำช่างนาฟ้าคีรีมาปล่อยบนเส้นทางพระพุทธานุญาตดำเนินในยามที่ทรงออกบิณฑบาต ด้วยหวังจะให้ช่างที่คลุ้มคลั่งวิ่งเตลิดมาเหยียบย่ำพระพุทธานุญาตจนสิ้นพระชนม์

นายควาญช่างนำช่างนาฟ้าคีรีมาปล่อยตรงเส้นทางพุทธานุญาตดำเนินตามคำสั่งของพระเทวทัตขณะที่พระผู้มีพระภาคเสด็จออกบิณฑบาต ช่างนาฟ้าคีรีจึงวิ่งรี่มาทางพระพุทธานุญาต ภิกษุสาวกพากันวิ่งวอนให้พระองค์เสด็จหลีกเลี่ยงข้างทาง แต่พระองค์ยังเสด็จดำเนินไปข้างหน้าด้วยความสงบ ปราศจากความหวาดกลัวแม้แต่น้อย

ช่างนาฟ้าคีรีรี่เข้าไปพระบรมศาสดา ชูวงแหวนร้องเสียงกึกก้องกัมปนาท ไบหูกระพืออย่างบ้าคลั่ง ด้วยความโกรธจัดจึงเต็มไปด้วยความทุกข์และเร่าร้อนใจแสนสาหัส แต่พระพุทธานุญาต

ทรงมีพระทัยที่เปี่ยมล้นด้วยพระเมตตากรุณาต่อช้างที่คลุ้มคลั่ง เมื่อช้างนาฬาคีรีสัมผัสถึงกระแสพระเมตตาที่หลั่งรินมาที่ตน ก็ค่อยๆ คลายความโกรธและเริ่มสงบลง จากนั้นจึงค่อยๆ เดินเข้าไปหาพระพุทธเจ้าพร้อมกับลดวงง แล้วยอบตัวลงหมอบสัการะต่อพระบรมศาสดา พระองค์ทรงลูบศีรษะช้างนาฬาคีรีเบาๆ ทำให้มันได้รับความโสมนัสปลาบปลื้มจากกระแสพระเมตตาและสัมผัสที่อบอุ่นของพระพุทธองค์ จึงใช้วงงกอบฟูนตรงเบื้องพระบาทของพระศาสดาขึ้นมาโปรยรดหัวของตนเอง แล้วค่อยๆ เดินถอยหลังห่างออกไป ขณะที่ดวงตายังคงจับจ้องอยู่ที่พระพักตร์ของพระพุทธองค์โดยไม่เหลือบไปทางไหน จนกระทั่งพ้นระยะที่จะมองเห็นพระพักตร์ของพระศาสดา

ชัยชนะที่แท้จริงคือการมีชัยต่อความโกรธด้วยพลังแห่งความเมตตา
เมตตัมพุเสกะ วิธินา ชิตะวา มุนินโท

(พุทธชัยมังคลคาถา อรรถกถา)

ช้างนาฬาคีรีปราศัยต่อพระเมตตาอันไม่มีที่สิ้นสุดของพระผู้มีพระภาค

สัพเพ ทะสะพะลูเปตา เวสาร์ชเชหุปาคะตา

ผู้ที่สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ย่อมปราศจากความกลัว
พระผู้มีพระภาคย่อมพ้นจากความหวาดกลัวเช่นกัน เสียงกัมปนาทของ
ช้างนาฬาคีรีจึงไม่อาจรบกวนพระองค์ได้แม้แต่น้อย

(อาฏานาฎยสูตร)

มะหาการุณิกา อีรา สัพเพสานัง สุชาวะหา

พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ล้วนมีขันตอันเลิศ พรั่งพร้อมด้วยพระ
มหากรุณาธิคุณต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย พระพุทธเจ้าทรงมีพระเมตตาอัน
มีอาจประมาณ ด้วยกำลังแห่งพระเมตตาอันไม่มีที่สิ้นสุดนี้ พระองค์
ทรงแผ่ความรักความปรานีให้แก่ช้างนาฬาคีรีที่คลุ้มคลั่งและเป็นทุกข์

(อาฏานาฎยสูตร)

23. ศากยะและโกถิยะ

วิกฤตการณ์ครั้งนี้เกิดขึ้นในสมัยที่พระพุทธองค์ดำรงพระชนม์ชีพอยู่ ขณะนั้นเป็นฤดูร้อน ระดับน้ำในแม่น้ำโรหิตีมีจวดลงมาก ฟุงนาทั้งสองปากฝั่งของแม่น้ำโดนความร้อนระอุของแสงแดดฤดูร้อนแผดเผาจนแตกกระแหว่ หากไม่มีน้ำมาหล่อเลี้ยงเพียงพอ พืชพันธุ์ธัญญาหารย่อมต้องแห้งเหี่ยวตายไป น้ำในเขื่อนที่เหลื่ออยู่มีพอให้ใช้สำหรับไร่นาเพียงฝั่งใดฝั่งหนึ่งของแม่น้ำเท่านั้น ส่วนไร่นาฝั่งที่ไม่ได้รับน้ำก็คงต้องเฉาตายทั้งหมด

หากแบ่งน้ำให้แต่ละฝั่งเท่าๆกัน พืชผลของทั้งสองฝั่งก็จะต้องเหี่ยวเฉา เพราะได้รับน้ำไม่เพียงพอ แต่ถ้าส่งน้ำที่มีอยู่ทั้งหมดให้ฝั่งใดฝั่งหนึ่งเต็มที อย่างน้อยพืชผลของฝั่งนั้นจะยังงอกงามได้

เกษตรกรฝ่ายศากยะและฝ่ายโกถิยะจึงมาประชุมกัน เพื่อหารือเรื่องการแบ่งสรรน้ำในเขื่อนที่มีอยู่เพียงเล็กน้อยนั้น ทั้งสองฝ่ายต่างยืนยันกรานว่าฝั่งของตนควรได้รับน้ำเพื่อรักษาพืชผลไว้ และให้เกษตรกรจากฝั่งที่ไม่ได้รับน้ำมาขอแบ่งปันผลผลิตเมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยว แต่เกษตรกรแต่ละฝ่ายต่างก็มีทีสิฐเกินกว่าจะยอมเอ่ยปากขอปันพืชผลจากอีกฝ่ายหนึ่ง การถกเถียงจึงรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ สถานการณ์เลวร้ายลงเมื่อต่างฝ่ายต่างเริ่มผรุสวาทกันอย่างหยาบคาย จนถึงขั้นลงมือต่อยตีกัน เริ่มด่าทอพาดพิงไปถึงเจ้านายของอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วลามขึ้นไปบริภาษถึงต้นสกุลของราชวงศ์ฝ่ายตรงข้าม

พวกลูกจ้างบางคนก็ไปฟ้องเจ้านายว่าอีกฝ่ายหนึ่งบริภาษบรรพบุรุษของนาย ทำให้ความเป็นปึกแผ่นของทั้งสองฝ่ายยิ่งรุนแรงขึ้น

เรื่องราวการวิวาททราบไปถึงพวกอำมาตย์และเจ้านายในราชวงศ์ไปจนถึงพระราชอาชญาแห่งราชวงศ์ศากยะและโกถิยะในที่สุด เมื่อเจ้าชายรุ่นเยาว์ของแต่ละฝ่ายได้ยินถ้อยคำบริภาษล่วงเกินมาถึงบรรพบุรุษของตน ก็มีความโกรธแค้นจนถึงกับลั่นวาจาว่าจะต้องตอบโต้ให้สาสม จึงชวนกันมายังริมน้ำทางฝั่งของตนด้วยอารมณ์เดือดดาลคุกรุ่น พกพาอาวุธมาพร้อมพรัง แล้วร้องท้าทายให้อีกฝ่ายมาสู้รบกัน สถานการณ์ขณะนั้นตึงเครียดและมีทีท่าว่าจะต้องเกิดการหลั่งเลือดขึ้นแน่แท้

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบถึงข้อบาดหมางจนต้องเปิดศึกสู้รบกันเช่นนี้ พระองค์เสด็จไปยังสถานที่พิพาทด้วยพระองค์เอง บรรดานักรบของทั้งสองฝ่ายเมื่อได้เห็นพระบรมศาสดาผู้เป็นที่เคารพสักการะ ทั้งยังทรงเป็นพระญาติของพวกตน ต่างก็เกิดความละอายใจ จึงพากันวางอาวุธลง แล้วถวายบังคมพระพุทธองค์ ซึ่งเป็นธรรมเนียมในการถวายสักการะต่อพระพุทธเจ้าในสมัยนั้น

พระผู้มีพระภาคประทับบนอาสนะที่จัดถวายพระองค์บริเวณริมฝั่งแม่น้ำ ชาวศากยะและโกถิยะกราบนมัสการพระบรมศาสดา แล้วทูลทูลลงนั่งหมอบอยู่ที่เบื้องพระพักตร์ พระพุทธองค์ทรงอธิบายว่าเลือดของพวกเขาล้วนมีค่ามากกว่าน้ำในแม่น้ำมากนัก จึงไม่ควรหลั่งเลือดด้วยเหตุเพียงเท่านี้ แต่พึงหันหน้ามาปรึกษากันเพื่อหาวิธีแบ่งปันน้ำอย่างสันติ การพิพาทจึงยุติลงเพียงเท่านั้นโดยไม่มีการหลั่งเลือดเกิดขึ้น

24. การพยาบาลภิกษุอาพาธ

ครั้งหนึ่งมีพระภิกษุรูปหนึ่งเกิดอาพาธหนัก จนนอนจมกองอุจจาระปัสสาวะของตนเองด้วยความอ่อนระโหยโรยแรง ไร้กำลัง แม้แต่จะลุกขึ้นมาชำระล้างทำความสะอาดให้กับตัวเอง ขณะนั้น พระพุทธเจ้าเสด็จออกสำรวจบริเวณอารามพร้อมด้วยพระอานนท์ มาถึงกุฏิของภิกษุรูปนี้ ทรงแลเห็นท่านกำลังนอนอยู่ท่ามกลางกองอาวมของตนเอง พระองค์จึงเสด็จเข้าไปไต่ถามว่า “ภิกษุ เธออาพาธเป็นโรคอะไร”

“ข้าพระองค์อาพาธเป็นโรคท้องร่วงพระเจ้าข้า”

“ไม่มีภิกษุรูปใดพยาบาลเธอหรือ”

“ไม่มีเลยพระเจ้าข้า”

“ไม่มีภิกษุรูปใดดูแลเธอหรือ”

“ข้าพระองค์ไม่เคยทำอุปการะแก่ภิกษุทั้งหลาย พวกภิกษุจึงไม่ค่อยพยาบาลข้าพระองค์พระเจ้าข้า”

พระพุทธเจ้ารับสั่งแก่พระอานนท์ว่า “อานนท์ เธอจงไปตักน้ำมา เราจะช่วยกันอาบน้ำให้ภิกษุรูปนี้”

พระอานนท์จึงไปตักน้ำมาถวาย

พระพุทธองค์ทรงราดน้ำลงบนร่างของภิกษุอาพาธ โดยมีพระอานนท์เป็นผู้เช็ดถูให้ จากนั้นทรงช่วยกันประคองภิกษุรูปนั้นขึ้นมาเอนร่างบนที่นอน

จากนั้นพระศาสดาทรงเรียกประชุมภิกษุสงฆ์ และตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย ที่อารามนี้มีภิกษุรูปใดอาพาธบ้างหรือไม่”

“มีพระเจ้าข้า”

“ภิกษุรูปนั้นอาพาธด้วยโรคอันใด”

“เธออาพาธด้วยโรคท้องร่วงพระเจ้าข้า”

“มีผู้ใดอยู่พยาบาลเธอบ้างหรือไม่”

“ไม่มีเลยพระเจ้าข้า”

“เหตุใดพวกเธอจึงไม่ค่อยพยาบาลภิกษุรูปนั้น”

“ข้าแต่พระองค์ เพราะเธอไม่เคยดูแลช่วยเหลือภิกษุรูปอื่น จึงไม่มีผู้ใดเข้าไปช่วยเหลือเธอพระเจ้าข้า”

“ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต่างก็ไม่มีบิดามารดามาคอยพยาบาล ถ้าพวกเธอไม่ดูแลกันเองแล้ว ใครเล่าจะดูแลพวกเธอ ไม่ว่าภิกษุที่อาพาธจะเป็นอาจารย์ของเธอหรือเป็นศิษย์ของเธอ ตราบที่อยู่ร่วมกัน เธอจะต้องเฝ้าพยาบาลเขาตลอดทั้งชีวิตจนกว่าเขาจะหายดี หากเธอไม่พยาบาลภิกษุผู้อาพาธ ย่อมถือเป็นอาบัติ”

“ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ใครคือผู้ที่ควรให้การรักษพยาบาล”

“ผู้ที่มีคุณสมบัติ 5 ประการดังต่อไปนี้ คือผู้ที่ควรให้การพยาบาลภิกษุผู้อาพาธ :

1. เป็นผู้รู้เฝ้าไข้ที่ถูกต้องเหมาะสม
2. เป็นผู้รู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ควรและอะไรเป็นสิ่งที่ไม่ควร โดยหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ควรและให้แต่สิ่งที่ควร
3. เป็นผู้ที่พยาบาลผู้ป่วยด้วยเมตตาจิต โดยไม่มุ่งหวังสิ่งตอบแทน
4. เป็นผู้ที่ทำความสะอาดให้ผู้อาพาธโดยไม่รังเกียจอุจจาระ

ปัสสาวะ เสมหะ หรืออาเจียน

5. เป็นผู้ที่สามารถสาธยายธรรมแก่พระภิกษุผู้อาพาธได้ในกาลอันควร ให้กำลังใจแก่ผู้อาพาธถูกทาง และเร้าใจให้ผู้อาพาธมีความกระตือรือร้นในธรรมะ”

ภิกษุทั้งหลาย จงระลึกไว้เสมอว่า

โย มัง อุပ္ภุชฺฐะเหยยะ โส คิลานัง อุပ္ภุชฺฐะเหยยะ

(พระวินัยปิฎก มหาวรรค คิลานวัตถุภคา)

ผู้ใดปรารถนาอุပ္ภุชฺฐากเรา ผู้นั้นพึงอุပ္ภุชฺฐากภิกษุอาพาธเถิด

25. พระสุนีตะผู้เป็นยอดพราหมณ์

อรุณรุ่งสาดแสงขึ้นทางทิศตะวันออกขับไล่ความมืดมิดแห่งรัตติกาลไปจนสิ้น

ขณะนั้นพระบรมศาสดาเสด็จดำเนินพร้อมด้วยหมู่ภิกษุสงฆ์ไปยังกรุงราชคฤห์ (เมืองหลวงแห่งแคว้นมคธ) พระพุทธเจ้าและบรรดาสงฆ์สาวกทรงมุ่งตรงไปยังพระนครด้วยกิริยาอันสำรวม หลบตามองต่ำเพียงที่พื้น

คนกวาดถนนชื่อสุนีตะกำลังกวาดถนนอยู่ด้วยไม้กวาด เมื่อเหลือบเห็นพระผู้มีพระภาคพร้อมพระสาวกที่เบื้องหน้า เขายืนแน่นิ่งด้วยความปีติอัมเิบใจอย่างใหญ่หลวงที่ได้พบเห็นพระศาสดา น้ำตาแห่งความปราโมทย์ไหลอาบแก้มของสุนีตะ เขายกมือขึ้นจรดถวายสักการะด้วยความเคารพ สายตาจับจ้องอยู่เพียงพระพักตร์ของพุทธองค์ขณะที่เปล่งเสียงสดุดีได้เพียงคำว่า “โอ พระพุทธองค์” พระศาสดาทอดพระเนตรเห็นสุนีตะยืนอยู่ตรงนั้นด้วยเช่นกัน

สุนีตะยืนตัวลีบอยู่ที่นั้นอย่างเจียมตัวในความต่ำต้อยของตนว่า “เราเกิดมาเป็นผู้มีมลทิน เป็นจัณฑาลชั้นต่ำ ส่วนพระพุทธรองค์ทรงเป็นเจ้าชายสูงศักดิ์แห่งศากยวงศ์ แม้เงาอันมีมลทินของเราก็ไม่บังควรทาบทมพระองค์โดยเด็ดขาด” คิดดังนั้นเขาจึงหลบไปยังข้างทาง พระพุทธรองค์ทรงเข้าพระทัยความคิดของสุนีตะ ชายผู้นอบน้อมถ่อมตนอย่างยิ่งผู้นี้ถูกสังคมกดขี่และเหยียดหยามมาโดย

ตลอด เขาคือเหยื่อผู้อภัพของกรอบประเพณีที่ไร้ความเป็นธรรมในสังคม พระองค์จึงตรัสเรียกสุนีตะ “มานี่เถิด”

สุนีตะได้ยินเช่นนั้นก็ลิงโลดหัวใจอย่างสุดซึ้ง จึงรวบรวมความกล้าตรงเข้าไปหมอบตัวลงแนบศีรษะที่พระบาทของพระบรมศาสดาด้วยความตื่นตันใจยิ่ง

เขาสัมผัสถึงความสงบและความผาสุกอันไพศาล เมื่อได้อยู่แทบเบื้องพระบาทของพระพุทธองค์ จึงรวบรวมความกล้าอีกครั้งหนึ่งแล้วกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โปรดช่วยข้าพระองค์ให้ได้พ้นจากความทุกข์ด้วยเถิดพระเจ้าข้า ขอพระองค์ทรงบวชให้ข้าพระองค์ เพื่อจะได้ใช้ชีวิตที่เหลืออยู่อย่างมีคุณค่าด้วยเถิดพระเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคทรงเปล่งวาจาด้วยพระเมตตาว่า “จงมาเป็นภิกษุเถิด” สุนีตะรู้สึกวาทนเองโชคดียิ่ง ด้วยพระพุทธดำรัสนี้ สุนีตะจึงได้บวชเป็นพระด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา เขารู้สึกราวกับว่าทั้งร่างของตนกำลังถูกโอบอุ้มอยู่ในอ้อมกอดอันอบอุ่นของกระแสพระเมตตาอันไพศาล ดั่งมหาสมุทร พระพุทธองค์ทรงนำพระสุนีตะกลับไปยังเวฬุวันมหาวิหารที่กรุงราชคฤห์ด้วยกันเพื่อฝึกภาวนา ทรงสอนวินัยสนากรรมฐานแก่เขา เมื่อพระสุนีตะเข้าใจวิธีปฏิบัติดีแล้ว ท่านได้หลีกเร้นไปบำเพ็ญเพียรในราวป่าละแวกใกล้เคียง และได้บรรลุสุจรรย์เรื่องอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา (ความไม่เที่ยงแท้ ความทุกข์ และความปราศจากแก่นสาร) จนค่อยๆ หลุดพ้นจากโลภะ โทสะ โมหะไปทุกทีๆ และได้ขจัดอนุสัยกิเลสที่นอน

เนื่องอยู่ในจิตใจทั้งหมดจนกระทั่งบรรลุโสดาปัตติผล (ผู้เข้าสู่กระแสนิพพาน) เป็นพระอริยะ ภายหลังท่านจึงสำเร็จเป็นพระสกทาคามี (ผู้กลับมาเพียงครั้งเดียว) พระอนาคามี (ผู้ไม่กลับมาเกิดอีก) และพระอรหันต์ (ผู้ไกลจากกิเลส) ในท้ายสุด

เหล่าพรหม อินทร์ และเทพทั้งหลายพากันมาราบบนมัสการ และกล่าวสรรเสริญพระเถระผู้บรรลุโมกขธรรมว่า

*ตะเปนะ พรหมะจะริเยนะ ลัญญะเมนะ ทะเมนะ จะ
เอเตนะ พราหมะโณ โหติ เอตัง พราหมะณะมุตตะมัง*

(เถรคาถา สุนีเถรคาถา)

บุคคลชื่อว่าเป็นพราหมณ์ด้วยเพราะมีปัญญา รู้แจ้ง ประพฤติพรหมจรรย์ มีขันติ และความเพียร พราหมณ์เช่นนี้เป็นผู้สูงสุดเหนือพราหมณ์ทั้งปวง

ขอเราจงมาราบบนมัสการ 100 ครั้ง เพื่อน้อมรำลึกบูชาถึงยอดพระอริยะ จากคนกวาดถนนมาเป็นพระสุนีตะ ผู้เป็นยอดแห่งพราหมณ์

26. เจ้าชายโพธิ

เจ้าชายโพธิแห่งเมืองโกสัมพีเป็นอุบาสกผู้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธเจ้า เมื่อเจ้าชายสร้างปราสาทหลังใหม่เสร็จ จึงนิมนต์พระบรมศาสดาและพระสงฆ์สาวกมาที่ปราสาท เจ้าชายประทับรอรับเสด็จพระพุทธเจ้าอยู่ที่ประตูราชวัง ครั้นเมื่อพระบรมศาสดาเสด็จมาถึง เจ้าชายได้กราบทูลเชิญให้พระองค์เสด็จดำเนินไปตามทางขึ้นปราสาทที่ปูลาดด้วยผ้าฝ้ายขาวชั้นดีเพื่อแสดงความเคารพ แต่พระพุทธเจ้าไม่ทรงย่างพระบาทไปบนพรมขาวผืนนั้น เจ้าชายประหลาดพระทัยที่เห็นพระศาสดาทรงยืนนิ่ง พระอานนท์จึงอธิบายว่า

สังหารตุ ราชกุมาร ทุสธานี

ดูกร ราชกุมาร จงเก็บผ้าผืนนี้เสียเถิด

นะ ภาคะวา เจละปะฎีกัง อักกะมิตสะติ

พระผู้มีพระภาคไม่ทรงเหยียบแผ่นดินผ้า

ปัจฉิมัง ชะนะตัง ตะถาคะโต อะนุกัมปะติ

พระพุทธเจ้าทรงเล็งเห็นการณ์ไกลอันเป็นประโยชน์แก่ชนรุ่นหลัง

พระองค์ไม่ทรงปรารถนาจะทำให้การปฏิบัติที่ไม่สมควรนี้กลายเป็นแบบอย่างแก่ภิกษุสงฆ์รุ่นต่อๆ ไปถือปฏิบัติ ด้วยจะเป็นการสร้างความยากลำบากแก่ฤหัสถ์ในกาลข้างหน้า

หลังจากฉันภัตตาหารแล้ว พระผู้มีพระภาคทรงแสดงพระ

ธรรมเทศนา เจ้าชายโพธิกราบทูลถามปัญหาหลายข้อ มีอยู่ข้อหนึ่ง พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า ผู้มีคุณสมบัติถึงที่สุดแห่งพรหมจรรย์นั้น หากพระองค์ได้สั่งสอนอบรมในยามเช้า บุคคลนั้นย่อมสำเร็จมรรคผลได้ในยามเย็น ผู้ที่พระองค์ทรงสั่งสอนอบรมในยามเย็น ย่อมสามารถสำเร็จมรรคผลได้ในเช้าวันถัดไป

ได้สดับดังนั้นเจ้าชายโพธิทรงเปล่งอุทานว่า

อะโห พุทโธ อะโห ธัมโม อะโห ธัมมัสสะ สวากขาตเตตา

(โพธิราชกุมารสูตร มัชฌิมนิกาย)

พระพุทธเจ้ามีพระคุณเป็นอัครจรรยา พระธรรมมีพระคุณเป็นอัครจรรยา พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้วเป็นอัครจรรยานี้แก่แล

เจ้าชายโพธิเล่าว่าเมื่อพระมารดาทรงตั้งพระครรภ์ตนนั้น นางได้มากราบนมัสการพระบรมศาสดาและทูลพระองค์ว่า “ขอให้ทารกในครรภ์ข้าพระองค์จงถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ” และเมื่อหลังจากประสูติ พระนมหักได้อุ้มเจ้าชายมาเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคและกราบทูลว่า “พระกุมารองค์นี้ย่อมถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระองค์ทรงรับพระกุมารเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะด้วยเถิด” และบัดนี้เป็นครั้งที่สามที่ข้าพระองค์จะขอถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ นับแต่นี้ไปขอพระพุทธองค์โปรดรับข้าพระองค์เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิตของข้าพระองค์ด้วยเถิดพระเจ้าข้า

(โพธิราชกุมารสูตร มัชฌิมนิกาย)

การแสดงธรรมครั้งสำคัญของพระบรมศาสดาคານี้ ควรที่ผู้เป็นครู อาจารย์ในภายหน้าพึงสำเหนียกว่า ธรรมะอันบริสุทธิ์ย่อมไม่พึงสั่งสอนเพื่อหวังชื่อเสียงเงินทองเป็นของตอบแทน ผู้ที่เผยแผ่ธรรมะโดยหวังลาภสักการะและชื่อเสียงเป็นของตอบแทน ย่อมกำลังทำร้ายตนเอง ทำร้ายศิษย์ และทำร้ายธรรม เพราะบรรดาศิษย์ผู้โง่เขลาจะไม่ประพฤติธรรมตามสมควร ด้วยหลงเข้าใจผิดว่าตนได้ปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว เพียงการบูชาครูอาจารย์

27. พระโสณะและพระอุตตระ

การสังคายนาครั้งที่สามเกิดขึ้นโดยมีพระโมคคลีบุตร ติสสเถระเป็นประธานในการชำระพระไตรปิฎก ภายใต้การอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช จากนั้นจึงทำการเผยแผ่พระพุทธธรรมไปยังดินแดนต่างๆ โดยมีพระอรหันต์ 2 องค์ ได้แก่พระโสณะและพระอุตตระเป็นผู้นำพระธรรมมาเผยแผ่ยังประเทศพม่า พระธรรมทูตทั้งสองเริ่มต้นประกาศธรรมบทแรกด้วยการแสดงพรหมชาลสูตร ผู้คนมากมายบังเกิดความซาบซึ้งในพระธรรมบทนี้ จึงพากันมาปฏิบัติจนตั้งมั่นในธรรมะ และมีหลายคนขอบวชเป็นภิกษุในพระธรรมวินัย

การที่พระเถระทั้งสององค์เลือกแสดงพรหมชาลสูตรในครั้งแรกนั้น แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลความเชื่อทางปรัชญาอันหลากหลาย ที่แพร่อยู่ในแวดวงชาวอินเดียที่มادتั่งรกรากในพม่า มาตั้งแต่ช่วงก่อนพุทธกาล แม้กระทั่งคนพื้นเมืองในดินแดนนี้ก็พลอยได้รับอิทธิพลจากความเชื่อเหล่านี้จนฝังลึก พระโสณะและพระอุตตระเริ่มเปลี่ยนความเชื่อเหล่านี้ด้วยการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้าให้ผู้คนในประเทศพม่าได้เข้าใจยิ่งขึ้น

ในพรหมชาลสูตรได้กล่าวถึงทิวภูมิหรือความเชื่อต่างๆ ทั้ง 62 ประเภทของอินเดีย เกี่ยวกับภาวะที่คงอยู่เป็นนิรันดร์และที่ดับสูญ และการกล่าวแย้งความเชื่อเหล่านั้น พระสูตรบทนี้ยังเป็นพระสูตรที่สำคัญยิ่งในการปฏิบัติวิปัสสนา ที่ไม่เพียงชี้ให้เห็น

ถึงผลเสียจากการปฏิบัติธรรมด้วยวิธีการที่ไม่ถูกต้องสมบูรณ์ หากยังกล่าวถึงหนทางแห่งการหลุดพ้นสู่มรรคผลนิพพานด้วยการปฏิบัติวิปัสสนา พระอรหันต์โสณะเถระและอุตรเถระได้อบรมสั่งสอนวิปัสสนากรรมฐาน อันเป็นแนวทางแห่งการหลุดพ้น และวิธีปฏิบัตินี้ยังคงได้รับการสืบสาน ต่อมาเป็นเวลาหลายร้อยปีในดินแดนทางตอนใต้ของประเทศ พม่า เช่นเดียวกับพระไตรปิฎกที่เป็นการบันทึกพระพุทธรวจนะไว้ ก็ได้ รับการเก็บรักษาเป็นอย่างดีในประเทศพม่า

พระพุทธรธรรมไม่เคยสูญหายไปจากประเทศพม่า เมื่อใดที่พระธรรมในประเทศพม่าอ่อนกำลังลง ก็ได้อาศัยความแข็งแกร่งจากประเทศศรีลังกามาช่วยฟื้นฟู ด้วยเหตุนี้ธรรมะของพระพุทธองค์จึงยังรากลึกอย่างมั่นคงในดินแดนแห่งนี้ จนส่งผลให้สามารถดำเนินการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 5 และ 6 ได้สำเร็จที่ประเทศนี้

วิปัสสนากรรมฐานเป็นผลให้ประเทศพม่าปรากฏภิกษุสงฆ์ ทั้งพระเสขะและพระอเสขะ ทั้งที่เป็นสมมติและปรมาตถ์สืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น สมมติสงฆ์หมายถึงภิกษุสงฆ์ทั่วไปที่ยังไม่บรรลุมรรคผลนิพพาน หากแต่กำลังมุ่งปฏิบัติเพื่อบรรลุดุจจุดหมายนั้น พระเสขะคือพระอริยบุคคลที่ยังไม่ได้บรรลอรหัตตผลหรือยังไม่ได้เป็นพระอรหันต์ (ได้แก่พระโสดาบัน พระสกทาคามี และพระอนาคามี) พระอเสขะ (แปลว่าผู้ที่ไม่มีความต้องการศึกษาอีกแล้ว) คือพระอริยบุคคลผู้บรรลอรหัตตผลแล้ว ทุกขั้นตอนที่กล่าวมานี้สามารถบรรลุได้ด้วยการปฏิบัติวิปัสสนา จึงเป็นที่ปรากฏชัดว่า

วิธีปฏิบัติวิปัสสนาได้ถูกรักษาไว้อย่างบริสุทธิ์ เช่นเดียวกับการเก็บรักษาพระพุทธรธรรมของพระบรมศาสดาที่บริเวณตอนใต้ของประเทศพม่า

บริเวณเนินเขาสะกายทางตอนกลางของประเทศพม่ายังคงเป็นศูนย์กลางของวิปัสสนากรรมฐาน ณ ที่แห่งนี้ วิธีปฏิบัติวิปัสสนาได้ถูกถ่ายทอดสืบต่อกันมาโดยไม่ขาดสายจากครูถึงศิษย์ในสายการปฏิบัติ แม้พระสงฆ์ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการศึกษาด้านปริยัติในพระไตรปิฎก โดยในแต่ละรุ่นจะมีภิกษุเพียงจำนวนน้อยที่สนใจการปฏิบัติวิปัสสนาอย่างเอาจริงเอาจัง แต่พระสงฆ์เหล่านี้เองที่ทำให้วิปัสสนากรรมฐานยังยืนมาจนถึงปัจจุบัน แม้จะไม่ปรากฏว่ามีการบันทึกชื่อเสียงเรียงนามของครูบาอาจารย์หรือสาธุศิษย์เหล่านี้เอาไว้ แต่พวกท่านก็รักษาวิธีการปฏิบัติไว้ได้อย่างบริสุทธิ์สมบูรณ์ ขอนอบน้อมต่อพระอรหันต์โสณะและพระอรหันต์อุตรเถระในความเมตตาอันมีอาจประมาณได้

วิปัสสนากรรมฐาน : คำแนะนำเบื้องต้น

ท่านอาจารย์โกเอ็นก้าได้รับการฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานจากท่านชายาจิอุบาชิน วิปัสสนาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่เมื่อปีพ.ศ. 2498 ซึ่งท่านก็ได้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเรื่อยมานับจากนั้น ในปีพ.ศ. 2512 ท่านอาจารย์โกเอ็นก้าได้เดินทางมายังประเทศอินเดีย โดยท่านได้เกษียณตนเองจากการประกอบธุรกิจส่วนตัวทั้งหมดเพื่อเริ่มจัดอบรมวิปัสสนากรรมฐานหลักสูตร 10 วันทั่วประเทศ นับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2519 ที่ได้มีการก่อตั้งศูนย์กลางการอบรมวิปัสสนากรรมฐานธรรมคีรีขึ้นจนถึงปัจจุบัน ท่านอาจารย์โกเอ็นก้าได้อำนวยความสะดวกก่อตั้งศูนย์ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกว่า 140 แห่งทั่วโลก โดยยังคงมีศูนย์วิปัสสนาฯ ใหม่ ๆ เกิดขึ้นอยู่มากมายในทุกแห่งหน

ทุกศูนย์วิปัสสนาฯ จัดเตรียมอาหารและที่พักสำหรับผู้มาเข้ารับการอบรม โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด หลักสูตรการอบรมต่างๆ ดำเนินไปได้ด้วยทุนทรัพย์ที่มาจากบริจาคของผู้ที่มาเข้ารับการอบรมรุ่นก่อนๆ แต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งเป็นการบริจาคด้วยความสำนึกในบุญคุณของธรรมะโดยมิได้หวังสิ่งใดตอบแทน ทุกหลักสูตรดำเนินการสอนโดยท่านอาจารย์โกเอ็นก้าและอาจารย์ผู้ช่วยกว่า 1,000 คนที่ได้รับการฝึกจาก

ท่านอาจารย์โกเอ็นก้าให้เป็นผู้ดำเนินการอบรม ตลอดระยะเวลา 10 วัน ในการอบรมวิปัสสนากรรมฐาน ผู้เข้ารับการอบรมจะถูกตัดขาดจากโลกภายนอกอย่างสิ้นเชิง โดยจะต้องอยู่ภายในบริเวณที่จำกัดไว้สำหรับการอบรมเท่านั้น

วิปัสสนาเป็นวิธีปฏิบัติเก่าแก่ที่พระโคตมพุทธเจ้าทรงค้นพบอีกครั้ง

หนึ่ง เป็นวิถีปฏิบัติที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์ เป็นสากล ไม่แบ่งแยก เป็นของลัทธิความเชื่อใดโดยเฉพาะ อีกทั้งยังเห็นผลได้จริง วิปัสสนาคือ การเฝ้าสังเกตดูความเป็นจริงในตัวเองเพื่อชำระจิตให้บริสุทธิ์ และเพื่อ เรียนรู้ที่จะดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับกฎธรรมชาติหรือธรรมะนั้นเอง ความหมายของธรรมะส่วนใหญ่ได้สูญหายไปจากความเข้าใจของผู้คนทั้ง

หลายแล้ว ธรรมะที่แท้จริงต้องไม่มีการแบ่งแยกเป็นลัทธิใดๆ วิปัสสนา จึงเปรียบเสมือนประภาคารที่ให้แสงสว่างนำทางท่ามกลางความมืดมน ของลัทธิในกายที่ปกคลุมโลกอยู่ในทุกวันนี้

ผู้คนจากทุกชนชั้นพากันมาเข้ารับการอบรมวิปัสสนากรรมฐาน ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงวัยหรือเยาว์วัย หญิงหรือชาย มีการศึกษาหรือไม่มี เศรษฐี หรือยาก ผู้พิพากษาหรืออาชญากร ตำรวจหรือทหาร ข้าราชการหรือนักบวช ตลอดจนผู้ที่นับถือศาสนาต่างๆ หรือผู้ที่ไม่นับถือศาสนาใดเลย ผู้ที่มาเข้ารับการอบรมวิธีวิปัสสนาทั้งหลายเหล่านี้ครอบคลุมผู้คนจากทุกชนชั้น ช่างน่าประทับใจและเป็นแรงใจโดยแท้ที่ได้เห็นผู้คนที่มีความแตกต่างกันทั้งหลายเหล่านี้มาเข้ารับการอบรม และได้รับประโยชน์จากวิธีฝึกอบรมจิตที่มีความเรียบง่าย เป็นวิทยาศาสตร์ ปราศจากการแบ่งแยกลัทธิความเชื่อ และพวกเขาได้พบว่าวิปัสสนาเป็นการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ ได้ผลจริง พิสูจน์ได้โดยกาลเวลาที่ช่วยทำให้ตนเป็นคนดีขึ้น มีชีวิตที่ดีขึ้น และอยู่ร่วมกันในสังคมได้ดีขึ้น

สถาบันวิจัยวิปัสสนากรรมฐาน
เมืองอิกัตปรี

การรักษาพระพุทธรูป

พระพุทธองค์ตรัสว่าเมื่อวงล้อแห่งธรรมเริ่มหมุนแล้ว จะไม่มีผู้ใดในโลกสามารถหมุนวงล้อนี้ย้อนกลับไปได้อีก ในประเทศอินเดียหลังจากยุคพระเจ้าอโศกมหาราช ฝ่ายที่เป็นปรปักษ์กับพุทธศาสนาไม่เพียงแค่อุดรังพระธรรมจักรให้ถอยกลับเท่านั้น แต่ยังทำลายคำสอนของพระพุทธเจ้าจนหมดสิ้น ในอินเดียไม่มีพระไตรปิฎกที่จารึกพระพุทธรูปหลงเหลือแม้เพียงแผ่นเดียว กระทั่งคำว่าวิปัสสนาอันเป็นแก่นคำสอนของพระบรมศาสดา ชาวอินเดียเรายังลืมนั่นไปแล้วด้วยซ้ำ

แต่ประเทศเพื่อนบ้านของอินเดียหลายๆ แห่งกลับถนอมรักษาพระสัทธรรมของพระพุทธองค์ไว้ได้เป็นอย่างดี พม่าเป็นประเทศหนึ่งที่ดำรงรักษาแนวการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานไว้อย่างบริสุทธิ์สมบูรณ์ 2,600 ปีหลังพุทธกาลคำสอนทั้งที่เป็นปริยัติและปฏิบัติที่ได้ทรงเผยแผ่ออกไป จึงได้วนกลับคืนสู่ประเทศอินเดียอีกครั้งหนึ่ง หลักสูตรวิปัสสนากรรมฐานได้ถูกจัดอบรมขึ้นไม่เพียงแต่ในประเทศอินเดียเท่านั้น แต่มีการจัดอบรมขึ้นในประเทศอื่นๆ ทั่วโลก นอกจากนี้สถาบันวิจัยวิปัสสนากรรมฐานที่เมืองอิกตปุริยังได้จัดพิมพ์พระไตรปิฎก (จารึกพระพุทธรูป) ฉบับอักษรเทวนาครีขึ้นเป็นรูปเล่มอีกด้วย ปัจจุบันทางสถาบันฯ ไม่เพียง

บันทึกและจัดเก็บพระไตรปิฎกฉบับอักษรเทวนาครีไว้ด้วยระบบดิจิทัลเท่านั้น หากยังบันทึกและจัดเก็บเป็นภาษาอื่นๆ ซึ่งมีทั้งอักษรโรมัน พม่า ไทย สิงหล เขมร มองโกลเลีย คุชราตี กัณนาทะ และเตลุกู เพื่อให้ผู้คนในภูมิภาคเหล่านั้นได้รับประโยชน์จากพระไตรปิฎกกันอย่างทั่วถึงเช่นเดียวกัน

